

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Соф'я Валадароўна, каралева Даніі

Сэнсацыйнае адкрыццё: дачка менскага князя Валадара Глебавіча з дынастыі Рагвалодавічаў была жонкай аднаго з наймагутнейшых каралёў Даніі. Іхныя дзеяці сядзелі на дацкім, швэдзкім і французскім тронах. Між тымі пра Sophie av Minsk og Polotzk няма нават згадкі ў шасцітомай «Энцыклапедыі гісторыі Беларусі».

старонка 12

ТЭМА

Пасля параду

Віталь Тарас, Анатоль Сідаровіч і Сакрат Яновіч пра шумны юбілей Перамогі. Старонка 2, 5.

Фундамэнтальная гісторыя акупацыі, калібараціі і супраціў у Беларусі «Штодзённасць за лініяй фронту» Бернгарда К'яры па-беларуску. Старонка 8.

СПОРТ

Беларускі стыль пінг-понгу

Сухая статыстыка пратаколаў шанхайскага чэмпіянату съвету на здольнасць адлюстраваць маштаб падзеі: у Беларусі склаліся свой пазнавальны стыль настольнага тэнісу. Гульня з дубтімі розыгрышамі можа цягнуцца не адзін дзясятак хадоў, калі ініціятыва неаднаразова пераходзіць з рук у рукі і калі сама валоданне ёю не азначае роўна нічога. Піша Андрэй Антанян. Старонка 21.

З УСІХ СТАРОН

Блэр перамог

Блэр можа сышодзіць. Старонка 10.

МУШТАРДА

Сымбіёз Сынгапуру й Патаі

Новая аўтарская рубрыка ў «НН»: Але́сь Белы правым вокам у рубрыцы «Муштарда». Старонка 7.

ЗРАБІ САМ

Унесці помнік

у Дзяржаўныя ссыпіс гістарычных кантоўнасціц — справа двух тыдняў. Старонка 11.

ХРОНІКА

Лекавыя ўласцівасці партрэтавай

Активісты руху «Лімон» былі затрыманы ў Горадні падчас раздачы партрэтаў Лукашэнкі, якія нібыта мелі цудадзеіныя ўласцівасці. Супрацоўніца аблівянкаму запатрабавала ў іх сэргіфікат на лекавыя ўласцівасці. Старонка 6.

Незалежнасьць ад Скарэны

Аляксандар Лукашэнка марыць пра вечнасць і не забывае пры гэтым надзённых палітычных задачаў. Машэраў адказаў за дачку, заадно на задворкі гораду прыйшлося адправіцца Скарэну. Нашчадкі Машэрава: «Мы абражаныя, але ня зьдзіўленыя». Пратэстоўцы на Каstryчніцкай плошчы з партрэтамі Скарэны.

Апазыцыя: «Эта самадурства. Назвы вернем адным пакетам». Праспект Пераможцаў стане праспэктом Лукашэнкі? Старонка 3.

Быў Сыс

У золкі дзень 9 траўня ў рытуальнай залі Дому літаратара ля труны, пакрытай бел-чырвона-белым сцягам, сабраліся шэсцьць дзясятак чалавек. Развітваліся з Анатолем Сысом. Адным з найбольшых беларускіх пэтаў XX стагоддзя.

Апошній, хто бачыў Сыса жывым, была суседка-пээтка Ала Канапелька. Яна і звярнула ўвагу на то, што троесу такут у яго менскія кватэры гарыць святло. Выклікала міліцию ды Анатолею сястру Валяніціну. Выйблі дзверы 45-гадовы пазт быў ужо колькі дзён нежывы. Дактары сказалі — ад 4 траўня. Прычыны смерці дагэтуль няясныя. Сырпша называлі сардечны прыступ, потым — магчымую язву, з-за якой у Сыса пайшла горламаў. У кватэре была крываўшая племякаля ваннага пакою.

«Я пээт, а вы ўсе пралітаеце»,

— ганарліва казаў Сыс лепш уладаваным калегам. І чаравай сваім шаманскамі вершамі, народжанымі з суплёту трох стыхій, трох цывілізацый — стэпу, лесу і гораду.

Сысова пакаленне — тое са-мае, што «ў цемры расло». Інтуітыўныя шукальнікі беларушчыны. Праз книжкі, раскопкі, адмай-леныне прапанаванай афіцыёзам схемы. Сыс апавядáў, як на заняткі ў «Гомельскі дзяржжаўны ўнівермаг» яны хадзілі ў куфайках і гумовых ботах, падчас лекцый дэманстратыўна елі сала з цыбулій, становіліся кардонам

перед уваходам на дыскатэку і пускалі толькі тых, хто цілаваў чырвона-зялёны БССРаўскі сцяг... Чыстыя пані позненесавецкай эпохі, з дапамогай якога імкнуліся намацаш, зразумець — што ж яно такое, твар Беларусь.

Беларусь Сыса была пазізія. Да яе ён, блузынер і бажаволак па жыцці, які пасля рэфэрэндуму 1995 году бадзіўся па Менску з вялізной чырвона-зялёнай значкай на грудзёх, ставіўся надзвычай сур'ёзна. Ведаў сваю слі.

Працяг на старонцы 18.

50 РАДКОЎ РЭДАКТАРА

СПІНЦІ ПРАЗМОВЫ ПРА
РАСКОЛАУТЮ АПАЗДЦІЮ.
Падтрымка палітвізіяй ў ці
сем яў зынкіль, абарона Іліцю
чы гарадзкі тапанімікі — у
 кожным прынцыповым пытанні
 незалежна грамадства дэйнічае
 выклочна салідарна. Людзі
 розных поглядаў, мовы і веры
 выйляючы выйляючы поубае
 адзінства на грамадзянскім
 узроўні, у базовых пытаннях.
 Гэта неспажыўная знойдзе свой
 адбітак на палітычным узроўні.
 Хроніка грамадзянская
 супраць — на **старонцы 6**.

СУПРАВІДЛІВСТВУЮЧАЯ БІЛARУСЬ
ПУДЦН НЕ ЗГАДАЎ БЕЛАРУСІ
у сваій прамове на Краснай
плошчы 9 мая. Не згадаў і
Украіны. Польшчы. Не было
мовы пра нашы краіны і ў ягоных
пілаткінгах інтэрв'ю ўрэападыскім
СМІ. Гэтага можна было чакаць,
хоць гэта, у прынцыпе, абуральна.
Усе ж менавіта нашы краіны
найбольш пачырелі ў той вайне.
На справядлівасць, дык і з
трыбун мусіў бы выступіць не
адзін Пуцін, а хоць бы хтысьці з
цэнтралізацый-ўрэападыскіх
кіраунікоў разам зь ім. Перамога
належыць Беларусі, Украіне ў
ройштадзе на ступені з Рәсей. На жаль,
у Рәсей былі занятыя
самасцьціваджджэнскія, а кіраунікі
Беларусі і Украіны занадта
розныя, каб салідарна дзеінічаць
у інтарэсах дзяльных краінай.
ЗАСТАЕЦДА ЗАГАДКАЙ,
ЧАМУ ЛУКАШЕНКА, ЯКІ
СААКАШВІЛІ, Адамкус і
Руйтэль, манікраваў парад 60-
годдзяздзі ў Маскве, насуперак
ранейшым плянам. Прычыны
гэтася прыніжальнасці адсутнісці
будучы, трэба думачы, у цэнтры
ўсегда СМІ на гэтым тадын.
ЗА ПОМІТАЙ ПАТЭТЫКАЙ
святкаваньня Дня перамогі
праасвячуваў фармалізм і пынізм.
Абы не парушыць зацьверджаны
спірар параду ў Менску,
падстактую трымалі пад халодным
дажджком. Усё дзеля таго, каб
зрабіць з вайны начатак
беларускай гісторыі. Пра гэта піша
Віталі Тарас.

І ГІТЫ НУМАР “НН” сабраўся з гістарычным матрыцыялам. Драматычная і рамантычычная гісторыя жыццяў былога вязня Уладзіміра Лялькова — гэта гісторыя хаканнія, мацнейшага за турманныя муры. Яна будзе цікавая не толькі старэйшыму пакаленню, якое памятае сцэнькі народнай гады стацілізму. **Старонка 14.** Іншую гісторыю хаканнія апавядае Уладзімір Содаль. Яго герой — ірэнажы разнінны і гістарычны, Зоська Верас і Фабян Шантыр. **Старонка 13.** Нароцце, на старонцы 17 — новыя акіянты ў палеміцы вакол Саюзу вызваленых Беларусі, што працягвае публікацыі мінульхnumarоў. Але вядома ж, начинце з Соф'і Менскай. І як толькі гісторыі не зауважалі такай гісторыі?

Дык падпісвайся!

Падпісны індэкс «Нашай Ніве» 63125. Падпіску на «НН» прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапікі «Белсаюздруку». Ціна на месец — 3820 рублёў на поштавых аб аб 3530 рублёў на шапікі «Белсаюздруку». «Наша Ніва» — гэта 24 страронкі без чужожэз слова пітагодзен.

Перамога над Скарынам, альбо Дзякую за мірнае жыцьцё!

Напярэдадні 9 траўня 2005-га беларусы даведаліся аб перайменаваньні дзіцьлюх гарадоўных вуліц

Дэмократыя — гэта фашизм. Гэта не цытата з раману Оруэла «1984». Гэта асноўны ідэйны пасыл Беларускага тэлебачання нашых дзён. Другая сусьветная вайна назаўсёды адыходзіць у эпоху мітаў — разам з дырыжаблямі. Але тапаніміку ўсё яшчэ спрабуюць выкарыстоўваць для звяздання рахункаў з палітычнымі апанэнтамі. Піша Віталь Тарас.

сталіцы. Праспект Скарбыны ця-
пер будзе праспектам Незалеж-
насці, праспект Мащэрава —

Пераможцаў. Прынясеньне нацыянальнай гісторыі ў ахвяру сучаснай падлітвы сталася амаль

рытуальным. Затушоўянне імёнаў нядуўнага мінулага — характэрная прыкмета нашага часу. Імя Пітра Машэрава пакінута за меншай вулічкай. Выкарыстаннне тапанімікі ў эматах звяздзення рахунку з палітычнымі апанэнтамі (у дадзеным выпадку — з дачкой былога кіраўніка БССР) сустракалася і ў ранейшай гісторіі...

Працяг на старонцы 4

Кіпучая дзейнасьць

Яшчэ не астылі дэбаты наконт улучэньня цэнтральнага праспекту Менску ў съпіс спадчыны ЮНЕСКА ў якасці юнікальнага горадабудаўнічага ансамблю 1940—50-х гадоў, як аб'ект ізноў перайменаваны. Піша Гары Куманецкі.

І калі новаперайменаваны ўсё ж уключча у сілпі ЮНЭСКА, то Беларусь будзе рэпэрэзэнтавацца ў сівеце спадчынай савецкага таталітарызму, што да беларушчыны на мае аніякага дачыненія. Які бы іі называлі гэтую магістраль — імем Сталіна, Леніна ці нават Скарыны, — сутнасьць яе духу не мяняєцца. Гэта цалкам штурчыне ўтварэнне, што паўстала на руінах старажытнага гораду, яго сівітынных курганах. Яго архітэктура ніяк не вынікае з нашых традыцый.

Шанець, што быў атрымала гэты ансамбль пасля перайменавання ў 1991 годзе, быў
стражана. За гады незалежнасці на праспэкце не паўстаў помнік Скарыну, не з'явілася
нават мэмарыяльная шыльда. Ён не набрываў нічым “скарынаўскім” — знакамі,
мэмарыяльнымі, шрифтамі, дэкорам. Сталінскі праспект застаўся сталінскім, увесе
усыпаны таталітарнай сымболікай, якія не надаюць памізансацыю, з помнікамі
Дзяржынскаму й Калініну. Не хапіла тады волі паставіць мэмарыял ахвярам
сталінічнага, уславіць тут БНР. Уласна беларускага тут — мізер! Таму нічога сутнасна
для нас не зъмянілася.

Як і на зменіцца нічога на праспэкце Машэрава, што па завядзенцы старэйшыя людзі завуць і будзіць звач Паркавай.
Нічога наагуць на зменіцца ў беларускай сталіцы, пакуль тут будуть вуліцы Інтэрнацыянальная й Камуністычная, Камсамольская й Рэвалюцыйная.
Дзівіць іншае — чым занятая галава Лукашэнкі. Ціпер ён вырашыў перайграць нават блізку сабе савецкую гісторыю. І, падазрано, гэта толькі пачатак вялікес кампаніі. Мабыць, пасля рэканструкцыі плошчы Незалежнасці ёй вернуць «гістарычнае» імя Леніна. А там паедзе...

СЯРГЕЙ БАЛАХОНАЙ

Праспэкт Юдзіфі

Мая Йдзіф убок адклала пізер.
Падняла меч. Пайшла на прамэнад.
Яна ніколі не прамовіць never —
нават калі па чпохах б'юць з гармат.
Мая Йдзіф імкнеша ў старажоны,
між “мэрсэдасаў”, танкаў і трывун,
кінапрэм’ераў, VIP-персон і ложаў
(напшлюблёных і масонскіх), прастабун
асыльцаў баявых, сланоў з фарфору
і зайніц з шакаладу. Ей ісці
й глядзець на сэрфінг — той, што ў пресным моры,
пляваць на блідзве — тое, што ў жыцьці.
Мая Йдзіф шукaes АлаФарна,
каб без прэлыміт скончыц парнафільм,
у сенсе — перарацвц спыніц. Напэуна
ей засталося толькі пару хвіль,
каб зьдэйсыніц плян і рушыць на праспекты
пад цэплы дохджк спарадных перамог.
Каб ганьба зыніц у снах плюскавампэрфектаў.
Каб віншаваныні на мабільнік скінуць Бог.

9 траўня 2005 г.

Незалежнасьць ад Скарны

Напярэдадні Дня Перамогі, 7 траўня, Аляксандар Лукашэнка падпісаў указ аб перайменаванні галоўных сталічных праспектаў і некалькіх вуліц. Праспект Скарны ён назваў праспектам Незалежнасці, Машэрава — Пераможцаў. Вуліцы Дразда, Ерусаўлімская і Варвашэні аўяднаны ў пакручасты праспект Машэрава, а Старабарысаўскі тракт на паўночным усходзе Менску стаў вуліцай Ф. Скарны. Спачатку людзі думалі, што ўказ аб перайменаванні — кепскі жарт апазыцыі, піша Сяргей Будкін.

Навіне, што выставіў партал TUT.BY, спачатку не давалі веры. Аднак аказаўся, што праўда. Паўсотні маладых людзей пратэстувалі супраць такога рапшэння ўзвечары ў аўтарак на цытры Менску.

У пачатку 1990-х менскім вуліцам пасправавалі вірнць гісторычных назыв, але саветаўскія ўлады ідзею замілі. Гісторык Захар Шыбекі кажа, што патрэба перайменавання мусіравала штогод напярэдадні Дня Перамогі. Аднак далей за аберкраваньне справа пакуль не заходзіла. Так, три гады таму ішла гаворка пра наданыне праспекту Скарны назывы Пераможцаў. Перайменаванне — працэдура цікавая і нязручная: зъянненне праспікі, перафармленне дакументаў, для юрыдычных фірмаў — перарэгістрацыя.

Пачалося з «7 дній»

Ёсць і маральні аспект. Напачадкаў Пятра Машэрава рагніне А.Лукашэнкі абраўляла, але не стала нечаканацьцю. «Для нас была нечаканы сымбіёр Пятра Міронавіча. Што да гэтых рагнін, дык ранейшыя публіканы ў прэсе дазволілі нам зрабіць выносны і маральні падрэтувавацца да такой хады падзеяй, для ная гэта не навіна, — кажа муж Наталія Машэравай Уладзімер Пятроў. Зь ягоных словаў, яны прадучувалі падрэтувок аднадвінага рагніні, насыла таго як пра неабходнасць вартаўніка праспекту Машэрава рагнішай назывы — Паркавая магістраль — загаварыла газета агенцтва БелТА «7 дній». Аўтары артыкулу «журналісты і настаўніцы Н.Петрыкавай» сучасная называ праспекту падавалася недарэчнай: «Мне не зразумела, навоніта 20 год тому вуліцы з такой удалай назіваць наадал імя Машэрава».

Сама Наталія Машэрава ціпер адсунічае ў Менску.

«Апошнія навіны яе на ўзрадавалі, але пазыцыя жонкі такая: гісторыя ўсё расставіць па сваіх месцах, раней ці пазней», — гаворыць У.Пятроў.

Абнүліць гісторыю

Палітоляг Уладзімер Мацкевіч рагнінне ўладаў уважае за бязглазды энтузізм: «Старабарысаўскі тракт меў такую назыву і да вай-

ны, і да рэвалюцыі — гэта вынішчэнне гісторычнай памяці. Новы уладзімірскі прыдзецца вірнць ранейшую тапаніміку адным пакетам», — падтрымлівае ён пранаву Вінцuka Вячоркі. Дарэчы, толькі Старабарысаўскі тракт зінкіне з мапы гораду, іншыя вуліцы будуть прости перанесены. За рагнінем «панізіць Скарну» праглядаеца жаданне паніці беларускую культуру ў сымбалічнай герархіі гісторычных падстадаў вайны.

А ў «панізіць Машэрава» многія бацачы каньюнктурны палітычны падтэкст. Аляксандар Казулін, кіраўнік грамадзкай ініцыятывы «Віна народу», выказаўся катэгорычна: «Такое рагшэнне можна прыніць хіба ў неадзюватным стане — у гонар Перамогі перайменаваць праспект імі герояў Машэрава, ды яшчэ нібіта на просьбе вэтэранаў!» Даўчыца Машэрава адкрыта заяўляе пра сваё неприманыне дзяржаўнай палітыкі, вось улады і скарысталі момант, каб абнүліць гісторыю. Каб прыніць маштаб

Уладзімер Арлоў: «У працяг я б прапанаваў па просьбах вэтэранаў, працоўных і беспрацоўных нашу сталіцу перайменаваць у Саўмінск».

Постаноўчыцца Пятра Машэрава. «Але ж Скарна ін ставіў подпіс пад нашым звратам!» — іранізуе Казулін.

Зіць Пятра Машэрава мяркую, што перайменаванне на адаб'е ёнца на масавай съядомасці: «Яшчэ ў савецкія часы казалі пра змаганыне з «культам Машэрава» — змагаюцца і дагэтуль. Аднак зъмена назыву ю зъменяць стаўленні людзей».

На Быкава няма сродкаў

Падобай думкі, што справа перайменавання звязана з палітычнай дзеяйнасцю Машэрава, трымаеца ўль Вольга Іштава. Пісьменніца звязацца ўвагу і на гісторычную падаплётку. «Мы вяртаемся ў савецкія часы. Тады казалі, што наша гісторыя пачынаецца

з 1917 г., ціпер — з 1945 г. Скарна вырваны з кантэксту сёньняшнім ідэалёгіі». Пісьменніца нагадвае, што на іншыя тэмы грамадзкасці называюць вуліцу ў гонар Быкава чыноўнікі адвагаючыя спыталіся на адступы сродкай. Ціпер сродкай, відаць, бракаваць іншыя.

У прэс-службе прэзыдэнта рагшэнне пра перайменаваны тлумачаць наступным чынам: «Паколькі ў раёне плошчы Незалежнасці ў 1944 г. адбыўся партызанскі парад на гонар вызвалення сталіцы ад імечка-фашистскіх захопнікаў, заканамерна і гісторычні спрадвядзіва, каб голубая артырэза Менску — праспект, які пачынаецца ад плошчы — месь назву праспекту Незалежнасці».

Гісторыкам з адміністрацыі пірочышчы, гісторык Другой сусветнай вайны Аляксандар Літвін, які назірае, што партызанскі парад 1944 г. прыйшоў у раёне сёньняшніх вуліц Пераміскай—Кастрычніцкай—Ладчачай, на старым ішадроме, але ні ў якім разе не «у раёне плошчы Незалежнасці». Пра ягонасць месца нязадзялі было спытацца ў быльх удзельнікі параду, напрыклад, Янкі Брыля.

Пір-ход прэзыдэнта

Перайменаваныя праспекту Машэрава з'яздзіліся, паводле прэс-службы прэзыдэнта, дзея ўпісанаваныя вілікага подзыву салдат, партызан і падпольнічыкі, працайдзінкоў тылу. І ў гонар той жа Перамогі вуліцы Ерусаўлімская, Дразда і Варвашэні аўяднаны ў праспект, які «названы ў гонар выдатнай партызанскага камандзіра, Героя Савецкага Саюзу, дзяржаўнага дзеяча Беларусі Пятра Міронавіча Машэрава». «Можа, праспект Дзяржынскага перайменуем у праспект

Барвашэні, праспект Жукава — у праспект Дзяржынскага, а Партизанска — у праспект Жукава?» — іранізуюць на інтэрнэт-форумах. Дарэчы, паводле выніку апытаўніц, што праходзіла на «Tut.bu», 98% адмойна наставіліся да піяр-ходу прэзыдэнта.

Наступае туркмэнбашызм

Першая акцыя пратэсту супраць перайменаваныя адбылася 10 траўня. На Каstryчніцкай плошчы сталіцы сабралася некалькі соцені маладых людзей. Присутнія пастройлі разагнатаў АМАП, а самых актыўных засудзілі ў міційскі аўтобус.

На 12 траўня заплінаваны смарт-моб: а 18-й кокні можа засыдзецца сваё неабыякавасць, ды напісаны крыйдай на бруку назывы сваіх праспектаў. 15 траўня маладзь плянія выйдзе на Каstryчніцкую плошчу з патротамі Скарны.

Уздельнікі акцыі пратэсту называюць рагшэннія каньюнктурным. «Краіна ўступіла ў ізрэйлівінага самадурства. Пачынаеца туркмэнбашызм», — сказаў мне малады чалавек з значкам Скарны на грудзях.

Назіральнік выказаўся ўзмешчаны, што А.Лукашэнка «зарэзэрваваў на будучыні» назыву другое па значніці магістралі сталіцы для сябе як для голубага айца наці. «Праспект Пераможцаў» — наўজ не неканкрэтізуваваны, гучыць як часовы. А вось вартасць Незалежнасці больш не ставіцца пад пытанні. Хоць гэта слова розныя палітычныя сілы разумеюць па-рознаму. Праўда, ёсць падставы засумнівацца, ці доўгі пратрымаючыся новыя назывы пры палітычнай систэме, якая так мала шануе традыцыі і так часта мяніе тапаніміку.

СЪЦІСЛА

Працэс дзевяцёх

У Беластоку ў сераду адбыўся папярэдні разгляд справы сябры Праграмнай Рады пытгодністкі «Ніва». Пракуратура «Беласток—Поўдзень» яны вінавацілі за бязглазды энтузізм: «Старабарысаўскі тракт меў такую назыву і да вай-

Арыштаваны дырэктар «Песьняроў»

Перад 9 траўня ў Менску быў арыштаваны дырэктар «Дзяржкаўна гансамбл «Песьняры» Валер Скаражонак. Паводле «Хартыі, 97», яго вінавацілі за буйныя фінансавыя растраты. Скаражонак быў прызначаны кіраўніком «Песьняроў» пасля сымбіёр Уладзімера Мулявіна ў студзені 2003 г.

Начная варта музэю

Нациянальны мастацкі музэй (НММ) у ногі з 14 на 15 траўня, напярэдні Сусветнага дня музэяў, будзе адчынены з 21-й да 1-й гадзінны ночы. Галоўныя падзеі

разгарнуцца на пляцоўцы перад самім музэем і ў фас: будзе прадстаўлена выставка мастацкай фатаграфіі, а таксама паказ твораў мастакоў бодз-арту. Адмыслова да гэтай падзеі дырэктар НММ Уладзімер Пракапанчук напісаў карынту «Казан». «Поч музэй» праводзіцца ў рамках акцыі «Вясна музэяў», у якой удзельнічаюць больш чым 2 тыс. музэяў Эўропы. Беларусь бярэ ўдзел у акцыі другі год.

Ваенны інтэрс

Беларусь на пляніне скарачаць экспарту ўзбраенія і ваеннае тэхнікі, залічыць ў Дзяржавным міністэрствам працэсіяльнымі камітэце краіны. Спэцыялісты камітэту на бачаць «нічога няправільнага» ў

тым, што Беларусь працяе лішкі запасаў узбраенія і ваеннае тэхнікі з разрэві Мінабароны на міжнародным рынку.

Дзяржавіністрам адзначае, што наша краіна ўвайшла ў дзясятку вядучых экспартнага пляніннага ўзбраенія ў сусвете.

Мініст тармозіць Казуліна

У Міністэрстве юстыцыі заяўлююць, што, як вынікае з пададзеных матэрыялаў, 10 красавікі на пазачарговым з'ездзе Беларускай сацыял-дэмократичнай партыі (Народная Грамада) пытанніе пра ад'яднанне партыі не разглядалася. Нагадае, што месец таму ў Сенаты над

Менску было прынята рагшэнне аб уваходжанні Беларускай сацыял-дэмократичнай Грамады ў склад БСДП (НГ), кіраўніком ад'яднанай партыі быў абрани Аляксандар Казулін.

Знак рубля

Нацыянальны банк зацвердзіў граffіtі знак нацыянальнай валюты. Граffіtі знак беларускага рубля пададзены ў выглядзе дзясяткі літар лацінскага альфабету «Вг». «В» азначае беларускі, «г» — рубель. На конкурс было пададзена калі пяці тысяч варыянтаў. Пераможца атрымае прэмію ў памеры 50 базавых величыні.

Перамога над Скарыйнам, альбо Дзякую за мірнае жыцьцё!

Працяг са старонкі 2.

У астатнім 9 траўня было амаль такім самым, як заўжды. Начнічы рэзльтаты параду, съяточныя трывуны — вялікія й малыя, з высокім і нізкім начальнствам на іх, дзеяльнасць тэхнікі, шэрагі вэтэранаў, сагнутых пад цяжарами узнагародай, зухаватым суворасцю, начынія слют і гулянны. Але ў той самы час цяжка было пазабавіца ўражання, што ўсё гэта назаўжды адыходзіць у нябіт. Так бы мовіць — апошні парад наступнае...

Абы не было вайны

Расцяжкі й транспаранты на вуліцах: «9 мая — 60 год Вялікай Перамогі!» — усе былі на адольковы лад, як быццам па зацверджанай недзе несвядомымі вясінамі цізнарамі кальцы. На гэтым тле віншаванье ад фірмы «Вэлком» магло падацца нават арыгінальным. На бігбордзе з лягатыпам гэтай кампаніі можна было прачытаць: «Дзякую за 60 гадоў мірнага жыцьця!». А з плякатаў ўсміхаюча малады сексапільны дзяўчачаты... Аднак жа і тут зусім відавочна скарыстана на новы не старая нахітрана формула: абы не было вайны.

Дык яе не было. І не магло быць. Проста на можа быць тae вайны, пра якую пісалі савецкія пісьменнікі, якую мілавалі савецкія мастакі, паказвалі ў савецкім кіно, пра якую распавядалі з экранаў тэлебачаныя савецкія вэтэраны. Тая праўда, аб вайне, аб якой здолелі напісаць Адамовіч, Быкаў, пахаваныя падтонамі твораў баталіст-марністай, сымесціцай-гэбістай, рознага рангу запісных партыйных кіраўнікоў. Некалькі аднонасна праўдзівых фільмаў і тэлеперадач стаўся толькі дадаткам, заўвагай на палах шматтомной афішы-патрыятычнай эпапэ «Історыя Вялікай айчыннай».

Клімаўская карціна «Ідзі ў гілдзі» паводле Адамовіча, якая выйшла ў 1985-м, была прыхильнай на супстрэта часткай тагачасных кінакрэтыкаў і вельмі халодна — беларускім кінематографістамі. А далей, як у відомай п'есе — цішыня. Адзін судзьльны бясконцы кінафотарады ётэлесэрыйлі пра герайчных воінў і партызан.

Клімаўская карціна «Ідзі ў гілдзі» паводле Адамовіча, якая выйшла ў 1985-м, была прыхильнай на супстрэта часткай тагачасных кінокрэтыкаў і вельмі халодна — беларускім кінематографістамі. А далей, як у відомай п'есе — цішыня. Адзін судзьльны бясконцы кінафотарады ётэлесэрыйлі пра герайчных воінў і партызан.

60 — лічба магічная. Ва ўсходнім календары, як відома, ёсьць 12-гадовы цыкл, дзе за кожным годам замацавана наставка пэўнай мітальгічнай жывёлы. Кожны знак мае пяць розных празваў — паводле колеру й прыналежнасці да розных відаў стыхіі. Пяць 12-гадовых празваў даўтвараюць поўны завершаны цикл.

З гледзішча чалавечага веку, 60 гадоў — гэта той адзрак часу, які чалавек здольны ўсыядоміць як нешта цэласнае і агляднае,

тое, што можна супаставіць са сваім жыцьцём. Далей пачынаецца гісторыя. Альбо міталёгія... Гэта ўжо заляжышь ад таго часу, у якім жыве чалавек. І ад яго ўласных здольнасцяў, зразумела. Напрыклад, ад уменняў жыданыя думаць.

Ня толькі штатныя ідэолагі ды інжынеры чалавечых душаў канструявалі міт пра вайну. Самі яе ўзdeslнікі-вэтэраны ахвотна прымалі ўздел у стварэнні ідэалізаванага (паводле савецкіх узору) аблітчыя вайны. Ім не наўязвалі вобразу герояў — яны самі хацелі сябе такімі бачыць. Дакладней, лічылі, што так трэба. І не памяліліся, бы гэтага вымагалі да іх дзяржава, заснаваная на мітах. Пры гэтым вэтэраны самі добра ведаюць цану сваім раскамары.

Герайні кнігі Алексіевіч «У вайны не жаночае аблітчыя» распавядалі ёй пра сваё вайсковасць іх так, як распавядалі бі сваім сбіроўкам. Але ўбачыўшы свае апавяданні надрукаванымі, абурыліся і нават падалі на аўтарку ў суд. Вядома, аб вайне так пісаць няможна. Яны ж павінны быць гераймі, прыкладам для нащадкаў...

Склероз як сымбал

Апатаўзам такай манеры можна лічыць 10-сэрыйную стужку, паказаную на БТ адмыслова да сёлетнія юбілею.

Фільм распачынае закадравы апoved старога чалавека, які спрабуе ўспомніць нешта пра 22 чэрвеня 1941 года, але хутка пачынае плакаць, не разумеючы цалкам, пра што і да чаго ён гаўворыць. Рэжысэр, які ў алмазах тэлеперадачы называў яго «новым словам у дакументальным кіно», без усялікага сораму выстаўляе гэты маразматычны плач як сваёго роду сынаг, эмацыйны зачын... Амнезія выдаеца за... праўду аб вайне. Вось ужо сапраўды сымбал сучаснай кінадакументалістыкі!

Рэжысэру ў закачыкам фільму не прыходзіць да галавы, што выкарыстанні сцэзіў націшнага склеротыка дзеля ілюстрацыі «народнага подзвігу» у вайне выглядае амаральні — хача бу дачыненін да саміх вэтэрану.

Зразумела, што міты паасобку не нараджаюцца. Часцей за ўсё яны ствараюцца парамі. Так, по-бач з мітам пра савецкага чыстага, як крышталь, воіна або партызана створаны міт пра паліцая-калібаранта. А паколькі ў сучаснай Беларусі паліцаяў не павінна было застацца, бо тады, хочаш ні хочаш, губляеща вобраз беларусаў, якіх «усё як адзін» сталі на абарону Радзімы, то ворагаў шуканоць у суседніх Польшчы ці краінах Балтый. І знаходзіць, зразумела. У асобе быльх жаўнеруў Ваффен-СС, на-прыклад. «Гэтыя фашысты»,

маўляю, шпацыруюць па вуліцах Рыгі ці Таліна, прыцясьняюць рускіх насельніцтва да пагражанью мірнаму стваральному жыцьцю новай Беларусі...

Пра тое, колькі засталосі тых вэтэранаў, ці могуць яны камуны з чымсьці пагражань, гаворкі няма. Гэта трэба глыбіць з тэлекрану, таксама як і міт пра герайчны подзвіг савецкага народу, без разважанняні — рофлектора.

Прапагандысцкія міты ствараюцца не дзеля таго, каб у іх ве-ры-лі. Міты ствараюцца дзеля зручнасці, каб кожны хутка мог вызначыцца на практицы: свой — чужы. Савецкі (значыць, часцей за ўсё, расейскі) — свой, беларускі нацыяналіст — чужы. Масква — надзея і апрышыца. Захад — асіядрак зла й распусты...

Наколькі дайгавечнымі заста-

нуща міты, звязаныя з вайной?

Ці дуўга ўласца іх яшчэ выкары-

стоўваць кіруйнік рэжыму?

Каб адказаць на гэта пытаннё,

варты ўспомніць гісторыю іншага

міту, які яшчэ нядайна здаваў-

ся тاکім самымі вечнымі, які міт пра Вялікую Перамогу. 60-годзі-

дзе Вялікага Каstryчніка таксама

адзначалася надзвычай пам-

пазна, у абстаноўцы «патрыйчы-

нага ўздыму ўсяго савецкага на-

роду». Так пісалі газеты, але нік-

ага ўздумы ці хача бу падабен-

ства на энтузізм у супрацьнаці

не назіралася. Бо не было ўжо

амаль нікога з вэтэранаў Каstry-

ніцкага перавароту, як назы-

валі яго самі бальшавікі.

«Прыайдзе Вялікая каstryчніцкая рэвалюцыя!»

Сядро агромністай колькасці кніг і спектаклю на тэму Каstryчніка не было ніводнага твору, які дажыў бы, застаўся цікавым да сёньня. Чапаеў з Леніним ра-

зышліся на анекдоты. Мюлер з Штырліцам чакалі свайго часу.

Тады ў беларускім літаратурным асяродку была папулярнай паро-

ды на аднаго раманіста. Селянина — героя ягонага раману, дзе-яньне якога адбываецца пасля Рэвалюцыі 1905 году, пакрыўдзіў

нікі пан. У адказ селянін пагражася крыўдзіцело: «Ну, пачакай ужо — прыйдзе Вялікая Каstryчніцкая сацыялістычная рэвалюцыя!..»

І менавіта тады нарадзіліся аб-рэвітуры для азначэння вэтэра-наў: ВОСРы і ВОВы. Ветераны Вялікай актыйскай соціялістич- складаныя, чым тыя, што трэба

і канчатковую эканамічную па-разу.

Захад, аддаючы сёньня даніну мінуламу, шануючы памяць пра мільёны ахвяраў, уганаючы сваіх вэтэранаў вайны, дайно заняты постіндустрыяльнімі пра-блемамі сучаснасці. Сучаснасці, у якой няма больш простаціння дзіўных супердзяржаваў. Новыя пра-блемы, што паўстали перад Эўропай, як менш, а май больш складаныя, чым тыя, што трэба было вырашаць у ХХ ст. І вось гэтым, а не тым, што нехта на Захадзе хоча прыменіць значынне вайны альбо ролю ў ёй Савецкага Саюзу, тлумачыцца той відавочны факт, што гадавіна перамогі над фашизмам на ёсьць і ніколі ўжо будзе га-лоўнай падзеяй для Эўропы. Для єўрапейцаў гэта падзея гісторыі. Але не сучаснасці.

А Менск і Масква ўсё яшчэ жывуць настальгій альбо Перамозе. Но акрамя гэтага міту больш ім пахваліцца перад съветам няма чым.

Нехта сказаў, што генэралы заўсёды рыхтуюцца да мінулае вайны. Сёньняшнія беларускія і расейскія «генэралы» рыхтуюцца на відавочны факт, што гадавіна перамогі над фашизмам на ёсьць і ніколі ўжо будзе га-лоўнай падзеяй для Эўропы.

Калі верыць звесткам Интэрнэту, нядайна ў нетрах Міністэрства абароны Беларусі нарадзіліся ідэя выкарыстоўваць у якасці алтэрнатывы амэрыканскім самалётам-выведнікам АВАКС... дырыжаблі, які могуць несці дзялжніцтва ўздоўж мяжы на вышыні 3—4 тысячи метраў. Дырыжаблі можна вырабляць з танных матэрыялаў, і яны эканамічны ў эксплюатацыі. Караеці какучы — наперад і вышэй! А можа, гэта чартаговы крок да стварэння новай рэальнасці? Накшталт той, што адлюстраваная ў папулярным фільме «Аўгітар»?

Апошні шумны юбілей

СССР не любіў успамінаць пра сваю віну перад народам. Але мы павінны настомна нагадваць і пра «Мы за ценой не постоим», і пра «новы Берасцейскі мір», які Сталін хацеў заключыць з Гітлерам. Піша Анатоль Сідарэвіч.

З 60-годзьдзя завяршэння Другога сусветнага вайны яны выціснулі ўсё, што маглі. Хлусілі не чывранесочы. Што ні тээзі, то стары прапагандыстыкі штамп. А галоўных тээзы былі: на змаганні ўстаў уесь савецкі народ; вайна згуртавала народы Савецкага Саюзу; Савецкі Саюз адзін перамог Нямеччыну.

Як уесь савецкі народ устаў на змаганьне з нацыстамі, съедышы адна лічбу: у гітлераўскіх вайсковых структурах кожны пяты быў з савецкіх грамадзян.

Як вайна згуртавала народы СССР, мы ведаем з гісторыі высыпак немцаў Паволжжа, чачэншаў, калмыкаў, крымскіх татар... З гісторыі масавых дэпартаций насяленіцтва Балтый і Заходніх Украін. З гісторыі масавых учёкаў на Захадзе мільёнам людзей з Беларусі, Данон, Кубані...

Савецкім, што СССР перамог Нямеччыну, можа толькі той, хто нічога ня чую пра лендліз, Аб'яднаны Нашы і Другі фронт. І адкрайсіў ён на ўзвесні 1944 году ў Нармандый, як пішуць у падручніках, а ў час

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

бітвы пад Сталінградам: тады брытанцы началі бамбардзіроўкі Нямеччыны, а разам з амерыканцамі — бітву за Паўночную Афрыку. У ліпені 1943-га (ішла Курская бітва) яны былі на Сыціліі. А праз два месяцы Італія капітулювала, і Гітлер мусіў наўкараўшаць на Апенінскі паўвостраў не адну дыўзію.

Разумеючы фальшывасць тээзы «СССР перамог Нямеччыну», яны спрабуюць падміністи яшчэ адным фальшывым тээзам: «Савецкі Саюз зрабіў самы

важкі ўклад у перамогу над Нямеччынай». На якіх вагах гэта ўзважана і якім мэтрам гэта з'мерана? Мусіць, колькысцю палеглых на той вайне. Але гэта вынік біздарнае палітыкі сталінскага кіраўніцтва, якое аддало немцамі тэрторыю да Беластоку да Сталінграду (гнілая царская Расея далей як у Баранавічы іх не пусціла). Гэта вынік бесчалавечных мэтадаў вядзення вайны. СССР так і ня змог палічыць усіх палеглых і замучаных. Ці гэта не адзнака зняважлівага стаўлення

да чалавечага жыцця?

Сталінскія маршалы («Мы за ценой не постоим») клалі на адных квадратных кіляметрах вызваленасць тэрыторыі, якімі салдатамі, як ніводна армія сівету. А мільёны палонных у першыя месяцы вайны? А панішчаныя заградарады? А забітыя і спаленыя энкавэдзістамі мірныя жыхары Беларусі і Украіны? А мільёны эмігрантаў, якіх таксама запісалі ў нябожчыкі?

Сёлета быў апошні ўсплеск бальшавіцкага патрывацьму.

Зрэшты, ён закрануў толькі вярхі грамадзтва і толькі частку ўдзельнікаў вайны. Чым далей ад стаўцы, тым менш было шуму і чаду. Сотні тысяч грамадзян не мабілизаваных на ўрачыстасці, быўлі занятыя іншымі. Яны пазіралі на неба і ўслухоўваліся ў мэтрапрагнозы: ці хоць пачыпле, ці можна сеяць і садзіць на лещіцах і гародах?

Халодная вісна паказала, што наша краіна яшчэ ня выйшла з эпохі натуральнай гаспадаркі, што заробкаў на годнае жыццё не хапае. За 60 павансеніх гадоў мы так і не дасягнулі галоўнае перамогі — над беднасцю.

Настае час разыўтаніння з вясінным пакаленнем, якому дзяржава так і не сплаціла даўгі. Застаўца тыя, перад кім дзяржава вінаватаў наўбайні. Гэта дзеяці вайны. Тыя, каго Сталін і начальнік генштаба Жуков здалі пад уладу нацысту. Тыя, хто жыў у землянках і карміў вошы, хто цягнуў на сабе плугі і бароны, каб не памерці з голаду... Ім належаць мэдалі за пакуты.

СССР і ягоныя спадкасці не любілі і ня любіць успамінаць пра сваю віну перад народам. Але мы павінны настомна нагадваць і пра тых, хто давеў до Беластоцкага катла, да Сеньненскай катастрофы бранітанавых войскаў, да Трасцянца і гета... І пра тое, як Сталін хацеў заключыць з Гітлерам «новы Берасцейскі мір» ды здаць Беларусь Нямеччыне. Калі наша грамадзтва будзе памятаць і думаць найперш пра гэта, тады супраўды Беларусь стане дзяржава для народа Беларусі.

Дзяды расказвалі мне пра іншую вайну

У дзяржавных СМІ кожны распавядае, як ён забіваў фашисты, ці хоць дапамагаў партызанам. Хай мне даруюць, але часам здаецца, што некаторыя расказы падобныя да «бервяна Ільліча». Усё гэта не стасуецца з расповедамі простых беларусаў. Піша Руслан Равякія.

Адзін мой дзед служыў у Войску Польскім і ўжо ў 1939 г. паваяваў з нацыстамі, прайшоў праз усю Польшу і быў склонены саветамі за некалькі кіляметраў ад вёскі. Колькі месяцаў адбыў у лягеры ў Іванаўскай вобласці, вірнуўся. І ў 1944 г. падрабіў дакументы, абы не служыць за Саветаў. Піакарміўшы вояшь на шішо, казаў, ваяваць за такую краіну не хачу. Ад яго я, малы смаркач, пачуў пра Катынь, пра сакрэтную даводзілі майму дзядулі, што ён праваслаўны беларус, не павінен служыць палікам. Дзед пратрываў допыты, стрэлы зь пісталета над вухам. І стаўся жаўнерам

месячную грашовую дапамогу. Дарэчы, і сёньня падчас сьвяткаваньня ўдзельнікі вайны 1939 года на ўзгадваючыя беларускімі ўладамі. А жыве іх, дзякаваць Богу, у Заходній Беларусі шмат.

Другі дзядуля, прызваны ў 1944 г., першы раз у жыцці называўся палікам. Каб трапіць не ў Чырвоную, а ў Польскую Армію Людову. Дзеля гэтага давялося адседзіць тыдзень у Баранавіцкім НКВД, дзе органы даводзілі майму дзядулі, што ён праваслаўны беларус, не павінен служыць палікам. Дзед пратрываў допыты, стрэлы зь пісталета над вухам. І стаўся жаўнерам

Войска Польскага.

Усе з вёскі, каго забралі ў савецкія войска, загінулі ў Пруссі. Дзед з польскім войском даехаў да Бэрліна, а там... скончылася вайна. Ён вярнуўся дахаты ў 1945-м, калі савецкія жаўнеры паехаць на Далёкі Усход.

Другі дзядуля ацаляў у 1941 г. Прывезены напярэдні вайны, ён трапіў з сваім палком у акуражынне. Ня маючы зброй, інскі мэр распушыў іх па хатах. Дзед вярнуўся цудам — на шляху вяртання іго спачатку зъбіралася расстрэляць «нейкай камуністкай ў скурэні», а пасля да кабуры цягнуўся п'яны немец. Но шчасце, іншыя фашисты своеочасова адчынілі п'янісця.

Афіцыйная і народная вайна дасюль розніца ў сваіх выкладанях.

Сакрат Яновіч пра 60-годзьдзе Перамогі

Чаму гітлераўцы атакавалі Савецкі Саюз ужо летам сорак першага, будучы яшчэ ў два-тры разы слабейшымі? Маючы менш усіго, і то знача: самолёт, танк, артылерія, урэшце, жывы сілі. Невыпадкова Сталін не адразу павёў першыя рапартам, што Нямеччына выступіла з вайною. Славішы пакроў

жанты, а дывізіям — маладзенкія лейтэнанты. Словам, аматары. Немцы гэта разумелі як вялікую аказію і ўдарылі першымі, бо праз два гады не было бы так лёгкага ім ісці ў Расею, бы той нож у масла. Акружылі і ліквідавалі велізарную армейскую групінку, наўпрывклад, беластоцкую, у тры дні. Савецкая Армія здавалася ў нямечкі палон сотнямі тысіч.

Быў момант, што немцы разгубіліся, ня ведаючы, што рабіць за незвычыненія чылавечай масай. Памітаю выган у Крынках, на якім густа сядзялі савецкі

а вэрмахтаўцы на надта іх і пільнавалі. Куды пабягнуць? Энту ўзборжжа або ў жабранін або кавалак хлеба ў вёсках?

Салдат расейскай арміі ніколі ў сваіх наўбайніх не быў у паціане, а ў савецкай існаваў ён, як быдла. Падлічана было пасыль, што сымерці аднаго вэрмахтаўца абыходзілі пяцьць савецкіх сімферамі. Былі выпадкі, што слалі ў гэтых збройбесонных атрадах (на ржэўскім напрамку). Славутыя энкавэдзісткі «загадрэдныя отряды» мелі заданыя біц з кулямётамі па сваіх, капіталаў, а вытымліваючы нямечкага

націску, кідаліся адступаць. Было толькі «Внерэйд!» — тады, можа, выжывеш, бо, наезд адыходзічы, напу́ни накладзеш галаву ад кулямётаў энкавэдзісту.

У тых жа Крынках, памятаю, у ліпені сорак чацвёртага палегла сотня наступаючых сімферамі... адзін немец. Чому так? Бы саветы лезлі на нямечкі акопы... п'ятымі! Які камандзір дадумяўся б напаіць свой атрад сирпамі? Паслаць малапрытомную салдатню на немінумную сімферць. Немец аўтаматы пераграваліся!..

САКРАТ ЯНОВІЧ (нар. у 1936, жыве ў Крынках на Белаосточыні) — пісьменнік, грамадзак дзеяч. Рэдактар лімпіанаку «Annus Albarutenicus».

Што савецкавалі цяпер у Маскве? Савецкую безгаловасць ці ганьбу Савецкай Арміі, якай ў фінале татальна разбавала Нямеччына?

Паводле «Czasopisu»

Пакіньце нам вуліцы!

РУВІД

У Магілёве 28 красавіка падчас раздачы незарэгістраванай газеты «Выбар» былі затрыманы актыўсты незарэгістраванай арганізацыі «Зубр». Яўген Суворай і Мікалай Ільін.

Гомельскі гарвыканкам на даўдзячку падчакту траўня памішкавані для юрадрасу мясцовай філіі ГА «БАЗ», не звязаныя з заключаную дамову. Чыноўнікі патрабуюць згады ад санеўпідмістанцы і Міністэрства па надзвычайніх ситуацыях, хача ў дамове, завізаванай прадстаўнікамі камунікацыйных служб, гэтых пытанні ўжо звязаны.

Беларускі саюз моладзевых і дзіцячых грамадзкіх аб'яднанняў «Рада» 4 траўня паддаў у суд на падатковую інспекцыю Цэнтральнага раёну Менску: арганізацыя аспрачвала штрафнае санкцыі на 125 млн руб., выстаўленыя на праграме «ТАСІС» і ЮНІСЭФ.

Ларыса Дзенісевіч, маці 14-гадовага Даніла, якому зламалі руку на чарнобыльскай афіцы, звязрнулася 5 траўня ў прокуратуру Ленінскага раёну Менску з просьбай прысягнуць да крымі-

нальнай адказнасці вінаватых у гэтым амонаўці.

5 траўня **Свабодны прафсаюз Беларускі** атрымаў патрабаваныя ЖКРЭА Парызанскае раёну Менску да 16 траўня вызваліць памішканыне. СПБ займае офіс з 1994 г. Папярэдні раз дагавор на арэнду быў падоўжаны за 10 днёў да атрымання ліста з ЖКРЭА.

Рэспубліканскі савет прафсаюзу з РЭП 5 траўня падрыхтаваў пазоў у суд Ленінскага раёну Магілёву: прафсаюзнікі атрымалі 5 траўня адказы на свае звароты ў палату прадстаўнікоў: парламентары «прынялі да ведама» звароты. Грамадзкія актыўсты патрабавалі адміністрацівную забарону на дзеянісць ад імя незарэгістраваных арганізацый, дазволіць рэгістраваць юрадрас у жылым фонде, звяняць абмежаваньне ў

актыўности беларускіх НДА, якія арганізавалі кампанію за зъмены ў закандалістстве пра грамадзкія аб'яднанні, атрымалі 5 траўня адказы на свае звароты ў палату прадстаўнікоў: парламентары «принялі да ведама» звароты.

Грамадзкія актыўсты патрабавалі адміністрацівную забарону на дзеянісць ад імя незарэгістраваных арганізацый, дазволіць рэгістраваць юрадрас у жылым фонде, звяняць абмежаваньне ў

мінімум 50 чалавек для реєстрацыі аб'яднання ў г.д.

5 траўня ГА «БАЗ» паведаміла, што недзяржаныя газеты: «Біржа інформації», «Месцкая газета», «Газета Слонімская», «Тэлескоп», «Новая газета Сморгонь», «Glos nad Niemnem» не ўключылі ў каталог «Сродкі масавай інфармацыі Гарадзеншчыны», выдадзены утварлением ідэалагічнай работы Гарадзенскага аблвыканкаму да выстаўкі «СМІ ў Беларусі».

Як паведаміла 6 траўня прэсслужба «Зубр», актыўсты арганізацыі **Міклі Шуцінкова**, вучня 10 клясы менскай політэхнічнай гімназіі №6, прымушаючы уступіць у БРСМ. Хлопца былі затрымлілі пад час распаўсюджвання нерэгістраванага выдання і ціпер з ім штодня «правадзячы гутаркі» і кожнага разу даючы заяву на ўступленне ў арганізацыю.

Марына Леванеўская атрымала 6 траўня адказ з прокуратуры па наглідзе за захаваннем законаў у папраўчых установах Магілёва: яна скардзілася, што да яе даходзяць на ўсе лісты

мужжа Валер'я. Пракуратура не знайшла парушэнняў у дзеянасці службовых асоб.

Гарадзенскі суд 6 траўня скасаваў рашэнне кіраўніцтва Саюзу паліаку ў Беларусі ѹ вярнуў на працу голунага рэдактара газеты «Glos nad Niemnem» Анджея Дубкоўскага ѹ, аштрафаваўши СПБ на 500 далаў. Новы рэдактар Андзік Пісальны быў прызначаны пасля зъмены кіраўніцтва ў СПБ, які спрабаваў перашкодзіць лукашэнкаўцы.

Улады Капыля забаранілі праvodзіць бітраў пікет, заляку на правядзенне якога падаў актыўист дэмакратычнага руху **Віктар Дацкевіч**: ён меўся праэставаць супраць затрымкі з афармленнем позыні па інваліднасці. У адказе за подпісаны старшынай райвыканкаму Дацкевічу паведамілі, што ён ня мае падстадаў для выказывання свайго пратесту ѹ выглядзе пікету.

Суд Цэнтральнага раёну Гомеля 6 траўня пачаў разгляд пазоў

у Мікалай Багдановіч, Зымітра Шкрабава ѹ дэпутата гарсавету **Юрасі Глушакова** супраць гарыканкаму: яны аблекчжалі адмову ўладаў на правядзенне мітынгу супраць павышэння камунікацыйных плацяжак, уздзененія прымусовых кантрактаў, платнай адукцыі ѹ мэдыцынскіх пазах.

У Магілёве пачаў акцыі «Зубр» паміці Юр'я Захаранкі 7 траўня наступнікі аблекчжалі адмову ўладаў на правядзенне мітынгу супраць павышэння камунікацыйных плацяжак, уздзененія прымусовых кантрактаў, платнай адукцыі ѹ мэдыцынскіх пазах.

Аналігічны «Ланцут неабязважных людзей» ў Віцебску 7 траўня быў разагнаны міліцыяй.

У Берасці падчас аналагічнай акцыі 7 траўня затрыманы старшыня абласной філіі АГП **Сынан Навасільчан** і ягоны сын **Андрэй**: на іх склалі пратаколы за арганізацыю несанкцыянаванага сходу.

7 траўня ў Менску на «Ланцут неабязважных» затрыманы **Максім Вініярскі**, Алена Ко-

пач, Любоў Кучынская, Валер'я Доктарава, Мікіта Шуцінкоў, Ілья Палонскі, Павал Бяленкі, Аляксандар Вушко, Ян Далідовіч, Юлія Бандарэнка, Дзяніс Мартынаў, Аляксандар Чадовіч, Сяргей Рыкаў, Дар'я Бара-баць, Ніка Лазоўская, Кацярына Дзяткоўская. Настаўніца **Шашкова**, Зыміцер Марціновіч, Павал Юхнівіч, Мікіта Сасім, Наталья Валуйская, Яўген Пазнякоў, Руслан Мацвеев, Зыміцер Дубіцкі, Даніла Барысевич, Ігар Качура, Юры Сіві, Таціана Кіпро, Ю.Кіпро, Павал Юр'каў, Святлана Мецялькова, Міхail Кандрашоў, Аляксандар Казакоў, Іван Шутко, Анатоль Аскерка, Людміла Зельхай, Анатоль Бельскі, Аляксей Бельскі, Антон Дубовік, Юры Захараў, Аляксей Васьковіч, Андрэй Бабікі, Алеся Ясюк, Зыміцер Бародка, Андрэй Тарасюк, Наталья Вушко.

У Горадні ўдзельнікі «Ланцута неабязважных» 7 траўня затрымалі за «удзел у несанкцыянаванай акцыі». На **Мікалая Ворана**, **Рамана Юргеля** і актыўісту АГП Артура Сымяціні, **Андрэя Янушкевіча**, Зымітра Аўдзейчыка, **Юр'я Істоміна** склалі пратаколы ѿ выпісалі позыв ў суд.

Актыўісты руху «Лімон» **Артур Сымяціні**, **Андрэй Янушкевіч** і **Андрэй Жук** 8 траўня ѿ Горадні быў затрыманы падчас раздачы патрэту **Лукашэнкі**, якія нібыта мелі лекавы ѹ цудадзейны ўласцівасці. Супрацоўніца аблекчжалі ў іх паказаць сэрыфікат на лекавы ѹласцівасці. У аддзяленні затрыманыя давалі тлумачныя міліцыйцам і супрацоўніку КДБ.

Падчас акцыі 10 траўня на Кастрычніцкай плошчы Менску, скіраванай супраць перайменавання галоўных праспектаў гораду, былі затрыманыя сбры «Маладога фронту» **Франак Вячорка**, **Павал Шавель**, **Міхась Воўчак**, **Арнём Цеплюкоў**, **Барыс Гарэцкі**. Іх завезлі ѿ іх паказаць сэрыфікат на лекавы ѹласцівасці. У аддзяленні затрыманыя давалі тлумачныя міліцыйцам і супрацоўніку КДБ.

Падчас акцыі 10 траўня на Кастрычніцкай плошчы Менску, скіраванай супраць перайменавання галоўных праспектаў гораду, былі затрыманыя сбры «Маладога фронту» **Франак Вячорка**, **Павал Шавель**, **Міхась Воўчак**, **Арнём Цеплюкоў**, **Барыс Гарэцкі**. Іх завезлі ѿ іх паказаць сэрыфікат на лекавы ѹласцівасці.

AIII

СЪСІСЛА ГАСПАДАРКА

«БелСэл» пад пытаньнем

Міністэрства сувязі і інфарматызацыі аўбергla звязаныя прыпыненіем ліцэнзіі адзінага ў краіне апаратара сотовай сувязі стандарту cdma-2000 «БелСэл». Але праўда тое, што адмысловая дзіржавная камісія вывучае фінансавы стан кампаніі, якая мае значную креўдигорскую запазычанасць.

Канчатковое рашэнне будзе прынятае да канца траўня. Калі замежны партнёры «БелСэлу» не забясьпечаць прытоку новых інвестицый, Мінсувязі не выключае прыпынення ліцэнзіі.

Доўг паменшаў

Зьнешні дзяржаўны доўг Беларусі за студзень—сакавік скарыстаўся на 8,3% і складае \$679,4 млн, пры зацвержданым ліміце \$2 млрд даляраў. Кредыты, складаюць \$409,7 млн, ці 60%. Аб'ём кредитыт, прызначаныя рэзыдэнтамі пад гарантыву ўраду, роўны \$269,7 млн.

Арэндныя рэкамэндациі

Мінэкономікі зацвердзіла мэтадычныя рэкамэндациі да выкарыстання павышальных

каэфіцыентаў да арэнднай платы на рынках. Ціпер іх можна прымяняць толькі калі стандартны памер арэнды не дазваляе ўласнікі рынку забяспечыць яго наўмалчную працу. За кошт арэнднай платы нельга пакрывачь камунінальныя выдаткі, звязаныя з функциянаваннем рынку. Праўда, ніякіх санкцый за невыкананыя рэкамэндациі не прадугледжана.

Вынікі далучэння

Міністэрства сельскай гаспадаркі і харчаваньня падлічыла, што ад студзеня колькасць

стратных аграрнадырсыментаў скарылася ўтрай, чаму паспрыяла далуччыне стратных гаспадарак да стабільных прадпрыемстваў і адтэрміноўка выплаты запазычанасці. Праўда, агульная сума на вернутых у час кredytu вельмі высокая: 909 млрд руб.

Шакалядная дзяяльба

Урад падоўжыў на тры месцы антыдэмпінгавасць рассьледаваніе адносна імпарту таннага шакаладу з Расеі да Украіны. Расейскі бок напрасіў разглядаць дадатковыя аргументы на сваю карысць.

Рассьледаванье распачалося 20 ліпеня 2004 г. па ініцыятыве «Белхарчіпраму» да фірмы «Сладушка», што належыць швайцарскаму капітулу. Калі антыдэмпінгавыя заходы будуть зробленыя, імпарт карамэлі, печыва да шакаладу будзе значна аблежаны.

Сырная перамога

Грэцыя перамагла ў барацьбе за сыр. Ціпер толькі той сыр, які выраблены ў Эладзе да прылягаючых вислах, можа насыці назыву «фета». Да такой высновы прыйшла камісія пры Вышэйшым эўрапейскім

судзе. Такім чынам, Грэцыя замацавала за сабой унікальную гандлёвую марку, створаную яшчэ шэсьць тысячай годоў таму. Дацкім, німечкам ды французскім фірмам давядзенча прыдумліць іншы назоў для прадукту, які яны раней прадавалі пад маркай «фета».

AK, АФН

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 12 траўня:
1 амэрыканскі даляр — 2 151 рубель
1 ёўра — 2 772,32 рубля.
1 літавскі літ — 3 984,07.
1 літоўскі літ — 802,97.
1 польскі злоты — 662,71.
1 расейскі рубель — 77,33.
1 украінскі гривна — 428,38.
Паводле Нацбанку

НІКАЛАЙ ПАСКАЕВІЧ

У Віцебску будзе музей Яна Паўла II

Гэтая ідэя ўзынкла ў дні пахавання былога папы, тым больш што Польскі дом у Віцебску — гэта адзінка ў Беларусі ўстанова, якая носіць імя Яна Паўла II.

Першыя экспанаты будучага музея — кнігі і аўдыезапісы — наведнікі Польскага дому маглі ўбачыць 2 траўня, калі паводле катализма традыцыі яны сабраліся на троцішках дзень па сімерцы Яна Паўла II. На жаль, у Віцебску на запрашэнне не змог прыйсці Рыгор Барадулін, перакладчык зборніка вершаў пантыфіка на беларускую мову. Але творы Яна Паўла II ўсё адно праучали — у выкананіні барда Алексі Камоцкага, які паклаў іх на музыку, і моладзі з каталіцкіх парады Віцебску ды Шуміліна.

Упманаваць памяць Яна Паўла II у Польскім доме сабраліся разам католікі, грэка-католікі, студэнты тэалігічнага факультету Віцебскага ўніверсітэту, місцовых літараторы і мастакі. Кожны дзяліўся ўражаннямі ад сустэреч з Яном Паўлом II у часе пілігрімак, шмат хто выказаў шкадаваныне, што былы папа так і не наведаў Беларусі, дзе яго дужа чакаі.

«Мова — гэта таксама дар Божы», — адзначыў у сваім выступе пісьменнік Франц Сіўко. Даречы, у Польскім доме ў часе паміналнае імпрэзы амаль усе выступаўцы гаварылі па-беларуску. «Мы будзем зьбіраць матэрыялы, каб стварыць тут музей», — сказала кіраўніца Польскага дому Альція Галустава.

Але найперш хацялеся б, каб гэта быў не афіцыёны мэмарыяльны музей Яна Паўла II, а ўтульны дом для нас усіх дзеля ягонас памяці».

АТ, Віцебск

У небе сінім наш родны сцяг

8 траўня ў Горадні вырашылі адзначыць адразу два съвяты: Дзень перамогі і Дзень дзяржаўнага сцяга і герба.

Людзей на плошчы Леніна сабралося шмат. У працоўных

калективах і ўстановах удзельнікаў мітынгу па старой завядзеніце вызначалі «добрахвотна» з абавязковай гарантывай чалавека бышь на плошчы.

Уздымаў сцяг лепшыя паводле спаборніцтва прадпрыемстваў і ўстановаў, вэтэрн вайны, маладзен з БРСМ. Старшыня гарвыканкаму распавёў пра герб з жыцьцяздайнымі каласкамі жыту, пра эканамічную здабыткі гораду ў першым квартале, а ўздымацца вайны выказала спадзіванне, што маладзь будзе такой жа, як яны, пераможкі 1945-га. Адбыўся прыём ў піянэрскую арганізацыю. Гальштукі павізілі вядомыя людзі гораду на чале з намесніцай старшыні аблвыканкаму Марыям Біруковай.

Сыяточны настрой арганізаторам мітынгу папавалі каліровыя балёнкі і прымацаваны да іх бел-чырвона-белы штандар. Прысунты павіярнуліся спінай да прэзыдыму і ўзялі галовы. Выступаўца, на бачачы нацыянальнага штандара, працягваў тлумачыць важнасць чырвонага і зялёнага колераў, закончыўшы амаль што паэтычна: «Лунай у небе сінім, наш родны сцяг...»

Вось гэта і засталося ў памяці мітынгоўцаў — нацыянальны сцяг на блакітным небе.

Міліцыянты кінуліся ў сквэр імя Жылібера, адкуль узвіліся балёнкі. Кажуць, арганісноўне не прымусіць дoўга чакаць. Нехта ж не дагледзеў.

Антон Лабовіч, Горадня

На трактары па справядлівасць

Чыноўнікі івацэвіцкага Дому саветаў абліпілі ўсе вонкы, каб паглядзець на незвычайную карціну. За некалькі мэтраў ад уваходу ў галоўны будынак раёну побач з помнікам У. Леніну ляскаве трактар «Беларус» з прымакаванымі да кабіны чырвонымі сярпаста-малаткастымі сцягамі і транспарантам, напісаным ад руکі: «Патрабую реєстрацыі МТЗ».

На такі крок жыхара вёскі Быщнёв Міхаіла Голуба паштурхнулі адчай і бясцільле. У 2002 г. ён купіў у сельгаскасператыва «Пагор’» трактар, заплаціўшы за яго каля двух мільёнаў рублёў, аднак тэхпашпарту не атрымаў. Неаднаразовыя звароты да кіраўніцтва гаспадаркі не далі нікага плюну. А мільёны тым часам штрафавала за тое, што ён эксплюаціраваў стаўлагава кані, на маючы на яго ніжкіх дакументаў. На сустрэчу з бунтаром выйшлі в.а. старшыні райвыканкаму Анатоль Ткачук і яго намеснік Аляксандар Сарока. Яны ўтварылі трактарыста адагнць машину на аўтастанкі і зайдзіцца да іх у кабінэт. Пасля выклікалі да сябе кіраўніку «Пагор’». Інцыдент скончыўся тым, што Міхаіл Голуб на працягу наступных трох дзён атрымаў тэхпашпарт на трактар, што дазволіла раённік інспекты дэзрэгнагляду зарэгістраваць «МТЗ-80» на новага гаспадара. Яму засталося давескі трактар да ладу, каб працісці тэхніку, атрымаць нумары на машыну — і працуй, уладальнік, спакойна.

Аляксандар Даўранюк,
Івацэвічы

Каб не касілі

Кастрычніцкі суд гораду Віцебск асудзіў на два гады пазбаўленне волі прызыўніка, які доўгі час ухіляўся ад праходжання вайсковай службы.

Лунінец з Кубкам

Клуб з Лунінцу «Юна» стаў уладальнікам Кубку Беларусі па матаболе, прысвечаным 60-м угодкам Перамогі. У фінале палешкі выйграў ў «Азота» (Горадня) — 3:0. Трэцяе месца заняў чэмпіён Беларусі — пінскі «Аўтамабіліст». Наступны старт беларускіх матабалістам — пры канцы месяца. З 25 па 29 траўня ў Нямеччыне пройдзе чэмпіянат Эўропы. Зборная Беларусі паедзе туды фаварытам, яны — дэйны чэмпіён кантынэнту.

АГ; БелТА

МУШТАРДА

Сымбіёз Сынгапуру й Патаі

АЛЕСЬ БЕЛЫ

На золку перабудовы ў асвярдзідзе нацыянальна сцягомай інтэлігенцы было модна крытыкаўца Менск за адсутнасць уласнага стылю і твару, афіцыёна-казарменны дух і праўніцтва. Добра, што з цягам часу перамог больш ціяроўні падыход і нікідная, але глыбокая ўнутраная прыгажосць Менску была належным чынам ацэнена — спачатку гасцімі стаўшы, а потым ужо і ю колах Адраджэння.

Сядроў бяспрэчных цнотаў гораду-героя вылучаючы найпершы: фарматрэчнага чысьцінія, сталінскі ампір і прыгожыя ды ветлівія дэячычаты, якія ў некаторых месцах нашай стаўшы ўтвараюць стыхійныя (хайні і са стабільным раскладам) касцінгі. Надзвычай стыльны гібрд Сынгапуру і Патаі!

Але пакуль што навыкарыстаным застаецца адзін з капітоўных рэсурсаў нашай спадчыны, які мае калісцяны адукацыйны, а нават індустрыяльна-забаўляльны патэнцыял, — гарадзкая тапаніміка.

На першы погляд, у менскіх назвах няма сыстэмы. Ёсць тутакі і паганскі бог, і процыма мілагучных песьніроў Яснай Явы (некаторых двойбы — пад сапраўдным прозвішчам і пэўдзінам), і місінкі-камісары ў пыльных шлемах, і пары тузишні сюрэштыхнішчарскіх прозвішч, якія цяжка вымавіць індагурэпейскаму языку, — але ў паміці аўтаматычна успільвае Гумілёў. Нават адзін выпадковы кабаліст з Падуі «запісаўся».

У адрозненні ад гарадоў і вёск іншых краін, якія груба і ўпартка называюць грамадзянамі аднастайную ідэалепію сваіх пануючых клясаў (напрыклад, Міцкевіч—Славацкі—Пілсудскі—Плятэр—Траутут—Ян Павал II або Нямецкая—Жыдоўская—Базыльянская—Мініканскская—Арсенаальная—Шклянная—Ліцейная), гасцініцы Менск спрадвеку тутуп' усіх.

Сувэрэнныя назвы менскіх вуліц, звязтыя разам, — не толькі ўнікальны помнік напішай этнокультуралёгіі, але і здабытак усяго прагрэсіўнага чалавецтва. Яшчэ не адзін доктар левалібральных науку зробіцца на іх вывучэнні габілітациёю імя. Бадай, підзе болып на зямлі так поўна і дасканала на ўласцівасці мары левых інтелектуалаў пра паліткарэктнасць, мультыкультурнасць і доказанасць, як у менскай тапанімії.

Усё, ува што людзі напага краю калісці ѿчыры, абавязковы будзе ўзвекавана. Адзінай ўмовы — каб чарговая вера пратыкалася нейкі мінімальна прыстойны час. Напрыклад: ганарыстыя вусатыя легіэнры ў кунтушах і канфэрдраках даіць лататы занадта хуткі, каб пакінучы тутакі сълед. Бялявым змагары за Новую Эўропу пратыкаліся крыху даждж. То хай і не прадстаўлены ніводнай вулкай, дык, прынамсі, маюць надпіс «Brauerei Minsk» на фасадзе славутага гарадзкога бровара. Прымрэжыўшыся, можна ўявіць якусьць Бломшнітра.

Шыльды з назавамі менскіх вулак, плошчаў, праездаў і тунікоў для ўдумлівага вока — нагода паразаваць пра прыроду людзкіх Веры. У што ѿчыры верылі калісці наші праціўні? Ня так істотна гэта ведаць, галоўнае — шанаванье. Ведаць жа п'ёрда траба толькі адно: ніводная з гэтых нашых Веру ѿн ёсць ані лепшо, ані слушнічаюць, ані apoшняюць, пра што цымна згадаваўся ўжо Понцікі Пілат і што бліскучы давеў кагадзе Карл Попэр. Ніводны з іх ня мае пакуль менскі прыпіскі, але горад-волат імкліва расце, і будзем разылічваць, што ўсё ў іх наперадзе.

У што ў тыхі варунках мусіць верыць прагрэсіўны левалібральны інтелектуал, каб на чарговыя павароце Яе Віліасаці Гісторыі ня быць выкінутым з сядла / адкінутым ад почвай? Толькі ў изніхільны поступ Прагрэсу, які з часам гарантаваў адхопіць у сельвы, балота, пустыні ўсё новыя і новыя дзялянкі пад шматпавярховых кварталах, падзеленыя шырокімі, але ўтульнымі вулкамі. Іх імёны захаваюць для басконскіх пакаленій нашчадак памяць пра чарговыя змены нашых спрадвечных Вероў, пра іх Героіў і Сымбалі.

Гісторыя маленкіх людзей пад акупацыяй

Выдатная кніга нямецкага гісторыка Бэрнгарда К'яры па-беларуску дапамагае ў спасціжэнны Вялікай вайны як стану рэчаі і съядомасці. Акупацыя з пункту гледжання злачынцаў і ахвяраў, якія адноўліваюць імкнуліся да выживання. Але без апраўдання злачынцаў, у тым ліку калябарантав. Піша Аркадзь Шанскі.

На тле юбілейнага съяткавання Дня Перамогі ціха адбылася прэзентация беларускага перакладу фундамэнтальнай кнігі нямецкага гісторыка Бэрнгарда К'яры «Штодзённасць за ліній фронту. Акупацыя, калябарация і супраціў у Беларусі (1941—1944)». Мерапрыемства праходзіло 10 траўня ў Гісторычнай майстэрні, што на вуліцы Сухой.

Адкрываючы прэзентацию, гісторык Сяргей Новікаў адзначыў, што ўпершыню ў беларускую гісторыяграфію і наўгат у гуманістыку ўводзіцца тэрмін «акупаванага грамадства» — асноўная тэма кнігі К'яры. Дый шмат пра якія рэчы тут гаворыцца ўпершыню.

Сам К'яры (на фота) назначыў, што з 1998 г., калі нямецкі варыянт кнігі пабачыў сівет у Даесольдорфе, гістарычных даследаваннях звязвалася шмат новага. «Гэтая кніга не дзе агульна гаё ўяўленыя пра Другую сусветную вайну, яна толькі распавядае пра грамадства пад акупацыяй», — аддеміў аўтар. Асобная гаворка ў гэтай сувязі — пра калябарацию: ад добрахвотнай згоды на супрацоўніцтва да памкнення выхынку тутрагічных умовах акупацыі.

Б.К'яры пропанаваў сваё вызначэнне калябарациі — съядомовая падтрымка злачынных актаў, наірваных на тэрор і забойствы. Усё астасці — каапэрэцыя і супрацоўніцтва, скіраваныя на выживанне супольнасці, кітальту «мяккай» калябарациі перакладчыкаў і прыблізіліць. Нямецкі гісторык параніў сваё даследа-

ваньне з Купалавым «Тутэйшым», якія яго глыбока ўразілі: «Я стараўся паказаць вайну як з гледзішча віноўніка, а з гледзішча ахвяраў».

Куратар выдаўніцтва Генадзь Саганович, харкаваныч, паказаў, што аўтарскі фактар у даследаванні адзін з самых важных: «Кніга разбурае стэрэатып пра вайну, створаны даследчыкамі абодвух лягераў нашых гісторыкі. На жаль, усё было як на таі, як хадела падаваць нацыянальная гісторыяграфія. Гісторыя штодзённасці агалае трагізм нашай сцугуці».

На думку перакладчыка манаграфіі Лявона Баршчэўскага, кніга выйшла настолькі пра вайну, колькі пра беларускі менталітэт: «Яна прымушае задумца, знайсці карані паводзін сеньнінніх людзей. Гэта падручнік на сацыяльныя псыхалёгіі».

Свяе ў кнізе пабачыў архівіст Віталь Скалаган: ён разглядае працу ў канцэпцыі на толькі вяснові, але і паваеннай гісторыі Беларусі. «Гэтая кніга пра тое, што існавала беларуская дзяржаўнасць у часе вайны. І пра тое, якія былі перадумовы для ўмацавання беларускай дзяржаўнасці ў павансіні час. У 1944—1946 г. была чартовая спроба беларускага нацыянальнага Адроджэння. Даставака почыціць, тагачасны беларускі друк, дзе звязаўся артыкул пра А.Гаруна і Б.Піліма «Шыпілу», — перакананы Скалаган.

Безумоўнымі вартасцямі кнігі Захар Шыбека называў тое, што аўтар паказаў пераемнасць паміж саўецкім і нямецкім панаваннем,

што даў сапраўднае ўяўленыне пра маштабы канфлікту паміж беларусамі і палікамі, што не ўнікае паказу канфліктаў і не бацца абвяртана стэрэатып. «Аўтар разбурае міт аў нямецкай «звышніцай»: ён паказвае бездапаможнасць нямецкай адміністрацыі, напрыклад, у аграпарным пытанні», — адзначыў гісторык.

Генадзь Саганович называў кнігу «філізофскай».

«Штодзённасць» уяўляе сабой спрабу спасціціць Другую сусветную вайну як фрагмент «эпохі сусветных войн». Што ад 1914 году пяцнадцяць да 1950-х, пакуль НКВД не разгроміла нацыянальны супраціў саветам. І БЦРУскія калябаранты, і польскія акоўскае падполье, і УПА, і літоўскія «жалезнія вайкі», і нават савецкая партызанская працтадзяліцтва зусім не «народы», а нацыянальныя эліты і былі іншыпраўленія з вонкавых цэнтраў супраціву. Іх падтрымка мясцовым насленіцтвам была пераважна неадназначнай і мянілася ў залежнасці ад каньюнектуры. Гэта, на думку К'яры, галоўная выснова, якую можна зрабіць з праведзеных ім даследаванняў.

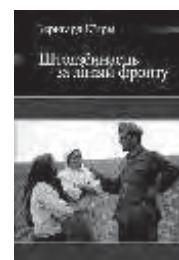
Адна аматару гісторыі ў кнізе будуть цікавыя не толькі высновы. Нямецкі даследчык здолеў зрабіць чаго, чаго не ўмёюць пакуль беларускія гісторыкі. Ён вывучае індывідуальныя гісторыі паралельна з гісторыяй вялікіх гістарычных падзеяў. На базе ад эктыўных крыніц ён дасыледуе дыяпазон рэакцый на чужынскія панаванні. Абмалёўвае дыяпазон матыяў, якія рухалі людзімі ў экстремальныя сцугі вайны — ад палітычных і нацыянальных да імкнення да бальшага выживання. Ён цікавіцца мэтадыкамі ўзьдзеняня на съядомасць акуповаваных з боку акупантав і іншых ваюючых бакоў. Нарэшце, у адрозненінне ад шэрту нацыянальных гісторыкі, падзеямі ў сабе».

К'яры не бацца канстатаваць, што Беларусь як структурна слабы аграпарны рэгіён з ніzkімі ўраджаемі стала пляюўкай для найгоршых формаў акупацыі, дзе ад пачатку дамінавалі голад і тэрор, а расіцкія вайны на вынішчэнне амаль не прыхоўваліся. І іншыя высновы, ужо маральныя: ахвяры не павінны быць забытыя, «кападчадкі ахвяраў і дзеці злачынцаў мусіць жыць з гэтымі жахлівымі падзеямі ў сабе».

К'яры Бэрнгард. Штодзённасць за ліній фронту: Акупацыя, калябарация і супраціў у Беларусі (1941—1944 г.) / Пер. з ням. Л.Баршчэўскага; нав. рэд. Г.Саганович. — Менск, 2005. — 390 с.

ПЕР. З НЯМ.

СЪЦІСЛА

Слонімскі паліянз

У Слоніме выйшаў літаратурны альманах «Пад гукі паліянзу», куды ўйшлі творы сямнаццаць мясцовых аўтараў — сібруў літаб'яднання імя Анатолія Іверса. Прадмову да зборніка напісала Данута Бічэль.

Помнік пісанцы

Ва ўкраінскай вёсцы Браткаўцы (Львоўская вобласць) на Пакровы адкрыто помнік велікоднаму яку — пісанцы. Сам помнік

паставілі пяць гадоў таму, на 2000-годзінне Хрыстовага нараджэння, але тады забракавала грошай на канчатковую «даводку».

ABV

Краіна Літва
У Літве пабачыла сівет новае грандыёзнае выданыне — кніга «Гісторыя старажытнай Літвы. 1009—1795 гады», аналіг нашай «Краіны Беларусі». Эта вялікая для нашых суседзяў падзея адзначалася на адпаведным уроўні. Прэзэнтация прайшла ў

панядзелак, у белай залі Палацу прэзыдэнта з асаўбістым уздзелам Валдаса Адамкуса, які ёй адчыніў урачыстасць. З гонарам прамаўлялі аўтар, вядомы прафесар

Альфрэдас Бумблайскас, і выдавец Раймондас Пакніс. Праца над кнігай заняла 9 гадоў, а яе вынікам стаў фаліант у 488 старонак і больш за 1300 ілюстрацый. Творчыя колектывы зрабілі яе для ўсіх катэгорый грамадзян, стараючыся, каб «яна была як гілесізэр з дыстанцыйным пультам кіраванні: не падабаецца — пераключач каналь», — сказаў у прамове А.Бумблайскас. Пакуль кніга толькі па-німецку, але плянуєца перавыдаць на ангельскай і польскай мовах.

Дзяніс Раманюк

Падпіска на «Arche»

Самы дзефіцитны беларускі часопіс, якога німа ў північнай дзяржавеўнай кнігіаріі, можна гарантавана атрымліваць поштай. Падпісы індэкс 00345. Кошт падпіскі на месцы 3440 рублёў для прыватных асобаў і 12 271 рублёў для арганізацый.

Песьня году—2005

«Песьня году—2005». Частка першая. Розныя выкананцы. АНТ, 2005.

Прадусарская кантара АНТ на чале з Ягоштам Хруштальевым саскробла на адзін дыск апошнія поп-гітры краіны, што прагучалі ў аднайменным тэлепрастаке ў пачатку вясны.

Большасць месецу адгадзенія маладым. Заміж Дарафеевай — Ганна Мушак, на месцы «Сяброй» добра ўпісалася «Атлянтыка», Ялфімаў падміністру Дайніку. З 21 песьні толькі адна засылаваная па-беларуску. І гэта «Слуцкая брама» ў выкананні «Крамы», якую немаведама якім ветрам занесла паміж Грыбалевай і «Прымай Верай». Добры падарунак усім радынікам Беларусі. Але, каб ім жылося спакойней і Міністэрства ім не выгаворвалі, падобны дыск мусіць зъўліцца штогодзізен.

Найдзеяла з дыску: Гюнэн («Назові меня по імему»), «Крамы» («Слуцкая брама»), «Прымай Вера» («Полёт»), Ялфімаў («Ангел»).

Беларусь як тэатар Бэкета

Аляксандар Качан, сцэнарыст фільму «Акупацыя», апошнія трэы гады жыве ў Кіеве. Падзеі ва Ўкраіне і ў Беларусі вачыма сцэнарыста — якая драматургія націраеца? Гутарыць Андрэй Расінскі.

«НН»: Аляксандар, як і чаму Вы пераехаіі ва Ўкраіну?

АК: Я ажанусі з кіяўлянкай.

«НН»: Адварвасіі ад беларускіх спраў?

АК: Ні ў якім разе. Бываю ў Беларусі, маю творчыя справы, ёсьць інтэрнат, каб адсочваць падзеі. У Кіева-Магіліянскай акадэміі існуе асяродак, які цікавіца падзеямі ў Беларусі. Я двойны выступаіі там з лекцыямі пра беларускую кіно. Мне казалі: «Вы жывіце ў краіне культурных герояў. Пад цікам заўжды нараджаеца незвычайніца».

«НН»: Ва Ўкраіне незвычайнага менш? Ну, эрвальонія там...

АК: Ва Ўкраіне ніяма таго палітычнага рэжыму, які ў Беларусі, і спадарожных иму речаяў. Не было яго нават да рэвалюцыі. Алігархія — гэта няўстойлівая систэма, з расколамі. Тут пачуваешася больш вольна, больш антархічна, што для творчай асобы больш натуральна. Людзі пакінутыя самі на слібе — і неяк самі выкручаюцца з складанага эканамічнага становішча. Хатыччам складаюцца нізвогі жыцця тут заўажжая — і яна мне больш падабаеца за ту стэртыньціцу, якая пануе на вуліцах у Менску.

«НН»: Гэта дзякуючы рысам нацыянальнага харектару ці праз розныцу ў палітычных състэмах?

АК: Гэта рыса палітычнай състэмы. У Беларусі аўтакратычна ўлада накіравала ўсё ў жорсткія індэйкі. Ідэя чыслынні гораду стала адной з ідэфікса.

«НН»: ...У тым ліку і палітычнай «псысціні»...

АК: І палітычнай, і эканамічнай.

«НН»: А што было падобным ва Ўкраіне і ў Беларусі?

АК: Сытуацыя ў скрыку імпры — не знайшлося яшчэ нацыяналь-

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

АЛЯКСАНДАР КАЧАН (нар. у 1970) — кінасцэнарыст. Аўтар сцэнарыяў чатырох поўнаметражных мастацкіх фільмаў, у іх ліку «Акупацыя. Містэрыя» Андрыя Кудзіненкі і «Павадыр» Аляксандара Яфрэмана.

най тоеснасці цалкам і тут, і там. «НН»: Але ж ва Ўкраіне былі і застаюцца сцяг, мова...

АК: Эліты, якія дэкларавалі нацыянальны праект як сваё крэда, карысталіся гэтай ідэяй толькі вонкава. Яны былі прыстасаванцамі, і шмат хто ўспрымаў нацыянальны праект як штучны. Толькі падчас Аранжавай рэвалюцыі адбыўся скажападобны пералом. А ў Беларусі ніяма скачкоў, іза паступовы працэс — у адным кірунку.

«НН»: Калі наглядзець на падзеі ва Ўкраіне і ў Беларусі вачыма сцэнарыста, то які спінтар быў бы ў Ўкраіне і які — у Беларусі?

АК: У Беларусі агульная драматургія падзеі — абсурд. Кіно абсурду, тэатр абсурду, нешта кафкіянскае. А тут усё склалася больш-менш нармальная, паводле нармальных драматургічных прыёмаў. Барацьба добра з больш слабым злом. Звычайная драматургія, якая нават у амэрыканскім кіно выкарыстоўваецца. У Беларусі я бачу толькі тэатр Бэкета. Грамадства настолькі разъяднанае, што

можна казаць толькі пра адзіноту, абсурд, недарэнчнасць існавання чалавека-адзінкі.

«НН»: А можна прадбачыць, які спінтар, пры якім гэтая разъяднанасць была б пераадолена і адбылося бы тое, што Вы называеце скажападобным пераломам?

АК: З гледзішча творчасці, калі б мне як драматургу прыйшло ў галаву напісаць спінтар на будучае разъівіцце Беларусі, у мяне бы ён вышыцца пзысмістична-апакаліптычны. Бо трэба быў вялікім атмасфістам, каб прадбачыць у Беларусі нармальную хаду падзеі. Столікі ўжо съемецца назапасіліся ў мэханізме ўлады, што можна чакаць усялікіх вычварэнняў у выпадку, калі съутыцы будзе змяніцца выбухова.

«НН»: А што заўважнае ва Украінскім кіно, культуры?

АК: Ва Украіне практична ніяма украінскага кіно, толькі навагодня мюзыклы тэлеканалу «Інтэр». Украінскага мастацкага кіно не відаць — ні ў відзапракаце, ні ў кінатэатрах. Кіно, зробленое пад

расейскага гледача, на расейскай мове, не ўяўляе цікавасці. Студэнты Кіева-Магіліянкі зайдзірошілі нам за «Акупацыю».

Кідацца ў очы праіва музичнай культуры. Яна значна больш арыгінальная і канверсійная — «Акіян Эльзъ», «Воплі Відаплісава». А ёсьць і такія дзіўныя рэчы, якія накішталі рэктара Інстытуту культуры Паплаўскага. Ён съявіае, выступае на канцэртах па тэлебаччыне больш за «Акіян Эльзъ», скрыстоўвае шматлюдны масоўкі са сваіх студэнтаў, якія здымошацца ў ягоніх кліпах, адтаноўваюць...

«НН»: Як свабода з Украіны можа паўплываць на Беларусь? Пры якіх умовах?

АК: Калі будзе эканамічны прыклад. Беларускі народ можна спакусіць толькі прыкладам эканамічнага разъівіцця, ідэяй свабоды не спакусіш.

«НН»: Што заўважнае з Украіні таго, чаго нельга заўважыць з Беларусі?

АК: У Беларусі лёгка стаць заўважыць з Украіні таго, чаго нельга заўважыць з Беларусі?

Беларускае грамадзства настолькі разъяднанае, што можна казаць толькі пра адзіноту, абсурд, недарэнчнасць існавання чалавека-адзінкі.

.....

ДЫСКАГРАФІЯ

Будзь разам
3 на мі.

«West Records», 2005

Новы дыск «Крамы» здолыны задаволіць кожнага — і таго, хто сабраў калекцыю «крамаўскіх» альбомаў на касатах, і таго, хто ўбачыў «Краму» ўпершыню на «Песні году-2005» на АНТ. Задаволіліся і самі музыканты, яны ўпершыню за 15-гадовую гісторыю калектыву атрымалі запіс, якога жадалі. «Крама» ў студыі ніяк не магла дасягнуць свайго «фірмовага», вядомага з канцэртаў гуку. Заміналі ўмовы (альбом «Камэндант» пісаўся ў бамбасховіцы), непастаянны склад, асабістыя праблемы. Пасля альбому «Што дапаможам нам» (1998 г.) Варашкевіч думала расpusціць гурт. Той альбом пісаўся нібы пад прымусам: творчыя крызіс, съмерць Гаравых дзеда, бабулі,

Cover Band.

CD I

«Cover Band. CD1», «Apple Tea», (р) «Apple Tea», 2004. Не для продажу

змілена — халтурным) варыянце — паставіце дыск на прайгравальнік.

Але халтура ад халтуры розыніца. Гэты CD, записаны ў студыі, якія працую ў Баранавічах пры касыце і карыстаеца ўсе большай папулярнасцю сярод музыкаў, ніяк нельга лічыць гэткай забуйкай, зробленай левай рукой праз правую вуха. Усё выконавацца належным чынам, без карынтыльных змененій у аранжыроўцы, што таксама съведчыла пра высокую кіасу музыкаў. Альбом не знойдзеіць у продажы, атрымаваць яго можна падчас выступу групы. Но хто ж просьці гропы за візіткі? Але калі гропы прашануене, музыкі, думаю, не адмовяцца. Адно аўтары «Ландышаў» адличніцца.

На сайце групы www.apple-tea.com аўт-зўлены конкурс на складанне рэзэрвтуару наступнага такога дыску. А пакуль песьні выбіраюцца, «Apple Tea» піша ў Баранавічах чарговы альбом з чыста джазовым рэзэрвутром.

Кавырнуты СЛУХАЧ

Сяргей Будкін

Блэр перамог, Блэр можа сыходзіць!

Па выніках галасаваньня ў Палату грамадаў Тоні Блэр застаўся на Даўнінг-стрэту, 10, але ўжо цяпер ён можа пакаваць чамаданы. Псыхалагічна стомленасць ад адных і тых жа твараў ва ўрадзе каштует любой партыі ў сярэднім 3% папулярнасці за час кожнага тэрміну. Піша Лёлік Ушкін.

Вялікабрытанія — краіна дзівакоў: аўтобусы фарбуюць у чырвонас, машыны сэльдзіць па левым баку, замест гарэлкі квасіць гарбату... Тое ж і ў палітыцы: не паспей Тоні Блэр перамагы на трэціх выбарах запар, як усе газеты началі пісаць, што ён мусіць съсці ў адстаку.

Каб зразумець феномэн загадкавай ангельскай душы, трэба перамясціцца ў часе ў 2000 год, калі Хелен Філдзінг выдала другую частку басцэлеру «Дзэнікі Брыдзікіт Джонз». На старонках твору герайна (партрэт тыповай сучаснай брытанкі трывцацігадоў) спрачаеца зь сябрам Майкам ал электаральных сымпатыях:

«— Я галасую за торы, і што? — выхернуўся на мяне Май.

— Т-с-с, — прашанта я, нэрвова азірнуўшыся.

— У чым праблема?

— Бачыць, — начала я, — калі я галасавала за торы, то стала б ізюмом грамадства. Гэта ўсё роўна, што ўехаць у «Кафэ руж» (тусовачная месца ў Сохе, — ЛУ) на кані ў атачэнны ганчакоў... Усім жа зразумела, што лейбрысцкая партыя падтрымлівае прынцыпы дабрыні і дзясянія, інтарэсы геяў, маци-адзіночак і Мандэлі, а супрацтвяе ёй высакамерныя мужчыны, якія кірчыцаць, заводзяць інтрыжкі з усімі, хто трапляеца ім па дарозе, траханоца направа і налева, ходзяць у рэстаран «Рытц» у Па-рыжы...»

Мяркую, калі б Філдзінг практыгнула сэрыю да 2005 г., Брыджыт ужо ня так горача агітавала б за лейбрыстаў. Больш за тое, паколькі яна і Майк застаўшы юнцы разам, прычым у прэстыжным раёне Ноўпін-Гіл цалкам мацымы, што персанаж Філдзінг увогуле не адчынила б дзівярэй агітатарам лейбрыстаў (у Англіі кандыдаты практыкуюць па прынцыпе «ад дзівярэй да дзівярэй», ходзячы па кватэрэх выбарчыцькай).

Прынамсі, на апошніх выбарах выявілася відавочная тэндэнцыя, што прыгарауды, дзе жывуць багаты сем'і сярэдніх клясы, зноў, як і ў 1980-я, началі абіраць торы.

Прычыны падзення папулярнасці лейбрыстаў — асоба Блэра, які ўсігніў краіну ў непапулярную вайну ў Іраку. Сёньня ў забагайдаўках накшталт «Кафэ руж» лейбрысты — гэта адстой. Модны сярод моладзі дзяячуючы нізкай квартілаце раён Вуд-Грын прагласаваў супраць партыі Блэра.

Але лейбрысты перамаглі. У іх 350 мандату (мінус 35 у парышнай з тым, што было). У торы — 197 (+35), у ліберал-дэмакратоў — 62 (+8).

Два фактары спрыялі поспеху лейбрыстаў.

Першы фактар — Гордан Браун, міністар фінансаў, якога, як піша французская «Монд», «блэр разумна выставіў на першыя плян кампаніі». Браун вядомы як архітэктор брытанскага эканамічнага цуду. Самая ма-

леньская інфляцыя з 1960-х, самая маленская інфляцыя з 1970-х, самы маленські ўзроўень беспрацоўкі ў 29 гадоў, новая адукатыўная праграма, якую лейбрысты маюць намер запусціць ужо наладта.

Другі фактар — страх брытанцаў перад вяртаннем да часоў Тэтчэра. «Жалезная ледзі» і яе лібральна палітыка — сапраўдныя дзівярэй, ходзячы па кватэрэх выбарчыцькай.

Торы, дарчы, правілі роўную кампанію. Принамсі, не было ліпапя, як у мінус раз, калі лідер партыі аскандаліўся з тым, што ўзяў на працу ў якасці рэферэнта жонку. Як вынік, колькасць мандатоў, аддадзеных за партыю, трошкі ўзрасла. Але відавочна, атрымаць большасць у ніжнім палате з ідэямі тэтчэризма прости немагчыма. Дзіві што адной з першых реакцый на вынікі выбараў стаў адкрыты ліст з заклікам «пакончыц з тэтчэризмам», напісаны дэпутатам Дамінам Грынам.

Торы Грын піша: «Адно з таго, што дали нам гэтыя выбараў, — тэоры, шэ зямі мы ішлі на выбараў ў 1980-х і з якімі намагаліся дабіцца сымпаты брытанскага народу ў 1990-я». Трэс выбараў мы быў ў трох варыянтах посттэтчэрскай канцепцыі, выкарстоўваючы ўзраспейскую тему або дыскамфоркт ад эміграціі як знак таго, што людзі незадаволены сучасным светам. Сапраўдны, ёсьць шмат людзей з такімі думкамі, аднак

не іны фармуюць базіс улады. Зъмена лідзера — гэта ідальная магчымасць набраць у лёгкім паветра і пакінць Тэтчэр гісторыі. Многае з таго, што зрабіла «жалезная ледзі», сапраўды заслугоўвае захаплення, аднак яе інструкцыі адпавядалі 1980-м, а не XXI ст.» Торы можна цешыцца тым, што лейбрысты таксама знаходзіцца ў ідэйным крызісе.

Можна пагадзіцца з «Нью-Ёрк Таймс», якай піша, што «Блэр заваяваў палітычныя цэнтры». Аднак ён ахвяраваў пры гэтым левым флянгам, дзе поўзаў-юца канкуранты.

Перш за ўсё, ліберал-дэмакраты, якія зрабілі сабе імя на антывасенай кампаніі, што дала ім падтрымку ў мусульманскай камуне. У 40 акрутах, дзе жыве шмат мусульман, перамаглі лібералы. Найбóльшы прыкол адбыўся у Манчэстэр-Вітхінтоне, дзе вігі перамаглі, атрымаўшы на дзвінца адсотку болей, чым чатыры гады таму.

Па-другому, ультралевыя. Падчас выбараў усе погляды прэзыдентаў прыцягнуты да аругуті *Bethnal Green and Bow* ва ўсходнім Лёндане. Там выкліканыя з прайрацій настроі зь лейбрысцкай партыі Джон Галайз на 900 галасоў абставіў былога партайтэна. Кампанія

Галаўёу праводзіла групойка «Рэспект-адзінства» — кактэйль прафаюзівікі, трацкісту з Сацыялістычнай працоўнай партыі і тутэйшых мусульман.

Самае цікавае, што на гэтых выбарах упершыню ў гісторыі шматлікі левадаўальны груповачкі, галоўным чынам прыхільнікі ідэі Троцкага, здолелі склацца на сваю дзяяцельнасць, і, прынамсі, не замінаць адзін аднаму.

З улікам згаданых тэндэнций (мадэрнізацыя праграмы торы і ціск з боку левых), а таксама такіх фактараў, як псыхалагічна стомленасць ад адных і тых жа твараў ва ўрадзе (паводле падлікаў сацыялістіў, лейбрыстам наканона зъяніці лідзера).

У перадавіны за 9 траўня «Гарднія» піша, што «галоўная інтыга на тое, што пераможа, а калі Блэр перадаць кіраўніцтва партыі Гордану Брауну». Выданыя нават распрацаўлада плян дзясяній будучага кабінету, прагназуючы левы паварот. А Робін Кук, былы дырэктар лейбрысцкага МЗС, ужо нават называў тэрмін адстаку Тоні — чэрвень 2006 г., калі лейбрысты зъбірзуться на партыйную канфэрэнцыю.

Свабодна асацыяваная дзяржава

Некалькі тыдняў таму ўрад Гішпаніі адхіліў праект аб пераўтварэнні Краіны Баскаў на свабодна асацыяваную з Гішпаніяй дзяржаву. Што такое свабодна асацыяваная дзяржава? Чаго дамагаліся баскі?

Упершыню статус свабодна-асацыяванай дзяржавы ў 1952 г. атрымала карыбская віспа Пуэрта-Рыка, якай ў 1898 г. пасля гішпано-амэрыканскай вайны была захоплена ЗША. Пуэртарыканцы гэтым ня вельмі ўсыцьцяўліліся і двойны паўсталі супраць новай мэтраполіі. Каб знайсці кампроміс, і быў распрацаўлены статус «свабодна асацыяванай дзяржавы».

Замежную палітыку Пуэрта-Рыка ажыццяўляе ўрад ЗША, а яго жыхары лічыцца амэрыканскімі грамадзянамі. У свою чаргу, пурэртарыканцы на пляніце падаткі Вашынгтону і атрымліваюць ад яго значную фінансавую дапамогу. Мяшковую ўладу ажыццяўляюць пурэртарыканскі сенат і губэрнатар, які выбіраецца насељніцтвам. Прычым апошні павінен ведаць гішпанскую мову.

Паслы Пуэрта-Рыка такі статус атрымлівалі і іншыя карыбскія краіны. Да іх ён стаў прыступак да поўнай незалежнасці. Што да пурэртарыканцаў, то яны і сёньня на ростках. У краіне прысьцяльчна праходзяць рэфэрэндумы, дзе прапануецца выбар: захаваць статус, атрымаць незалежнасць ці ператварыцца ў адзін са штатаў. Выбар даволі складаны. Пуэрта-Рыка бацайшыца за люблю карыбскую краіну, аднак бяднейшая за паўнавартыя штаты ЗША. Таму пурэртарыканцы не съпяшаюць шукаць ад добра добра.

Армяне і туркі

Моцныя слабых усё б'юць, як у мінульстві стагодзьдзі білі.
Ганаад Чарказян

13 красавікі ў Ерэван з Анкары быў прывезены незвычайні падарунак — дакументы аб армянскай рэвалюцыі 1915 году. Паводле дакументаў, генасыду не было, лічбі ахвяр перарабошчанія, вінаваты з большага самі армян. Афіцыйны Ерэван ужо называў дакументы няпоўнымі і сфальсифікаванымі.

Што адбылося 90 гадоў таму і чаму погляды на гэтыя падзеі дыяметральна супрацьлеглы? Армэнія — краіна, што некалькі разоў называла падзеі. Так, у сярэдзіне XVII ст. Заходняя Армэнія адышла да Асманскай імперыі, Усходняя Армэнія спачатку трапіла пад уладу Пэрсіі, а

затым — Расеі. Апрышчам не залежніцкага руху стала Заходняя Армэнія. Пры гэтым Пецярбург, што щодра фінансаваў гэтыя рух, зыходзіў з прынцыпу: «Нам патрэбна Армэнія, але не трэба армянію». Першы незалежнік Мікаэл Наландзян скончыў сваё жыццё ў Петрапаўлаўскай крэпасці.

Армяне рабілі трэцікі супраць турецкіх улад, тия арганізоўвалі пагромы, пераважна рукаі курдаў. На некаторы час усё ацхла ў 1908 г., калі адбылася моладзатурецкая рэвалюцыя. Некаторы час армяне і туркі жылі ў згодзе. Пра турецкую рэвалюцыю шмат пісалі першыя «Наша Ніва».

Але надышла сусветная вайна. Турцы і Расея аказаліся адна супраць адной, а армяне —

паміж імі. Туркі загадалі армянам выслыцца ў пустыні Месапатаміі. Усё было абвешчана ўнутранай справай Турциі, клопатам пра цэласнасць імпэрыі. На гэтай пазыцыі туркі стація ў сёньня, хоць і зъяўляюцца ў савой краіне галасы прызнаць генасыду 1915 г. Падчас таго выслынення загінула калі мільёна двухсот тысячай армянія.

Армяне ўжо амаль стагодзьдзе дамагаюцца прабачэння. Ці ёсьць у іх шанцы быць пачуцьтві? Прыклады ў гісторыі XX ст. ёсьць. Німечыны прайграли ўшчэнт і мусілі адказваць за ўсе расавыя эксперыменты свайго фюрэра. А вось сёньняшнія лукашнікі звоніць па пейнай адхрышчанія ў заліве Курапат, а Масква зноў шануе Мураўёвавічніцтва.

І кожны раз катрыйчысь ахвяры: «Дакажы, што ты сам не вінаваты!»

Вацлаў Шаблінскі

Зрабі сам

Як унесьці помнік у Сыпіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў

16 красавіка сябры таварыства «Этна» Беларускага ўніверсітэту культуры разам з краязнайчым клубам «Дыярнон» БДГУ імя М. Танка прыбраўші старыя праваслаўныя могілкі ў Ракаве, якім ужо два стагодзьдзя. Са- мае раннія пахаванія адносяцца да 1827 г., багаты надмагілны плюс падзіны ХІХ ст. і пачатку XX ст.

Існуючыя інварнансцы зносяць гэтых могілак. Паводле заканадаўства, калі могілкі не выкарыстоўваюцца больш за 50 год, яны падлягаюць зносу, а апошнія пахаванія на іх адносяцца да 1956 г.

Адзіны спосаб уратаваць той ці іншыя гісторычныя аб'екты ад зыненшнія — унесьці іх у Сыпіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў.

На падрыхтоўку і падачу дакументаў нам спатрабіўся тыдзень. 26 красавіка ва Упраўленні па ахове гісторыка-культурнай спадчыны збиралася рас- публіканская навукова-мэтадычная рада. Штодня нехта ўездаў у Ракаў щ Валожын, звязваўся з менскімі

гісторыкамі і краязнайцамі, зьбираў да- кументацыю.

Урэшце Рада прыняла рашэнне. У Ракаве «зъявіўся» яшчэ адзін гісто- рычны помнік. Мы ўдвая павалічылі колькасць гісторычных (XIX ст.) могілак, унесеных у Сыпіс помнікаў у Бела- русі. Да гэтага часу ў яго ўваходзілі толькі Кальварыйскія могілкі ў Менс- ку.

Статыстыка шакуе, бо ракаўскія могілкі далёка не самыя старыя. Ёсьць значна больш старажытныя і каштоў- ныя — нават XVII ст. «Тэрмін даў- насці» ў іх ужо дадыў выйшаў, і яны могуць быць зыненсаны ў любы момант.

Але мы можам вырашыць праблему сваімі сіламі. Патрабана ініцыятыва! Успомініце, якія цікавыя аб'екты ёсьць у вашай місцоўсці? Вы самі можаце уратаваць іх ад занядбання.

Мы пранаму актыўна відавочнай працаць зыненсанія важных гісторычных помнікаў у Дзяржархуны сыпіс. Працэс нескладаны.

Дзеяя гэтага патрабна:

- 1) заява на зыненсаныне аб'екту ў сыпіс;
- 2) уліковая картка аб'екту;
- 3) дазвол уласніка;
- 4) выпліска з генпліяну з прывяз- кай аб'екту;

- 5) фотафіксація;
- 6) кароткая гісторычная даведка.

Дзеяя дастаткова проста. Кароткую гісторычную даведку можа напісаць місцоўца краязнавец, генпліян вы, хутчэй за ўсё, знойдзець у сельсаветзе, там жа вам дадзець дазвол на зыненсану не аб'екту ў сыпіс (для сельсавету гэта яшчэ адзін патэнцыйны турыстычны аб'ект), да фотафіксацыі спатрабіцца толькі фотаапарат.

Больш пытанынія выкліча пошук формы ўліковай карткі. Яе вы зной- дзея на Упраўленні па ахове гісторы- ка-культурнай спадчыны (Менск) ці ў раённых аддзелах культуры.

З свайго боку, мы готовыя працава- ваць дапамогу ў вырашэнні розных пытанынія па зыненсаныне аб'екту ў Дзяржархуны сыпіс — падзяліца вопы-

там, знойдзець краязнавцаў у гэтай мяс- цовасці, даслаць форму ўліковай карткі і прыклад гісторычнай даведкі. **На ўсю справу вам спатрабіцца ня больш за два тыдні.** Але праца таго вартая.

Толькі замацаваныне за помнікам статусу гісторыка-культурнай каштоў- ныя можа выратаваць шмат вельмі цікавых аб'ектаў у Беларусі ад зыншчэння і занядбання.

Наши контакты:

Павал Карапеў — старшыня гісторыка-краязнайчага таварыства «Этна», тэл.: 776-24-35, e-mail: ramon_abramchuk@yahoo.com;

Цімо Акудзіч — старшыня краязнайчага клубу «Дыярнон», тэл.: 557-11-24, e-mail: cymus1@tut.by.

P.S. 21 траўня зьбіраецца вялікая талака для добраўпрадавання «но- вага» помніка. Далучачыся. Сустра- камесяя ля прыступак Універсітэту культуры а 9.00.

Супольна працаўць

«Што мы атрымалі ад «вя- таннія краязнайчага правапасу»? Раскол у беларускай суполь- насці», — мяркуе чытач з Го- радні Юры Тарасевіч. Але хіба гэтыя правапасы каму замінае? Няхуко ён выйшаў наклады беларускіх кніг і часопісаў, ці з'яў- ленныя мяккіх знакаў зменшы- ла колькасць чытачоў? Ці праз тарашкевіцу беларускі пісь- меннікі не втрацаюць басцэ- лерад? Ці, можа, людзі аказа- ліся падзеленыя на два лігеры і нават не вітаюцца паміж сабою, бо аднай пішуць «зъяз», а другія «саю»? Такога ніяма. Бодзякі нармальна суніцца ѹп- наркамаўка, і лацінка, і нэата- рашкевіца, якіх нават не адна.

Але ў такой шматвартар- насці ёсьць і складанасці. Найперш — як вучыць дзеяць у школе, як працаўцы, што яны пішуть правильна. Ну, пакуль тарашкевіца неунармаваная, пакуль ніяма «зводу правіл» (пра які так доўгімі гаворка) і пакуль ніяма прычын сладзя- ванія на то, што ўлады пры- муць новыя правапасы у якасці афіцыйнага, ніхай неўзеста- міст, а побач, разам з існую- чым, а дзядзіны варыянты заста- ёнца — на уважнальных устано- вах правильні лічыць нарка- маўскі правапас. Добра, калі на- стаўнік раскажа вучням, што існуюць іншыя варыянты (лацін- ка і «пісьмь» з мяккімі зна- камі). А потым паклькі.

Ці будзь аначаваса ўжы- вацца два прарапасы, ці заста- нецца адзін з іх, ці яны ўніфі- куюцца — гэта пакажа Ѹкыць, практика. Прагрэс мовы, зва- ляючыя яго робіцца ўёткамі ці дэкламаціямі з трывуны. Вар- та працаўцаў, стварацца, рас- паўсюджваць, ухыльваць. Больш тэктэў, твораў. Каму больш падбадзенца афіцыйных правапас — калі ласка. Каму ні цяжка пісаць шэсць мяккіх знакаў у словах «кыцьцесцьвярдзяль- насці» — калі ласка. А гэта сапраўды на цяжка.

камі, адарваны ад жыцця, рэ- чаўнікі. Сёняння рэчаўнікі — тая, што новы звод правілаў павінен казаць на «правільна- траба пісаць вось так», а «правіль- на пішаць вось так».

Прыхільнікі мяккага знаку зайдоць: «Вы што, хочаце, лічы- цце мае «пісьмі» мяккія знакі па- мылкамі, бо на суседніх ста- ронцын іншы настайкі дапускае памылкі адваротна кшталту — паставіў над «і» кропкі і ду- мае, што гэта пісаць па беларус- ку. Неха пісаць «з памыл- камі». Хачу доўгачаканага Зво- ду правілаў.

Шанбуны спадару Юры Тара- севіч, чым Вам сеняня незразу- мелаць захалуплены «эроправа- ным» правапасам? Не двара ўжо той жа таталітарысм, што і ў канцы 1990-х. Усё тая ж бацька- шыя з'яўляюцца на пісьмінні.

Некаторыя з аўтараў пішуць «зъяз», а некаторыя — «саю».

Дзядзіны варыянты зменшы- ліся.

Так і нам на варта дзеяціца на

тых, хто разбівае языка з вос- трага боку, і на тых, хто з тупо- га. Лепей успрымаць адроз- ненны правапасіпе як розныя почынкі: нехта піша круглыми літарамі, нехта варватавамі, нехта чорны ці зялёны. А калі нэата- рашкевіца пераможка, проста будзіць перавадавацца старыя тэксты ў сучасным падзядзе.

Гэтакама з'яўляюцца тэксты

пісьмінні, якія пісаны на

буквамі, якія пісаны на

Соф'я Валадароўна, каралева Даніі

Імя гэтай каралевы сёньня невядомае ў Беларусі. Між тым жанчына, якая ўвайшла ў эўрапейскую гісторыю як «Sophie av Minsk og Polotzk», была жонкай аднаго з наймагутнейшых каралёў дацкай гісторыі і заснавальніцай «па кудзелі» дацкай каралеўскай дынастыі. Яе дзеци сядзелі на дацкім, швэдзкім і французкім тронах. Беларуская гісторыя разгарнула яшчэ адну сваю дзівосную старонку. Сэнсацыйнае адкрыццё зрабіў гісторык **Андрэй Катлярчук**.

Дачка князя менскага, а пазней і полацкага Валадара Глебавіча (памёр у 1161) Софія нарадзілася каля 1141 году, напэўна, у Менску.

У сярэдзіне XII ст. полацкая зямля знаходзілася на вяршыні сваёй магутнасці. Полацкая дзяржава валодала на толькі замкамі Кукеной і Герцыке ў ніжнім цэнтральнім Заходнім Дзвіні (сёньня тэрыторыя Латвіі), але й канцэрвала Рыскую затоку і разам зь ёй усходнюю Балтыку.

Менскі князь Валадар пад той час быў таксама князем Полацкім. Ён быў з дынастыі Рагвалодавічаў, чылі радзівіт Алег Латышонак выводзіць ад Германарыха. Жонка Валадара была польская князёўна Рыска.

Ня выключана, што Валадар пазнаёміўся зь ёю, хаваючыся ў Польшчы. Там ён ратаваўся ад кіеўскага палону і высылкі ў Бізантію. Рагвалодавічы вялі актыўную замежную палітыку, таму на павінен выслыцца зъздзіленны ўзяты ў 1157 годзе шлюб дачкі князя з дацкім каралём Вальдэмарам I, адным з наймагутнейшых каралёў дацкай гісторыі (1131—1182, на пасадзе — з 1157 году) з дынастыі Эстрыйдсенаў.

Запісі пра гэтую шлюб зъмяшчаны летапісі XII стагодзьдзя «Славянская хроніка» Ариольда з Любеку і «Граматыка Саксаў», а ўкоснавы згадкі пра Соф'ю — іншыя заходнезўрапейскія хроніцы. Іх знайшоў гісторык з Стакгольмскага ўніверсітэту Андрэй

Катлярчук. Раней гэтыя надзеіныя крывація папросту не траплялі пад увагу беларускіх гісторыкаў. Пра Соф'ю Валадароўну ніяма нават згадкі ў шасыцтвовай «Энцыклапедыі гісторыі Беларусі»!

Сямейнае жыццё Вальдэмара Й Соф'і было шчасливым. Соф'я нарадзілася двух сыноў і ўшэсьць дачок. Дзве з іх, згодна з полацкай традыцыяй, абрали кляштар. Астатніх ўзялі шлюб з тагачаснымі ўладары Эўропы.

Сама Соф'я не абмажкоўвалася хатнім жыццем ды брала актыўны ўдзел ў палітыцы. У горадзе Калундбарг Соф'я пабудавала катэдру, якая лічыцца адзінай сярэдневечнай царквой Скандинавіі, пабудаванай у візантыйскім стылі. З тых, што захаваліся — напрыклад, полацкі храм у Вісбю на Готляндзе ліжкі ў руінах. Прыймы калі паўронаці від калундбарскай катэдры 1801 году з рэканструкцыі, ямы першапачатковай полацкай Софіі, відавочна, царква ў Калундбаргу — наследаваныне полацкай сабору.

Софія перажыла свайго мужа і памерла 5 траўня 1198 году, на 58-м годзе жыцця. Яна ліжкі побач з Вальдэмарам у каралеўскай пахавальні места Рынгтэд. Захаваліся два яе пазнейшыя партрэты 1580 і 1757 гадоў.

Цікавы лёс чакаў іхных дзяцей і, адпаведна, унукаў Валадара Глебавіча. Інгеборга пабралася з каралём Францыем Філіпам II Аўгустам, Рыбыза — з каралём Швэціі Эры-

Што адбывалася ў 1157 годзе ў Эўропе і съвеце?

1155

нарадзіўся Чынгісхан; завершана будаўніцтва каралеўскай парталі сабору ў Шартры.

1157

8 жніўня ў Оксфордзе нарадзіўся Рычард, будучы кароль Англіі Рычард Ільвінавіч Сэра.

Карона Даніі дасталася авантурнаму конунгу Вальдэмару I Вялікаму. Бранданбург стаў складавай часткай германскай дзяржавы.

15 жніўня на балі ў Кіеве атручаны князь Суздалскі і Кіеўскі Юры Даўгуркі.

1158

Стотысячнае войска Фрыдырх I Барбаросы зуварвалася ў Італію.

1160

нарадзіўся Робэрт Фітцу, прэтэндент на тытул графа Хантингтонскага. Міркуюцца, што гэта ён — легендарны Робін Гуд.

1162

Фрыдырх I Барбароса разбурыў Мілан.

1163

Пачалася ўзьвядзенне Сабору Нотр-Дам у Парыжы.

.....

кам Кнудсанам, Соф'я-малодшая выйшла за князя Арылундзкага Сыгфрыда, нарашце, Гелена стала жонкай князя Люнэбургскага Вільгельма. Сыны Кнуд IV (1163—1202) і Вальдэмар II (1170—1241) па часе ўспадковалі бацькаў прастол.

Муж Інгеборгі, Філіп II Аўгуст, кіраваў адным з крыжовых паходу і запівердзіў статут Сарбоны. Як муж ён на быв юнда та верны. Калі пабачыўмагчымасць павільничы свае замельні ўладанні, ён кінуў Інгеборгу, і за гэта скасаванні шлюбу ў 1200 годзе папа Инакенці III адлучыў яго ад царквы і наклаў на яго Францыю інтардыкт. Тым на менш, кароль выпусліць Інгеборгу з замку і стаў жыць зь ёй як з каралевай толькі паслы съмерці ёсць суперніцы Агнэсы. Такім былі тагачасныя норавы.

Што датычыць Вальдэмара II, дык ён прадлоўжыў дацкую экспансію на ўсход, заснаваў у 1219 г. на месцы захопленага замку Лінданіса Талін (што значыць «дацкі замак»).

Вынікне пытаныне, чаму імя каралеўны-беларускай мавядомасце сучаснікам? Гісторыя полацкай дзяржавы пішацца на падставе літоўскіх хронік да наўгародзкіх і ўладзімерскіх летапісі, якія ствараліся тагачаснымі ворагамі Польшчы.

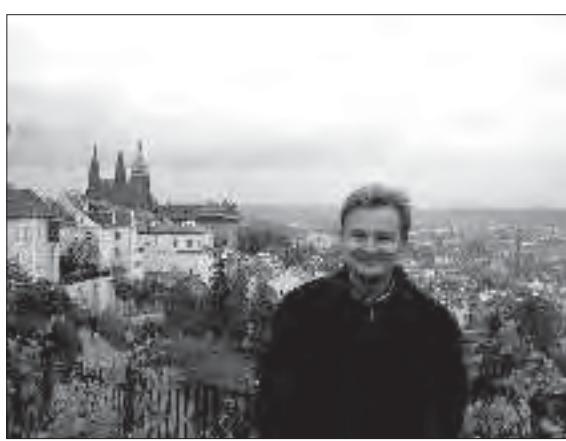
Лачачыны. Выходзіць тое самае, што пісаць гісторыю Ізраілю па арабскіх хрыніцах. Але ж да канца XVIII стагодзьдзя Беларусь была неад'емнай часткай эўрапейскай цывілізацыі, і прымма патрональных хрыніц ліжкі менавіта ў заходніх архівах.

Напрыклад, гарадзкі архіў швэдзкага Вісбю перапоўнены хрыніцамі на старанімецкай і лацінскай мовах, што тычаць гандлю гэтага места з Полацкам у X—XIII ст. Национальны архіў Галінды захоўвае матэрыялы па гандлі полацкіх купцоў XVII стагодзьдзя ў гэтай краіне. Нас безумоўна чакаюць новыя захапляльныя адкрыцці.

Прыклад Соф'і неадзінавы. Нашы землякі ў Новы Чадрабарліці і да Новага Свету. Як Крыштап Арышэўскі — пратэстант з Беларусі XVII стагодзьдзя. Гэты «цісар рускай мовы» пры двары Радзівілаў у час контрапрэфармациі ўцек у Амстэрдам, а затуль падаўся ў Бразылію, дзе даслужыўся да пасады адмірала галіндыскага флоту.

Чаму Соф'я не заўажала беларускую гісторыку, чаму існавала такая «ссыпальная зона», лёгка тлумачыцца. Беларускім гісторыкамі у XIX—XX стагодзьдзях прадпісвалася адшукваць праявы ўсходнеславянскага адзінства і прағі беларусу «узыднацца» з Расіяй. Хоць беларускія землі натуральна належалі да балтыскай цывілізацыі, і там палягілі інтарэсы і сувязі полацкіх і старалітоўскіх князёў, гэта галіна не рэкамендувалася для даследавання. У выніку гісторыя Беларусі выходзіла далёкая ад гістарычнай прафілы і, мяккіх кажучы, нешківай, але іdeo-лягай толькі цешыла.

Пра пераадкрыту Соф'ю Менскую і Дацкую, напэўна, будучы, напісаныя книгі і знятвы фільмы. Галерэя гістарычных пэрсанажаў Беларусі папоўнілася.

АНДРЭЙ КАТЛЯРЧУК — аўтар кнігі «Швэцы ў гісторыі і культуры Беларусі», ганараванай прэміяй Багушэвіча. Дактарант Стакгольмскага ўніверсітэту. Мае беларускі (Парыж) карані. Нарадзіўся ў Новачаркаску ў сям'і беларусаў. Вучыўся ў Бранску і ў Пецярбурзе, абараніў у горадзе на Ніве кандыдацкую дисертацию. Тэма — парадайнальны анализ съяточнай культуры гараду Беларусі і Рэсеi ў XVII ст.

ІХ МАГЛА
ТРЫМАЦЬ У РУКАХ
КАРАЛЕВА СОФ'Я.
Манэты часоў
Вальдэмара I і
Вальдэмара II.

Шляхам Валконскай

18 снежня 1947 г. ваенны трывнал войск МУС Маскоўскай акругі прыгаварыў мяне па арт. 58-1а да 25 гадоў зняволення. Сьвет перавярнуўся, падзяліўся на дзве часткі: мінулае, дзе было 29 гадоў жыцця, і будучыня, якой ужо фактычна не было, бо ўперадзе чакала турма. Лягер, краты, празь якія можна было бачыць толькі кроплю белага неба... Успаміны 86-гадовага Ўладзімера Лялькова, былога настаўніка, выхадца з Кармянскага раёну.

Масква—Інта—Мінлаг

Усё, чым жыве чалавек, — вера, надзея, любоў — зынікла ў адначасці. Правілася ў «бездзя» пакінуты зонку толькі фізычнае існаваннне.

Наскроў спустошаны, змораны фізычна і маральна, абыякавы да ўсяго навакольнага, высадзіўся я ў ту зіму на архіпелагу ГУЛАГ.

Інта суперэлі нас — мяне з сонечнай іншых зняволеных, што прыбылі этапам з Москвы, — саракаградусны марозам, метровым снегам, брхам вякадаваў, што кідаліся на нас, і злым канвоеем з аўтаматамі напагатове: «Крок управа, крок улева лічымі ўцекамі, страйлем без папярэдніння».

Страйльцы яны ўмёлі, іх вучылі гэтаму амаль з дзяцінства, вучылі прац «Варашылаўская стралка», ДТСААФ, ГТО і г. д., вучылі не дабрачы, не чалавечысцы, не спагадзе, ды міласэрнасць, а забойству, ды праразаста шматлікімі Курапатамі на ўсей сталінска-бераўскай прасторы.

Мінэральны лягер, куды нас прывезлі, налічваў восем ці дзесяць лягпунктаў, прызначаных для здабычы каменнага вугалю са шматлікіх шахт, тэрыконыкі якіх падпіралі неба вакол сталіцы Комі і іншых яе гарадоў.

Шлосты лягпункт, дзе знаходзіўся я, лічыўся перасыльным, сюды амаль штогодзень прыбывалі этапы з розных краёў Савозу, тут яны крху апачывалі, сартаваліся і накроўваліся на працоўныя лягпункты.

Асобным пунктом была Абэзь — «пагосць», як сумна называлі яе вязні. Сюды адсылавілі старых, знядужаных, прызнаных неправадзільнымі. Адсюль ужо амаль нікто не вяртаўся. Зямля там хавала ў вечнай мерзлаце самую інтэлігентнай частку зняволеных — артыстаў, музыкантаў, пісменнікаў, вучоных, якіх трэба сказаць, найняжлы пераносці літернае жыццё. Менавіта там знайшлі саба магілу многія знамітныя беларусы, пахаваныя за «нацдаумайчынку».

З лягпунктаў на шахты зняволеных вадзілі каленамі пад узмоцненым канвоеем з сабакамі. Калі каленамі супстракаліся, тых, хто ішоў назад, зводзілі з дарогі, сажалі ў снег, на зэмлю, суроўва загадаваочы «не вертухаха».

Вядомы расейскі паэт Яраслав Сымельякоў, які ў той час «адпачы-

ваў» у Інцы, даволі вобразна абмалываў такія суперэлі:

Когда встречаются этапы
Вдали по дороге снеговой,
Овчарки рвутся с жарким храпом
И злее бегает конвой.

И на ходу колонне встречной,
Идущий в свой тюремный дом.
Один вопрос тот самый вечный,
Сорвали голос, задаём.

Он прозвучал нестройным гулом
В краю морозной синевы:
Кто из Смоленска? Кто из Тулы?
Кто из Орла? Кто из Москвы?

И слышим выкрик деревенский,
Иловим отклик городской,
Что есть и тульский, и смоленский,
Есть из поселка под Москвой...

Aх, вроде счастья выше нету,
Сквозь индевельные штыки
Услышать хриплые ответы,
Что есть и будут земляки...

Сталіца палітъязыковых

На працягу 1951—1952 г. Мінлаг стаў цалкам лягерам палітъязыковых.

Бытавікі паствуроваў адсюль вывезлі, а рэжым узманднілі да неймавернасці. За

найменшшае парушэнне вязні

зыялічталі ў БУР — барак узмо-

ненага рожкы — на голыя нарны

на хлеб і воду.

На вокны ў жылых бараках пас-

тавілі краты, дзвіверы на ноч замыкаліся на замкі. Кожнаму вязын-

но на бушлат супераду і зададу

прышылі нумары. Быў да гэтага

зыявлени Пітроў ці Паўлай —

стаў зняволены нумар 147 ці

148. Гэтым нас абізлычылі,

зрабілі безыменнымі рабамі. Далі

зразумець, што выратаваныя для

нас яны, што быць нам за кра-

тамі да сканання.

Хадзілі чуткі, што гэтагу папя-

рэднічала падстанція зняволен-

ных недзе ў Варкупе ці Пячоры.

Палітъязычныя быдымі аблізбройлі

ахову, пасадзілі ў падвал адмініст-

рацый, увялі ў лягеры свае па-

радкі. Трымаліся яны там досыць

дуга, пакуль на зынікі апонінья

лыжка харчу.

Трэба сказаць, што ў Мінлагу

зыявлена не таксама не былі

зусім абыякавымі і безздойнымі

да того, што рабілася. Тайна ствара-

ла гурткі і ячэйкі аднадумцаў,

адшукваліся, дзе толькі было маг-

чыма, сякай-такая «зброя» — жа-

лезныя пруткі, пікі, сякеры, якія

пільна хаваліся ў надзеіных мес-

цах. «На ўсікі выпадак», — дзял-

іўся са мною думкамі былы ве-

напалоніны, франтаўк-палкоўні

Канавалаў, які меў 25 гадоў да

тое, што застаяў жывым у я-

мецкім палоне. «Новая вайна маг-

чыма ў любы дзень і гадзіну, тады

берьеўцы пастваюцца нас зынішчыць, ведаючы, якую пагрозу іх існаванню прадстаўляем мы — некалькі мільёнаў палітудзжаных. Менавіта таму нас і сабралі ў асобны лягеры. А тут пачалі трыманы за дзвінімы кратамі — так зручней і бясыпечней расстрэльваць. Дарчы, у минулую вайну, дзе пад пагрозай немцаў НКВД не пасыпвалі вывезы палітычных з турмаў ці лягераў, іх неадкладна расстрэльвалі. Чакаць іншага ад гэтых неподзядзіў мы на маём права».

Зазначы, што самымі арганізаціямі і аўтэнтычнымі ў іншых імінскіх лягерах быў заходні ўкраінцы — бандэраўцы — ды «лясныя браты» — літоўцы.

Іншоў другі дзень вайны. Соня зь

Менску, дзе яна вучылася ў мэд-тэхнікуме, толькі што прыбегла ў Балочу да маці, перадаўшы ёй басанок за пайстук 60 кіламетраў пляху.

Увечары я пачакана ўбачыў же ў натоўпе такіх жа маладзенчыкі сябровак. Убачыў перш за ўсё вочы. Вялікія, сіверла-каралі. Бяздомныя. З лёгкім смуткам. З заварожальнай пішчотай. Зь цікаўнасцю, дапытлівасцю, дверлівасцю.

Маё лягтернае жыццё з цягам часу неяк «наладзілася», я прыміріўся з абставінамі, прапануе ў КВЧ — культурна-выхаваўчай часці, меў досьціц вольнага часу, у які маг нават нешта пісаць, тварыць. Але хутка і тут жыццё

зменілася. З лёгкім смуткам. З за- варожальнай пішчотай. Зь цікаўнасцю, дапытлівасцю, дверлівасцю.

Некалькі хвілін яна наядрэуна глядзела на мяне, і, толькі калі сябровка са съмехам: «Ты што за- стыла?» — штурхнула яе пад локаць, яна адзвіла вочы і ўсіміхнула.

Некалькі хвілін яна наядрэуна глядзела на мяне, і, толькі калі сябровка са съмехам: «Ты што за- стыла?» — штурхнула яе пад локаць, яна адзвіла вочы і ўсіміхнула.

Якай гэта была ўсмешка! Уся

літаратура на мае слоў, якія можна

было б апісаць тую ўсмешку...

Мы не сказаілі тады адно аднаму-

му піводнага слова, але зразумелі,

— Кім вам прыходзіцца Клімович? — спыніў ені, убачыўши мой устрывожаны ці разгублены твар, пасынкі: «Клімович Сафія Мікалаеўна на мінулым тыдні была ў Інцы. Яна шукала вас. Прыехала сюды бяз пропуску і дазволу. Яе адправілі назад у Беларусь».

Ці трэба казаць, наколькі гэтая навінка ўстрывожыла і запекала мяне. «Значыць, Соня не паслухала сябе, — разжаўаў я. — Яна не адраклася. Ня вышла замуж і, пшона, яшчэ любіць мяне...»

Я я мог засніць у туноч і ўсё ўспамінаў нашу апошнюю суст-

реччу.

— Лес раздзяліў нас, мы ніколі ўжо на зможам быць разам, ты малада, прыгожая, на месце пішаўшы ўсім зыдзінцу: ён бегаў на вуліцы, скакаў, крычаў ва ўсё горла: «Кат памэр! Жыве свабода!» Ні наглядчыкаў, ні ішага начальства доўга не было відаць; калі ж яны звязаліся да вячэрніх праверкі, дыкія вельмі прыхильныя, прышыбленыя, разгубленыя.

Гэта падалася нам некім знакам добрых зымен. І яны не змарудзілі пачацца. Ужо кацні месяц з вонкай звязалі краты, з дзівярэй замкі. З бушлатаў эрэзлі паганскаія нумары, дазволілі пераплісу і атрыманні перадач і пасылак, а неўзабаве і суперэлі з роднымі і блізкімі.

Пра гэтыя навіны я неадкладна напісаў бацькам і сістры, а яны маланка паведамілі Соні.

Якія ж былі мае зыдзіненьне і радасць, калі праз месяц мне паведамілі, што прыхала жонка і нам дазволена трохдзённая суст-

речча. Расказваць пра тых три дні я ніяк не патрабую. Сапраўднае шчасціце, найвышэйшая асалода, райскія забыццё, — вось наилепшыя эпітэты для тых дзён. Да нас заходзілі сябры, знаёміцца з жонкай, дарылі ёй свае лягтерныя «прэзінты», захапіліся яе пішчоткою. Тут былі вядомыя беларускі кампазытар і дырыжор Клус, выдатны ўкраінскі паэт Іван Савіч, маскоўскі прафэсар мастацтвазнаўства Васіленка, таленавіты мастак з Ерэвану Грант і пімат хто іншы. Усе яны глядзелі на Соню як на раптоўную пасыльдуніцу вялікай Валонскай.

Жонка расказала мне пра свой першы драматычны прыезд у Інту. Гэта было пасля таго, як у 1951 г. яна выпадкова супстrelа ў Менску з маці сястры Волій. Апошняя паведаміла ёй мае становішча: 25 гадоў зняволенна, Краіння Поўнач, Інта, 6-ты лягпункт.

Сёньня трэба кіравацца разумам

Раздумваць жонка я стала ніводнага дня. Завёзшы сына да бацькоў у Лапічы, яна на злом гававіла памчала ў Інту. На вакзале пачала распітаваць, дзе знаходзіцца штошы лягпункт.

— Хадземіце са мной. Я пакажу дарогу, — прапанаваў ёй міліцыянэр, пачувшы яе запітанне.

Дарога, вядома, вяла не ў лягпункт, а ў КГБ. «Таварыш капітан! Затрымай на вакзале, — паведаміў міліцыянэр дзяжураму,

жывая гісторыя

АЛЕКСАНДРА СІЧАНОВА

што сядзеў за столам. Пытаемца прыгніць да лягпункта ЖЧ-6.

Соня расказала, што прыехала з Менску да зняволенага мужа. Хоча з ім сустрэцца.

— Які вы мелі права сюды ехаць?! — закрычала капітан. — Тут асобая зона! Дзе ваш пропуск, дазвол? Ніяма?! Я вас арыштую.

На ляйкыні капітана расчыніліся дзверы суседніга пакою. Увайшоў пажылы, крыху паўнаваты вайсковец. «Што тут за крык, Мясынікоў?» — піха спытаяў ён, аглядзяючы Соню.

— Ды вось, таварыш палкоўнік, самавольна прыехала ў Іні. шукае лягпункт ЖЧ-6, као сустрэцца з асуджаным.

— Вось як, — неяк неакреўсленна, з цікавнасцю зазначыў палкоўнік. — Зайдзіце, калі ласка, да мене, — шырэй адчыніў ён дзвіны перад Соняй. — Сядайце і раскажыце, хоць бы коратка, пра сябе, пра мужа, прыезд... Ен паказаў на крэсла, што стаяла калі-како.

Слухаў ён Соню ўважліва, не перапыняючы яе, і, калі яна спынілася, яшчэ колькі хвілін задуменна маўчач.

— Вы малайчына, — нарэшце прамовіў ён. — Ваш муж павінен гараныцца вамі, але цяпер я час Валюконскіх. Дарэчы, вы чытали пра яе?

— Не, я ведаю, — прызналася Соня. — А хто яна такая?

— Графіня. Жонка князя Вал-

коўскага, пайстаница супраць Мікалая I. Кінула ўсё сваё багацці і пaeхала ў Сібір да мужа-катаржаніна.

— Значыць, моцна любіла, — не ўтрымалася здзяўжыць Соня.

— Як і вы, — усыміхнуўся палкоўнік. — Але ж то было даўно, быў іншы час, іншыя людзі. Ціпер, Сафія Мікалаеўна, акрамя любі траба кіравацца яшчэ і розумам.

— Дзе ёсьць сафраўдная любоў, разум ужо басцільны! — горача здзяўжыла Соня.

— Гэта дрэнна, — пасур'ёзней палкоўнік. — Ви вось пaeхали, кінуў ўсё і не падумалі, што спатканыя вам не дадуть. Ня могуць даць. Забаронена. Паслухайцеся мей парыда. Я мо ў тры разы старайшы ад вас і шычара жадаю вам добра. Вітаўтеся дамоў.

— Не пабачыўшы Валодзечкі, не мату, — заціліся съязьмы Соня. — Хоць бы пабачыць здаёт, праз агародку, праз воротыніцу.

Палкоўнік мо з хвіліну з сумам глядзеў на Соню.

— Пасядзіце тут адна. Я хутка прыйду, — падніміўся ён з-за стала.

— Ды вось вам, прафачце, пукеркі, — дастаў ён з шуфлядаў дзіве жмені шакалядных «Мішка». — Калі ласка, ешце, не саромеся...

Вярнуўся ён хвілін прараз дзесяць—дванаццаць.

— Я гутарыў з начальнікам

КВЧ, дзе ваш муж. Яго вельмі хваліць. Прапуск культургам. Вясёлі. Здаровы. Мо хутка і будзе дазвол на сустрочу з роднымі. Ціпер жа гэта немагчыма. Паверце, нават я — даволі вілікі тут начальнік — ня маю права гэта дазволіць. Дарэчы, у вас ёсьць грошы на звартны білет? — спытала ён Соні і, яшчэ не пачуўши адказу, зняў телефонную трубку.

— Веракса? Зайдзіце да мене.

Праз хвіліну ў пакой увайшла маладая жанчына ў вайсковым убрары.

— Маргарыта Пятроўна! — кінуў ён на Соні. — Дарчуаю вам вось гэту прыгажуну. Ездзіце з сі ёй на вакзал, вазыніце ёй білет і пасадзіце на маскоўскі цягнік... Вам жа, — ледзь чутна дакрануўся ён пальцамі да Сонінай рукі, — жадаю быць пачасливай і разумнай. У вас маленкі сі. Яму треба маці. Усяго вам нарадзіць...

— Гэта дрэнна, — пасур'ёзней палкоўнік. — Ви вось пaeхали, кінуў ўсё і не падумалі, што спатканыя вам не дадуть. Ня могуць даць. Забаронена. Паслухайцеся мей парыда. Я мо ў тры разы старайшы ад вас і шычара жадаю вам добра. Вітаўтеся дамоў.

Палкоўнік мо з хвіліну з сумам глядзеў на Соню.

— Пасядзіце тут адна. Я хутка прыйду, — падніміўся ён з-за стала.

— Ды вось вам, прафачце, пукеркі, — дастаў ён з шуфлядаў дзіве жмені шакалядных «Мішка».

— Не сумуй, я хутка сюды вярнуся. — сказала мне Соня на

развітанні. — Уладкуюся тут на працу, хоць бы прыбраўшчыцай, абы быць разам.

— Якое разам, любая, — пярэчыў я, — бачыш, якія калочая сыяна пралеглы паміж намі. Дыя сустрочу могуць не дазволіць.

— Дазволіць! Я сэнія бачыла сон, — абыяла яна мнене, — што мы будзе разам. І не за дротам. На волі. Вось убачыши...

Які той быў сон. Соня мne не расказала, але, на пачасце, зьдэйсніўся ён вельмі хутка. Нам паведамілі, што тым, да каго прыедзе, бо вельмі ўжо монцымі былі абдымкі, вельмі гарачымі падалункі пры нядайным спатканні.

Соня, атрымала пісмо, відаць, іх ехала, а ліцела да мене на нябачных крылах, бо ўжо ў тым жа сненскі яна была ў Іні. Тут ужо спрыт прайвіў я. Не ча-каюча північнага дня, напасаў жонцы пісмо з гэтай апала-мальнай навінай. Прыедзе ён не — ня думаў, не гадаў. Знаў, што прыедзе, бо вельмі ўжо монцымі былі абдымкі, вельмі гарачымі падалункі пры нядайным спатканні.

Соня, атрымала пісмо, відаць, іх ехала, а ліцела да мене на нябачных крылах, бо ўжо ў тым жа сненскі яна была ў Іні.

Тут трэба сказаць, што лягнера начальніцтва ў гэты час ужо было іншым, чым да 5 сакавіка. Многія з былога начальнікаў зваліўся, перехалі туды, дзе іх не ведалі, тыж ж, што засталіся, сталі больш чалавечымі, лагоднымі, нават ветлівымі і прыхильнымі да «вопагаў народу». Гэта асабліва кідалася ў ноч пасля расстрэлу галоўнага «апекуна» ГУЛАГу Лай-рэнія Беры.

Нам з Соній адрэз ж прапанавалі невялічкі пакойчык у былым складзе за зонай лягнера. З пяжкасцю ўціснулі мы туды жалезні аднаспалні ложак, пакалечаны, на трох нагах стол, нешта падобнае на шафку ды пару здэд-каў.

Але ўжо гэта была раскоша, пачасце, калі пра лепшне не хапе-ла іхава холаду ў сваіх біхары мы не адчувалі. Паступова пачалі ажы-вацца, набылі нейкую мэбллю, кухоннія рэчы. Я, апроч школы, пачаў супрацоўнічаць у газэце «Інта-вугаль». Прыбліжалася гро-шай, і мы ўжо змаглі купіць крыху больш прыстойней адзенне і абузак.

Дзіва, але і Соня, ужо такая, зда-еца, сціпешчана ад роду, пачала прывыкаць да суровых умоў жыцця, вучылася веські гаспадарку, эканомія расходавала вялі-кія для нас, ізгой, падночныя гропы.

Жыццё ішло, але чым далей, тым большы смутак заўважаў я ў сініх вачах, а калі-нікад бычы нават старана хаваныя сыёты. Прычыну адгадаць было няня-ж-

ка. — Добра, — сказаў я Соні, — возьмем сынка сюды. Цяжка яму будзе спачатку. Холадна, нятульна. Але прывыкн. Затое будзе спакойнай.

Напісалі пісмо ў Лапічы. Соніны бацькі — маці Варвара Васілісна, бацька Мікалаі Федаравіч — катэгарычна пайстайліца. «Ці не адурэлі вы там, — пісалі яны. — Ен тут дома, выдатна вучыцца, гуляе ў шахматы, ходзіць у гурткі сілэвай, а там замаршне ад холаду і галечы. Ды і мы ўжо ня зможам без яго».

Што было рабіць?

Выйсце знаўся само па сабе. 26 траўня 1956 г. звязліся пастанова Камісіі Вярховнага Савету ССР: Лялькова Ўладзімера Кандратавіча датэрмінова визваліць з-пад варты са знявіццем судзімасці і пазбаўленнем пра-вой.

Шлях на Радзіму быў адкрыты. Права на чалавечас жыццё дазволена.

Чым гэта абярнулася, якім чынам праходзіла — гэта ўжо другое апавяданье.

пусных і (нават!) бульбяных піра-гой. Госці, якіх было спачатку толькі пяць, а к 12-ці гадзінам стала восем, нанесылі розных падарункаў, сыпруту і целы сцягняк засмажанага аленя. Пілі, гулялі, пелі — пелі на толькі «Шумеў ча-рот», а і беларускую «Ліёніху», украінскую «Бандуру», нават нешта габрэйскае, бо прысутнічай вельмі добры і здолны габрэй — піэт Варзін. Жанчын, праўда, было толькі чатыры — маг Соня, яе дзіве новыя сяброўкі з бухгал-трыі ды жонка мастака Пачыгла-тныя Марыя. Дарэчы, ён ажаніўся з ей ужо ў Іні, калі рагізньнем генпрокуратуры яна была вызвана з-пад варты.

Гулялі амаль да ранняня, бегалі па вуліцы, скакалі, качаліся ў сінезе, бо мароз, на дзіва, зъмякчыўся да 20 градусаў.

Ніколі да гэтага, ды ўжо николі і пазней, я не сівяткаваў так радасна, так па-юночы шчыра і недарэдна Новы год.

Дахаты

Каб прывабіць на Поўнач рабо-чу сілу, тут пачалі пасыпшліва будаваць жыльё, адчыніць крамы, наладжваць бытавое аблектаў-ванне. Нам з Соній таксама выдзелілі асобную кватэру — вялікі пакой з печчю нейкай камяцкай канструкцыі пасярэдзіне — з пілотай, духоду, пічуркай. Паліва не было, і я какім наведаным зонам прыносяў адтуль пустыні парфэрэль вугалю. Гарэў ён пальміяна і горача, так што асабліва холаду ў сваіх біхары мы не адчувалі. Паступова пачалі ажы-вацца, набылі нейкую мэбллю, кухоннія рэчы, пачаў супрацоўнічаць у газэце «Інта-вугаль». Прыбліжалася гро-шай, і мы ўжо змаглі купіць крыху больш прыстойней адзенне і абузак.

Дзіва, але і Соня, ужо такая, зда-еца, сціпешчана ад роду, пачала прывыкаць да суровых умоў жыцця, вучылася веські гаспадарку, эканомія расходавала вялі-кія для нас, ізгой, падночныя гропы.

Жыццё ішло, але чым далей, тым большы смутак заўважаў я ў сініх вачах, а калі-нікад бычы нават старана хаваныя сыёты. Прычыну адгадаць было няня-ж-

Побач у лягнера

Тры дні, што мы былі разам з Соній у Мінлагу, я не задумваючыся паміжны ў нас на тры гады на-шага разъяднальнага жыцця ці на волі.

Дарэчы, поўнай волі не было нідзе. Быў амаль той жа лягнёр з вялізной тэрыторыяй, ад Берас-ти до Камсамольску, ад Касьціп-скага да Мурманскага.

— Не сумуй, я хутка сюды вярнуся. — сказала мене Соня на

Зброя Амэрыкі

Лёс Кастуся Вайцяхоўскага нетыповы для паваеннай хвалі беларускай эміграцыі. Тысячы адукаваных і таленавітых сучаснікіў, сутыкнуўшыся ў чужых краінах з новымі ўмовамі жыцця, не змаглі рэалізаваць сваіх здольнасцяў. Нярэдка інтэлігенцыя, навукоўцы зімаліся фізычнай працаі... Адзінкі, якім пашанцавала самарэалізацца, прынеслы нямала карысці новай радзіме. Герой гэтага інтэрвю дабіўся выдатных поспехаў на толькі ў навуцы, але і ў бізнесе. З Кастусём Вайцяхоўскім гутарыць Аляксандар Адзінец.

— Сп. Кастусь, раскажыце, калі ласка, пра Ваша дзяяніства, дзе нарадзіліся, асвяродзе, у якім выхоўваліся.

— Нарадзіўся 23 ліпеня 1926 году на Стапеччыне, у вёсцы Стары Сьвержан. Мой далёкі сваяк пераехаў у Беларусь з Захадній Польшчы яшчэ падчас падзелаў Рэчы Паспалітай, ажаніўся з мясцовай кабетай, прыняў праваслаўе — і даў пачатак беларускому роду Вайцяхоўскіх. Род амаль ужо зынік.

Бацька, Ксенафонт Вайцяхоўскі, быў шчыры беларускі патрыёт — арганізаваў хор, узельничнай у тэатральных пастаўках, падтырміваў землякоў. Падчас німецкай акупацыі браў удзел у арганізаціі Беларускай самапомочы, быў дэлегатам II Усебеларускага кангрэсу. Вось толькі да царквы даверу ня мей, нечым яго сувятаў пакрыўдзіў. Я ж, наадварот, да царквы хіліўся змалку.

«Прыехаў з Рәсей неадукаваны хамут»

— У Беларусі Вы перажылі тры рэжымы...

— За палякамі нам добра жылося: мелі буйную гаспадарку, жывёлу, рабілі ўсё сваім рукамі. Бацька арганізаваў малачарні, сялянскую кампазіцыю. А за Саветамі мы сталі «эксплоататарамі рабочай класі», спрацілі ўсю ўласнасць. Прыехаў з Рәсей нікі неадукаваны хамут і пагану бацьку з пасады.

Потым началося жыцць пад страхам: баляліся дэпартыцыі ў Сібір. Перад прыходам немцаў у сілісе на вываз апынуўся амаль ўсе насыя сваякі.

У 1941-м немцы распушыцілі калгасы і вярнулі людзям маёсціцу. І тут жа ні за што расстрылі майго калегу...

А потым распачалася партызанка. На вёску набегаў партызаны не рабілі, забіралі толькі харчы.

У 1942-м я паступіў у Баранавіцкі дарожна-будаўнічы тэхнікум. Немцы праз нейкі час захадзелі ліўвідаўцаў тэхнікум, але наша адміністрацыя дамаглася, каб вучоба працягвалася з умовай, што вучні будуть працаўцаў на німецкім лётнішчы. Два тыдні — на лётнішчы, два тыдні — на школе. Цяжка прыходзілася, але што зробіш.

Потым я навучаўся ў настаўніцкай сэмінарыі ў Нясьвіжы, быў

слябрам Саюзу беларускай моладзі. У Баранавічах і Нясьвіжы я ажы́дзіў душу. Калі глядзеў на калёны беларусаў пад бел-чырво-на-белымі сцягамі, якія сільвалі «Мы бойкая моладзь, арлы маладыя!», сэрца блісаў куды хутчэй.

«Зъбірайцеся на Радзіму»

— Явіша сям'я апынулася на Захадзе?

— Каб наша сям'я засталася ў Беларусі — няма сумневу, загінула б у савецкіх лягерах. Таму вырашылі ўцікаць. Бацька з калегамі арганізаваў калену з вазамі. Забіралі ўсё, нават кароў да вазоў патрычаплялі. Паехалі ўпяцёх — я, бацька, мачыха (мама Надзяя, калі мне было восем гадоў, памерла) да сёстры Валяй Галі. Шмат наглядзеліся. Бачылі, як гарэў Мірскі замак. Урэшце прыхеялі пад Беласток. Там браты Аўдзее далі немцам сала — тая дазволіў схаваць далей цягніком.

У Лодзі два тыдні прабылі ў Беларускім камітэце. Раштам вестка, што гестапаўцы распушкаваюць ўцекачоў дзеля прымусовай працы ў лягерах. Хуценька сабралі рэчі ѹ цыплікі ў гараж, хавацца. Потым Аўдзее дзесяць здаўшы машину, на якіх мы падехалі ў Судэты. Паколькі не было іншага выйсця, уладкаўся ў прыноўшы лягер, рабілі на фабрыцы.

Перад наступам савецкіх войскаў бацька здабыў фальшивыя паперы, што мы нікіроўчаемся добрахвотнікамі ў німецкую войску. Так і ўцікі ў Захаднюю Німеччыну. На станцыі ў баўгарскім Рэгенсбургу спаткаліся з Міхасем Мішкевічам, братам Якуба Коласа. Потым пераехаў ў містэцчка Ворт, дзе я працаўшы на фэрме і дачакаўся прыходу амэрыканцаў і каптулізаціі Нямецчыны.

Аднойнай віяўтася з працы, а рабіў я на кухні, і бачу перад хатай амэрыканскі аўтамабіль. Салдаты нам кажуць: «Зъбірайцеся, паедзеце дадому, на радзіму». Бацька і адказвае: «Прабачце, мы — былы грамадзянін Польшчы, і рэпатрыяцыйныя дамовы нас не чаплююць». Дарэчы, тата перад уцёкамі на Захад набраў на працы стос афіцыйных блянкаў з пячаткамі. І потым, запоўніўшы, раздаў іх ўсходнім беларусам, каб тыхі маглі пазыбегнучы прымусовага пераехаць ў Нью-Джэрзі.

— Я ведаю, што Вы служылі ў Карэі.

— У сінэжні 1949 г. атрымаў папер з патрабаваннем звільніца на прызыўную камісію. Там мне сказали, што недзе праз год я буду мабілизаваны ў войска. Але падумай: «Чаго чакаў?» — і згадзіўся служыць адразу. Накіравалі ў Каліфорнію танкі-

КАСТУС ВАЙЦЯХОУСКІ ў часе апошняга наведання роднай Стапеччыны ў 1994 годзе.

систэмы ахаладжэння ракетных прылад. Працаўваў у філіяле фірмы на эксперыментальным атамным реактары, вывучаў рэакцию матэрыялаў, якія ўжываліся ў яго канструкцыі. Потым займаўся якасцямі неметалічных матэрыялаў пры высокіх тэмпературах, затым працягваў гэту ж працу, але пераклікаўся на ракеты, што ўжываліся на падводных лодках. Усе гэтыя праекты былі скрытымі — мянэ, сваю і знаемыя регулярна правяралі. Пасля запуску савецкага спадарожніка ў 1957 г. амэрыканцы спужліся, што Саветы валоданоў лепшымі тэхнолагіямі. Мне часта даручалі перакладаць выкладзеныя савецкія дакументы. Але ў хуткім часе амэрыканцы зразумелі, што Саветы пераацэнваюць свае магчымасці...

— Вы наведвалі Савецкі Саюз?

— Яшчэ задоўга да распаду я наведаў СССР як турыст. Перад выездам міне, скрытнага работніка, вызвалі на інтэрв’ю і сказалі, што я могу гаварыць там усё, што лічу магчымым.

У Савое (а ўбачыў я і в Рәсесю, і Украіну, і Беларусь) мы сутыкнуліся са страшэннай прагандай, прымыўкай магоў. Нас агітавалі, каб мы дамагаліся ад Кантрэсу ЗША спыніць гонку ўзбраенняў. Але больш за ўсё мене здзівіла то, што савецкія людзі цураліся нас, як заразін хваробы...

Бываў я і ў незалежнай Беларусі, у 1994-м, якраз падчас прэзыдэнцкіх выбараў. Запісваў на дыктафон, фатографаваў і ўсоды чуў: «Нельга! Забаронена!»

У далечыні ад беларускіх асяродкаў

— Раскажыце, калі ласка, пра Вашу амэрыканскую сям'ю.

— У 1961-м узяў слібо з амэрыканскай настаўніцай Бэрдзі. Жывём у Сан-Дыега (Каліфорнія). Маєм трох сыноў, дачку і дзесяць унуку. Андрэй, Мікалай і Эрас — кампютарныя інжынеры. А дачка Каця — хатняя гаспадыня.

Пасля працы ў дзяржунстанах я займаў прыватны бізнес, займаўся нерухомасцю. Зарабіў грошай, але на пэнсію пайшоў дачасна, у 58 год — захварэў на рак глянду.

— І як цяпер бавіце час?

— Сан-Дыега, на жаль, знаходзіцца далёка ад беларускіх цэнтраў. Таму мой сёньшні ўздел у грамадзка-культурным жыцці беларусаў ЗША не выходзіць за рамкі фінансавай дапамогі. Але юш калі выпадае магчымасць, з асалодай бяру ўздел у любым мэртвым саслоўстве. Займаўся амэрыканскай пасадой — 78 гадоў, хоць навінамі ў бацькаву цікай аўлюся.

Пік майскай амэрыканскай актыўнасці прыпадаў на павенчаныя гады, калі мы аддана змагаліся за беларускую вольнасць. Я быў адным з лідэраў студэнцкага руху. А ў Сан-Дыега цяпер асноўную энэргію накіроўваюць на царкоўныя жыцці, маю ў гэтым асяродку, тут дэйнічай амэрыканскай праваслаўнай царкве, шмат сябров.

Праўда пра нацкамаў

Мой артыкул «Рызыкоўная барацьба намэнклатуры», як тое і чакалася, выклікаў бурную рэакцыю. Тэкст фактычна заклікаў да перагляду ацэнак развою беларушчыны ў 1920-х гадах, калі ішла кіраваная барацьба за беларускую Беларусь. За будаўніцтва сваёй краіны. З такога пункту гледжаньня абсалютна відавочна, што «СВБ» існаваў.

Піша Але́сь Аркуш.

Працуячу над артыкулам, я карыстаўся выклічна агульнастудыннымі крыніцамі — кнігамі і публікацыямі ў прэдвыдыхах. Мушу прызнаць, што пры канцы 1980-х — на пачатку 1990-х на гэту тэму ў беларускім друку звязалася пімат публікацый, якія да сёння належным чынам не асэсаваны.

Чаму я зацікавіўся гэтай тэмай? Вывучаючы дзеянасьце супольнасці полацкіх мадалінікоўцаў, я звязвірт увагу на то, што скроў на-зіраў досьлід істоты супрані беларусізацыі. Так пострасіцкі-інгліцкія фразы, якія засела ў большасці дзяржаўных установ рэспублікі, і слухаю на хадзе пра падмагутку марксізму — ленінізму. Прычым ніхто асабліва і не імкнуўся наўчаньцам камунізму моладзь (асабліва сваю, беларускай «гадоўлі»). Але́сь Дудар згадвае: «За ўвесе час існаванія «Маладняку» яго сабры толькі адзін раз пачуў даклад на палітычную тэму — гэта быў даклад Крыніцкага на 1-м з'ездзе «Маладняку» ў лістападзе 1925 году».

На ціжку раслумачыць і тое, чаму ГПУ на чале «СВБ» ставіла менавіта дзеячай БНР. З іх боку засвядчыць, што «СВБ» кіравала людзьмі з партыйных кабінетаў — гэта фактычна прызнаць, што ёсць беларускія партыйныя вярхі — «ворагі народу». Маўжы, куды глядзелі? Гэта тое саме, што сказаць праўду пра съмерць Кірава. Вораг павінен быць знадворны, зразумелы, выразна акрэслены.

Мae рацый Анатолій Сідарэвіч, калі піша, што многія старышины белацамы — Чарвякоў, Ігнатоўскі, Жылуновіч — былі абдуціяні дзяржавскімі працы газетай «Наша Ніва» і дзеянасьцю тых адраджэнцаў ды палітыкаў, як Антон Луцкевіч. Яны практычна рабілі тое саме — стваралі нацыянальную краіну, але спрабавалі рушыць іншымі, на іх думку, больш прагматычным і эфектыўнымі шляхамі.

У артыкуле «Грымонвіры, або Помнік кам-

ісарам» спі Сідарэвіч слухна згадвае, што Антон Луцкевіч называў Чарвякова і Жылуновича «прадзільнымі беларусамі». Сам Чарвякоў на старонках часопісу «Полімя» (1928, №10.) злучае Цішку Гартнага (літаратуры пісцідзінам Жылуновича. — А.А.) «да шэледы «нашаніцкіх адраджэнцаў» або тых уздельнікаў ды кіраўнікоў нацыянальна-рэвалюцыйнага беларускага руху, што ідзялам свай рэвалюцыйнай працы і змаганіяў лічыў «дзяржава адраджэнне Беларусі» (вылучана мной. — А.А.).» Менавіта так сам Чарвякоў фармулую гарызонтальную, перпендыкулярную задачу, якай стаіць перад моладью рэспублікай.

Што тычыцца Антона Баліцкага. Пасля ягонаю звязанія з пасады наркама асветы і аязвярлага штампавання ў друку Баліцкі звязджаў за Менску. Спачатку «ўладкаваўся на завод імя С.Ланцукага, потым настаўнічаў недалёка ад Гомеля (ін відзеўшы Абінава-чашца ў нацыяналь-дэмакратызме. Менск. Навука і тэхніка, 1995). Таму, калі пачаліся арысты, Баліцкі анікія мог быць сядр от першых ахвяраў. Вядома, генг-штукам яго траба было пашукані. Ведаю прыклады, калі асобным «нацдзімам» удавалася ўцячы ў правінцыю і схавацца-вы-

ГЕНІК ДЖОРКА

жыць. Так здарылася, напрыклад, з выкладчыкам Палацкага пэдэтнікумі Іванам Шчасным, балцкім мастаком Нінель Шчаснай. Яго папярэдзілі добрыя лізді, і сям'я Шчасных адразу ўвечары, як толькі гаспадар пачучу перасыдзіругу, села на цытнік і зъехала на Смаленчыну, скавалася ў глухім мястечку. Абылося. Вядома, Шчасны не Баліцкі, і наўрад ці яго старана шукалі.

Калі нават дапусціць, што адбылася звязанія барацьба ўнутры кіраўніцтва рэспублікі — «фракцыя беларусаў» (треба прызнаць, досьць неявіцкая) змагалася за ўладу з прыхаднямі і наслугачамі-кар'ерыстамі, дык ўсе адно месец барацьбу за беларускую Беларусь. Толькі паставаныя беларускай Беларусь гарантавала нацкамам устойлівую ўладу і дзяржава адраджэнне Бацькаўшчыны. Гарантавала самую моцную зброяю — ўзел народу ў будаўніцтве сваёй краіны.

З такога пункту гледжаньня абсалютна відавочна, што «СВБ» існаваў. Што мела свае пляны і задачы. Сваі кіраўнікі і штаб-штабы.

Справа ціпер за гісторыкамі — сказаць праўду пра нацкамаў.

На ціжку раслумачыць і часопісы, ён зразумеў бы, хто аўтар «ведамасці»,

перададзеных яму «пруднымі чалавекам», але пэрыёдыкі з Менску ў Беларускі музей — і ту паастарала польская ўлада — трапілі нерэгулярна. Варта, аднак, зацеміць і тое, што на ў газіце «Нападад!» (1929—1930), на ў «Беларускім звоне» (1931—1932) Луцкевіч але разу, наколькі ведаю, на ўсклаў віны за расправу 1930—1931 г. на Ластоўскага. Адна справа — дапушчэнны ў прыватным лісце, другая — публічнае абінавачанье. Для яго (і Луцкевіч гэта разумеў) на месцы дастатковых падстав.

Анатоль Сідарэвіч

Ліст наўзданагон

Я быў бы некарктні перад чытачамі і гісторыкамі, калі б, пішуць пра «Саюз вызваленых Беларусей», затага які-небудзь вядомы мне дакумент, датычны гэтай справы. Калі я пішаў нарыс «Грымонвіры, або Помнік камісарам», увесе час меў на ўвесь ліст Антона Луцкевіча да Людмілы Краскоўскай — дачкі Івана Краскоўскага, які таксама праходзіў па «справе» «СВБ». Але так здарылася, што ліст, копію якога гэта даў спі Мікола Трус, я доўга не мог знайсці сядр напер. Знайшоў толькі на Сыльтгальм Тыдні.

Краскоўскі быў адным з першых эмігрантаў, якія выехалі ў БССР. Мадлі таго, як вынікає з аднаго ліста ўладзімера Жылкі да Луцкевіча, Краскоўскі, разыўтаўчыся ў Празе з прэмістрам БНР Аляксандрам Цывікевічам, ужо ведаў, што і той з часам перафарэцца ў эсэрашчыны, стаў на чале альтэрнатыўнага ўрада БНР (13 снежня 1919 г.), што прызнаць права Літвы на Вільню (Генуя, 1922)... Ластоўскі не хаваў варожага стаўлення да Луцкевіча (вось яшчэ адна прычына, чому ён мог стаць на чале «нацдзімаў»). Луцкевіч мог чытаць той нумар «Звязані», у якім апідалася праходзіць па Акадэміі нацыярадзін звязанія Ластоўскага з пасады якіх не адменнага скаратара. Калі Ластоўскому закінулі, што ён знаходзіўшы ў чеснай сувязі з Луцкевічам, акадэмік на ўвесе голас заявіў, што адзін з Луцкевічаў зъяўляецца яго асабістым ворагам.

Што ж да взрэй «справы»

«СВБ», выкладзенай Луцкевічам паводле інфармацыі з трэціх рук, дык яна надта сумнечная. Пачальнік быў бы з таго, што паміж Луцкевічам і Ластоўскім прабег чорны конфлікт між імі не ачах да канца якіх дзен. Луцкевіч не забыўшы, што Ластоўскі выступіў супроты рэзлопыт Віленскай беларускай школы на легенду, распрацавану ГПУ. Тым болей што ёй прагучала і прозвішча Эдмунда Зуэзміля — да Першасце сусветнай вайны настаўніка Пінскай гімназіі і немецкага шпиона, які поўтым быў цэнзарам газеты «Гомаў» і ўваішоў у чесны кантакт з яе рэдактарам Ластоўскім. Гэта Зуэзміля пад прозвішчам Кузьміцкага і з рэкомэндацыйным лістом Ластоўскага заслацілі ў Вільні ў менскую школу незалежнікай...

У гэтым варыянце гэтушнай ле-

таксама быў слабы чалавек. Думаючы, што ён «бліжэй знае Ластоўскую», Луцкевіч з агаворкамі «зусім матчымі» і «кмагчымы» быў скінхны паверсы ў легенду, распрацавану ГПУ. Тым болей што ёй прагучала і прозвішча Эдмунда Зуэзміля — да Першасце сусветнай вайны настаўніка Пінскай гімназіі і немецкага шпиона, які поўтым быў цэнзарам газеты «Гомаў» і ўваішоў у чесны кантакт з яе рэдактарам Ластоўскім. Гэта Зуэзміля пад прозвішчам Кузьміцкага і з рэкомэндацыйным лістом Ластоўскага заслацілі ў Вільні ў менскую школу незалежнікай...

Калі б Луцкевіч чытаў бэсэсэ-

АНТОН ЛУЦКЕВІЧ

Ліст да Людмілы Краскоўскай

Паненачка!

Толькі ціпер прачытаў я Вашу адркрыту, бо прыйшла яна якраз пасля майго выезду на вёску і ляжала на май пісменнымі стале ў горадзе па сяジョンіані дзень. Даўно я дапытываўся Ваш адрас, бо хачэ пераспаць Вам \$6 за трум, якое праўда пры ліквідаціі сваіх кватэраў па Віленскай вул. Трumo гэта пакінуў у мене на пераходу Ваша башка, але в ўжо на меў дзе далей хаваць, бо займаў ціпер з май хлопцамі адзін пакой, дык свае мэблі мусіў распрадаць. Выбачайце, што я шмат удалася выручыць, але аправу паеуашаць, дык мела вартасць толькі адно шкло. Думаю, што і гэта дробязь прысадзіц Вам ці Вашым

Усё чакаю вестак аб лісце іш-а-на > ін-[атавіч](#)а > і др. маю я веда-
масці ад вельмі пайгона чалавека. Іх усіх «пасадаў» Ластоўскі, які, прыхваціўся ў менскім звязані, зазніў — на падставе інспіраціі ведамага Зуэзміля, што хутка мае быць ве-
наваны інтэрвэнцыя ў СССР і дзеля гэтага нацыянальна съве-
домыя беларусы мусіць стварыць свой тайны цэнтар, які бы

дзе прызначаны «белымі» за ўладу « вызваленіе» Беларусі. На гэту вудачку і пайшоў цэлы рад людзей. «Амбасадарам» групы быў Езавіт, «камунізуючы» і жанаты з партыйнай камуністкай. Ну, і він актыў быў яны: усё стала ведамым ГПУ, катараў чыннай разгром беларускіх культурных сіл, так ці іншыя звязаныя з Ластоўскага. Асоба майго інфарматара не выклікае сумліў ў праўдзівасці яго апавядання. Усё гэта — зусім матчымы і не праdstаўляе дзіўным для таго, хто бліжэй знае Ластоўскага. Бальшавікі вельмі хоцьці звязаць гэтую акцыю Ластоўскага з беларускімі ведамі і выездам у Менск Л-ас-[тас-таска](#)-га прыяджадаў ад яго імя ў Варшаву да міністэрства ўнутраных спраў (да п. Суханка) той самы Зуэзміль. Аб чым тады віліся пераговоры, — ніяма ведама. Але матчымы, што з гэтага і завязалася ўся гісторыя.

Пішу Вам гэта, бо, можа, ведамасць аба гэтым будзе. Вам нечакаю пакінуць. Шырока Вас вітаю.
Ант.
Вільня, 15.VII.<19>31
Падрыхтаваў да друку А. Сідарэвіч

БЫЎ Сыс

Працяг са старонкі 1.

Выступаючыя ва Украіне, Сіс «Маналёту «Тутэйшага» — заснівальнік Купалу Шаўчэнкам:

Ды ПАКУЛЬ ТЫ ЯШЧЭ ЖЫВЕШ,
ЗАПАЛ! ПРАД ШАЎЧЕНКАМ СЪВЕЧУ,
ПРАЧТАЙ! СПАЛИ МОЙ ВЕРШ,
А ВАНДАЛАМ СКАЖЫ:

Я ВЕЧНЫ!

І выскек съезды з вачай сіавусых дзядзькоў-галічанаў. Ён мог з п'яніны ў зною сіабромі заваліца да знёмага паэты-пачаткоўца, зірнуць нечакана аснованым позікам і сказаць: «Я прыйшоў цівяроў слухаць твае новыя верши». Прычым маркетынгавыя, так скажам, аспекты творчасці яго цікаві мала. Сыс мог абклейваць съценны бару Дома літаратара чырвоначкам — ганарарам на кітку: Колкі тут бажаволія, колкі съядомага блазенства? Богу разбірацца. Ціпер дзіржывідаўшы плаціні ганараў аўтрам асобнікамі іх жа ўласных книжак Скочыцца чырвоначкы.

У пазіі Сыса надзвычай багата агню — «на поцел і на прыраса», «на дне агню танцуць салімандры», «гарада камяні ў майм воінішчы» — агнём атрымаў ён паганскае хрышчэнне пры нараджэнні. Вершам пра тое, як ціжарная маці, апекімы-

ся на пажары, яго нарадзіла, пачынаецца тая самая, культавая книжка Сіса «Лес». Рэцензыя ёй славіна філімон Чарота.

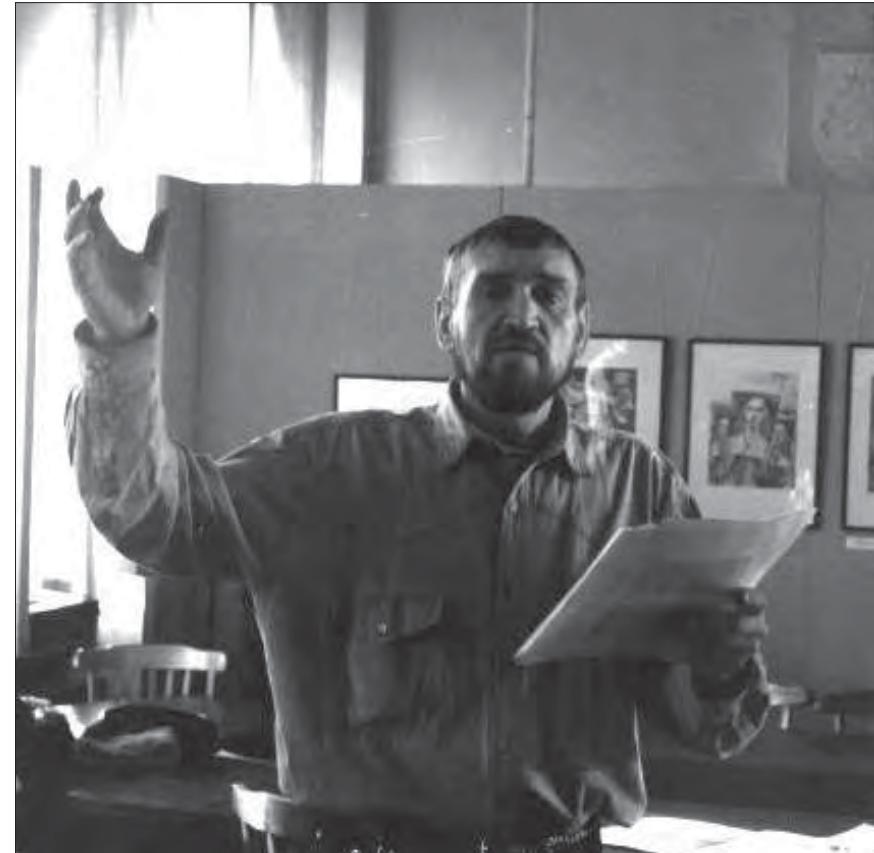
Правесці пастаці на Гомельшчыну, у родны Гарошкаў, у менскім Доме літаратара сабраўшы песьць, дзяснятаў чалавек. Каля труны стаялі Віктар Іванкевіч, якому Сыс прысывіць некалі верш, Юрый Хадыка. Быў пастаў сябар, былы дыктор БТ Алеся Байкоў. А найбольш — таварышы паста па згуртаванні «Тутэйшыя». Ціхая і чынная цырымонія канцраставала з палкімі вершамі, якія гучалі ў галовах тых, хто яго ведаў і чуў.

Веў паніхіду Алеся Пашкевіч. Прамоўцы складалі слова да слова, нібыта збираючы пасту торбу ў далёкую дарогу. Мастак Аляксей Марачкін, які афармляў апошні зборнік паэта «Сыс», выдадзены концам амэрыканкі Валі Якімовіч, пераказаў адзін з апошніх вершаў Сыса чытагу яго Марачкіну па тэлефоне за дні да смерці: «Жыхыць ўсяго на тры снняжынкі...»

Кіраўнік Беларускага ПЭН-цэнтра Лявон Барщэўскі ўспомніў першы мітынг на Дзіды, у Менску ў 1987 годзе. Як выступаў Сыс. «Ён думаў, што трох радкоў, трох строф геніяльных, якія мог ён напісаць, хоць, каб абудзіць цэрвастыя сэрцы ў многіх людзей».

Дыэрэктар Беларускага ліцэю Ўладзімер Колас згадаў шумныя баявіны Сысовы ў кавярні Дому літаратара. «Я Сыс. Ты тут можаш нічога не баяцца», — з гэткім словамі ён мог паднесці за любы столік.

Пра такіх, як Сыс, не паведамляюць браварныя дзяржаўныя СМІ, таму пра грамадзянскую паніхіду мала хто ведаў. Але, што сымбалічна, да труны прыйшлі пераможцы конкурсу маладых літаратараў імя Карат-

Народжаны ў пажар

АНАТОЛЬ СЫС нарадзіўся юнаць 26 кастрычніка 1959 году ў вёсцы Гарошкаў Рэчыцкага раёну Гомельскай вобласці. Гэта на беразе Днепра, адно з самых старажытных паселенняў чалавека ў Беларусі. Ён быў наіменшы з чатырох дзяцей у сям'і Марыі і Ціхана Сысоў.

Калі маці, настайніца пачатковых клясаў, была ѹм ціжарная, яна, дапамагаючы надзвычкам суседы падліць газы ў запаленую лямгу, празь неасцярожнасць зрабіла пажар. Маці абрэзала. У ту самую нач нарадзіўся Анатоль.

У школыні гады захапляўся літаратурою, гісторыяй. Асабліва цікавілі яго раскопкі старажытнага народнага ў Гарошкаў. У студэнцкія гады ён барапіў гэтае гарадзішча ад вынічніні — калі адтуль пачалі браць пясок на будоўлю, звярніўшы ў музэй, да ўладаў. Яго паслухали: аўтама ахуони знак. У 1977 паступіў на гісторыка-філялягічны факультэт Гомельскага ўніверсітэту імя Ф. Скарыны, які скончыў у 1982. Да гады адслужбы сувязістам у Польшчы. Затым працаўшы ў веткаўской рэйнані газете «За бальшавіцкія тэммы». У 1985 перехадзіў на Менск, рабіў старшым спасцялістам на Беларускім тэлебачанні.

Дзябочтаўшы ў 1986, у 20 году, падборкі вершава ў часопісе «Маладосць». У 1987 разам з Адамам Глебусам заснаваў творчое аб'яднанні «Тутэйшыя». Аўтар трох паэтычных зборнікаў: «Агмень» (1988), «Лес» (1989), «Сыс» (2002).

Пасля выхаду другой кнігі А. Сыс зволніўся з працы, жыў на пэнсію — ён быў хворы на страйнік.

кевича, што якраз сабраліся ў Менску на выхадынья.

У той жа дзень труну павезлі ў Гарошкаў — родную вёску Сыса. Туды, дзе ён застаўся ў памяці добрым, але «шабутным хлоццам», які спаду да самай восені на сенавале ў хлেўчуку, любіў выпіць, эзідзіў у Сібир вывучаць жыцьцё. Згодна з зычаем, паэта ўсю ноч адцівалі бабкі. Пахаванніе прыпадла акурат на Радаўніцу. Каб выкапаць магілу ў родавым купце, давялося

сіплаваць вялікую бярозу.

Разыўтатца з пастам у Гарошкаў сабраліся калі дзялоху соценічнікі. З Менску былі троє — пісменнікі Алеся Наварыч, Андрэй Федарэнка ды Эдуард Акулін. З Гомелем — выкладчыкі ўніверсітэту, дзе ён вучыўся. Магілу паэта пакрыл бел-чырвона-белым сцягам. На труну сцяг не паклалі — каб не закопваць.

Андрэй Скурко,
Аркадзь Шанскі

З навыданай кніжкі «Пчаліна матка»

***

Шрыфтам Брайля па калядным сънезе
Птушкі вершы пішць.

А чытаю — руки зьмерзылі.

Свае руны мне ня вышысь.

Я асьленніў.

Я аглухніў.

Птушак не здагнаў — съплюша,

А вясновы снег пахужнүй.

Часу — тры снняжынкі маю.

А памры —

Паэт мо прыйдзе,

Разгадае сълды птушак.

Ох, ты лёс мой!

Ох, ты злыдені!

Дзе салома? Дзе падушка?

Падай з печы! Падай з неба!

Не падклай мне Бог саломы,

Паддуркі скарынкі хлеба

Ды баршчом ад сълёс салоным.

Падай з печы! Падай з неба!

Бог

Пусці мяне па съвеце,

Торбу даў,

Бы горб, за плачы.

Так я кануў у сівай Леце,

А сканаю — паэт прыйдзе...

8 сакавіка 2005 г., раніца, пахмельле.
Першы верш за апошнія сто гадоў.

беларускіх арганізацый узімку 1984 году ў Смоліні ля Мікалайчычы, якую падліў «Група «Незалежнасць» і на якой было вырашана ствараць сетку арганізацый па ўсім краіне. Так узыялі Канфедэрацыя беларускіх суполак, якая, у сваю чаргу, стала галоўным арганізацыйным афіцыялам Беларускага народнага фронту.

Анатоль Сыс перадусіў быў выдатным пастам ад Бога. Але доля не пашкадавала яму і якасцьцяў трыбuna. Ен стаў адным з

заснавальнікаў «Тутэйшых», першымі прамовіў у адроджаны дзень Дзяду ў 1987 годзе, сваёй энэргетыкай натхніў моладзь і старэйшых пазбіцца страху.

Ен любіў па-добраўм пахаваліца сваім родным Гарошкам, ля якога археолагі знайшли гарадзішчу жалезнага веку, і ўзводзіў свой радавод да тых старадаўніх волатаў-беларусаў. Хай жа будзе пухам табе, Анатоль, родная зямля.

Вінцук Вячорка, старшыня Партыі БНФ

У ГАРОШКАЎ. Труну з целам Анатоля Сыса выносяць з Дому літаратара.

Вінцук Вячорка: Яго рукою вадзіў гегелейскі дух

Сваёй галаваўкружна таленавітай пазіцыі ён даў пакаленіню тых, хто ўваходзіў у беларускую народную культуру: Беларусь жыве ёй жыцьцем. Хлопец з Гомельшчыны, наўмысны і таму ўлёткунені, ствараў такія тэксты, якія быццам ягонаю рукою вадзіў гегелейскі дух. Вершы «З чаго пачаць?» і «Пацір», якія сам Анатоль тады любіў дэкламаваць і рабіў гэта памістырску, сталі для нас

Хворы хлопчык з цацкай

Хворы хлопчык з цацкай лёд на шыбе ліжа,
да шчакі прымерзла сіняя съяза,
гэткі ціхі хлопчыкі, гэткі хлопчыкі рыхы,
быццам я ці брат мой дваццаць год назад.

Чаму хмурны, хлопчык? Чаму сумны, хлопчык?
Рана табе думу асьвятляць съязой.
адвядзі на цацку, калі ласка, вочы —
лёд рэсьце на шыбе, востры як лязо.

Дух

...ды слова не прагнія,
Бо слова належыць Духу,
Кіньце слова гайні —
І паліціць пачэрху.
Змоўчыць абражаны Дух,
Новыя слова народзіць,
Спыніць натоўпу рух,
Каб гаварыць аб народзе.
Зноў прыліціць гайні,
Выйдзе ёе плогавы:
«Дух — гэта, людзі, Я!» —
Скажа, а сам з рагамі.
Людзі разявяць рот —
Як жа ж, такія слова:
«З намі — увесь народ!
Шлях — да адзінай мовы!»
Людзі закрываюць рот,
Кожны сябе спытае:
«Гата ж і я — народ —
Лёс такі прычакаю?»
Людзі закрываюць рот,
Людзі апусыяць вочы...
Вось табе і народ,
Думаць прывыкану моўчкі.
З думай такой і вы:
Выжыве Дух-заступнік,
Знойдзе для нас правы,
Зынішчыць пасад наш кунтні...
Выжыве — гэна так!
Знойдзе... І вам на тацы
Медны падасьць пятац:
«Вось вам на хлеб, засранцы!»

Забойства ў Нью-Ёрку

Далоні ў крыве, мая Ёка, японская жрыца.
Жанчыны на вуліцах плакалі, як па сваім.
О, гэтая зорка з пущай над прорвай у жыце...
На веях Амэрыкі съезы пашкодзілі грэм.

«Лягучая мыш, незвычайная пеўчая птушка»,
Эвангеллем ад сябе асьвятляла натоўп пусты.
Нямы музыкант на аматарскіх кінастужках
Адзін-адзінюткі абрањнікі кулі застыў.

Нью-Ёрк быў заўсёды твайм улюбёным домам...

* Забойца не збираўся ўцякаць. Ён спакойна запхнуў рэвалвер у кішэню нагавіцу, дастаў з другой кішані книжку «Над прорвай у жыце» Сэлінджара і ціха апусыццаў ў чытаньне.

Памяць пра яцвягай

...ані табе мовы,
ані табе съязгу...
памяць пра яцвягай —
помста за яцвягай...

Выступдзілі хату...
Памяць адубела...
бы яцвяг кудлаты —
шэрая кудзеля.

СИРГЕЙ ХАРЕУШ

Кашляе крывею
выстылая хата...
страшна... за съпіною
здань — яцвяг кудлаты.

Азірнúся тройчи: вочы...
літасць просяць.
Белы ветах ноччу
зоркі ў небе косіць.

І галосяць зынічкі
над пустою хатай...
Ветах — серп крывіцкі —
...кроў... яцвяг кудлаты.
Азірнуся: вочы!
Гэта ж вочы брата!

...Мала зорак ноччу
над маёю хатай.
.....

І галосяць зынічкі,
па жывых галосяць,
гэта люд крывіцкі
чорны ветах косіць.

Вяпрук

Вяпрук пад шатамі дубоў
вардзі ўзысіленых саброў,
на паліяўнічых не зважаў,
яго страліяй — ён ляжаў,
галодным быў — карэнне рыў
і думай: голад паўбяды,

былі і горшы гады,

пустыя, быццам жалуды.

Вяпрук пад шатамі дубоў
галодны думай пра любоў,
пра тое, што ўсё жыцьцё:
ён чу́дно — саброў ныцьцё:
маўляў, паганы гэты лес,
савіні ды ву́хыні спрос.

І каб на ны́у яго народ,
ён ікламі ўгрызаўся ў лёд,
запэўніваў, што жалуды
у іхнім лесе не бяды,
што недародкі ёсьць паўсюль,
кали ж на каштавалі куль —

ідзіце ў свой прыўдны лес,

там съежкі паліяўнічых спрэс,

а я сцяжына вую́

пайду на голас мудрых соў

галодны, з думай пра любоў,

пайду, знайду Зялёны Дуб

сарод лядзяных, сънежных гурб

ды ікламі ўгрызуся ў лёд

і зыненавідку свой народ.

Маналёт «Тутэйшага»

Ахвярую Максіму Танку

Люціян, уяўі, ты адзін,
ты застайся адзін на Славяншчыне,
і нікога няма, паглядзі,
і нічога з Купалавай спадчыны,

і забралі жанчыну тваю,
віна наліў ёй атрутнага,
загадалі: адпі за сям'ю,
а да дна — за радзіму акрутную,

і сканала жанчына тваю,
і памерла радзіма апошняя,
і паглохлі зязолі ў гаах,
а ў нябёсы ўсмакталіся коршакі,

захлынуўся крывею пярун,
зразумеўши ў запозыненых плачы,
як сваёю крывею Гарун
і ягоную кроў прадбачаў,

і зыліліся ў адну раку
і атрутна, і кроў, і сълезы,
і на выспу, як на руку,
сели коршакі,
як залозы.

А ў твайм, Люціян, Дняпры,
што жыві спакон веку гони,
тры русалкі, славянкі тры
янычаравых мыноў коней,

а ў твайм, Люціян, Сажы
на грудзіх з камянем пудовым
твой апошні пашт ляжыць,
бы ў труне — у Сажы лядовым.

Ты адзін, ты адзін, ты адзін
ты застайся адзін на Славяншчыне,
і Радзіма твяя, паглядзі —
русакосая Янычаршчына,

а калісці ты гаварыў,
а калісці ты нават кляўся:
не патухне Зыніч на Гары!
Ён патух. Ты яму пакайся

за ягоны пакутны прак,
за Радзіму сваю няянінную,
янычары яе ў палах
крумкачам ды вайкам пакінулі,

ты пакайся за свой спакой,
што зубамі на грыз вяроўку,
бо душыўся і ты на ёй
ад жывельнага поту мокры,

кайся, кайся за свой жывот,
не забудзіся і гра Купалаў,
бо цяпер ты адзін — народ,
быцам храм на шляху вандалаў.

Ды ПАКУЛЬ Ты яшчэ Жывеш,
ЗАПАЛІ ПРАД КУПАЛАМ СЬВЕЧКУ,
ПРАЧЫТАЙ І СПАЛІ МОЙ ВЕРШ,
А ВАНДАЛАМ СКАЖЫ:
Я ВЕЧНЫ!!!

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучаснікі

Сыс ірай

У кватэры паэта вісіць густы і цяжкі дух чалавечай
крыве. «Вось тут ён ляжаў. Бачыш плямы? Сястра замыла,
але не замыла», — суседка Ала на можа адвесыці
вачій ад цемных плямінёў на жаўтавата-залацістым
ліноліюме. Праходжу зь вітальні ў пакой. «Хаваць будзем на Раданіцу, бо 10 траўня, на Раданіцу, брама ўрай
адчыненая; і наш Цішка поідзе адразу ўрай. Цішка... У
нашым Гарошкаве Сысаў многа, таму нае кілакі
Цішкамі. Бацька наш — Цішка, і мы ўсе ягоныя Цішки, а
ня Ціханавічы», — твар сястры паэта — Валінцына —
зморшчаеца ад пакутлівога горычы, і яна пачынае пла-
каць. Іду на кухню, састаўляю пад стол пустыя бутэлькі
з-пад гаралкі і віна. Куру. Сыходжу. Па дарозе дамоў
пішу разыўтальны верш:

Вядро віна цябя заўжды чакае.
Ты п'еш, бадзяеся, буйніш, п'еш,
А геніяльная душа твая сълявае
За добрым вершам новы лепши верш...

Здарожаны, зъніслены пакутнік —
Ты зачыняеся ў захламлены пакой,
Дзе ў змроку тынчэва-камалунтым
Бясконца п'еш любімы свой напой.

Кроў з горла выцякае на падлогу.
Кроў выцекла, зъмішаная з віном.
Ты — чысты — выпраўляеся ў дарогу,
У съветлы і празрысты, райскі дом.

СВЯТЛО
ГАРЭЛА
ТРЫ ДНІ.
Акно
Сысавай
кватэры на
вуліцы
Чарвякова.

За кітайскім мурам

Сухая статыстыка пратаколаў, гэта ўлюбёная мужчынская чытанка за съяданкам, ня здольная адекватна адлюстраваць маштаб падзеі: у Беларусі склаўся свой пазнавальны, відовішчны стыль настольнага тэнісу. Піша Андранік Антанян.

З 30 красавіка да 6 траўня ў Шанхаі праходзіў чэмпіянат свету па настольным тэнісам. Асноўная інтыгі спаборніцтва, як і меркавалася, заключалася ў тым, колкі медалей спартовыя ўлады КНР дазволілі ўзяць прадстаўнікам іншых краінай. Дазволілі як і шмат. За межы Паднебесной выехала ўсяго пяць медалёў, з іх — ніводнага зала-тога.

Саступілі мацнейшым

Вынікі выступленняў беларускіх спартouцаў можна трактаваць па-разнаму. Нейкіх вонкавых прычынай для гонару за нашых спартouцаў для шара-гавага заўзятара нібы ўсе назіраюцца. Нязменны лідар беларускага тэнісу Ўладзімер Самсонав, які ўпэўнена пачаў турнір, а ў 1/16 фіналу ў прыгожым стылі 4:0 перамог легендарнага швэдзкага тэнісіста Яна Уэз Вальднера, што нягледзячы на свае вельмі паважныя для вялікага спорту гады (трынццац дзесяць!) застаецца небяспечным супернікам. Але ўжо ў наступным этапе Самсонаву па ўпартай барацьбе (4:3 лік па партыях) прайграў у матчы за выход у лік восьмі найлепшых будучыму мэдалісту Ох Сан Юню з Паўднёвай Карэй.

Малады Андрэй Чумакоў і Павал Платонau спынілі выступленні яшчэ на стадыі кваліфікацыйнага адбору, ня здолеўшы канвертаваць сваі спартовыя амбіцы ў прыкметныя вынікі.

Найлепшай з жаночай паловы каманды была Вікторыя Паўловіч, якая здолела ўвайсці ў лік восьмі найлепшых тэнісістак плянэты. Яе сястра Вераніка не змагла прайсці далей за трэці круг спаборніцтва, саступіўшы

ВІКТОРЫЯ ПАЎЛОВІЧ увайшла ў восьмёрку найлепшых тэнісістак плянэты.

адной з асноўных прэтэндэнтак на мэдалі Гуа Янь з Кітая.

Ташана Кастраміна, паказаўшы годную гульню, на tym же этапе спатыкнулася ў матчы з узыходзячай зоркай японскага настольнага тэнісу 16-гадовай Аі Фукухары.

З такія лічбамі ў афіцыйных пратаколах спаборніцтва ў Міністэрстве спорту і турызму не выпісваюць прэмій, кіраунік краіны ні выдзеліць і хвіліны на сустэрну з імі, а твары спартouцаў ня будуть фігуруваць на рэкламных шчытах у Менску. Але сухая статыстыка пратаколаў, гэта ўлюбёная мужчынская чытанка за съяданкам, не зусім адекватна адлюстравае маштаб падзеі.

Двойчы на пік форме не выходзяць

Вядома, упэўненая перамога Ўладзімера Самсонава на чэмпіянаце Эўропы, што праходзіў месецам таму ў дацкім Орхусе, давала беларускім заўзятарам права спадзівацца на яго поспех і ў Шанхаі. Але заўзятары толькі дзякуючы веры ў перамогу і жывуць. У спорце цягам аднаго месіца двойчы выйсці на пік формы — задача звычайнай нерэаль-

ная. Цуд не адбыўся і гэтым разам.

Выступленне ж беларусак у Шанхаі дазволіле рабіць больш алтыністыйчыя высновы. Вядома, тое, што Вікторыя Паўловіч была адзінай прадстаўніцай не-кітайскай школы настольнага тэнісу, якой удалося на гэтых спаборніцтвах прабіцца ў лік восьмі мацнейшым, і прайграла ў матчы за выход у паўфінал лідэру толькі сусветнай кваліфікацыі і будучай пераможцы Жан Іні, — безумоўна, вілікі посыпех і яе, і трэнэраў нацыянальнай каманды Аляксандра і Ташаны Пяткевічаў. Асаніць яго могуць толькі тымы, хто разумеет, да якой ступені жаночы кітайскі настольны тэніс вырваўся наперад у параўнанні з астатнім светам.

Гульня ў першасным значэнні

Назіраючы за выступленнямі беларусак, я заўважыў прыемныя прыкметы таго, што ў Беларусі склаўся свой пазнавальны, відовішчны (і пакуль што непаўторны) стыль настольнага тэнісу. Сутнасць яго палаігае ў даволі лягчынам, але ў сучаснай гульні рэдка практыкаваным прынцыпам — універсалізме. Аддаючы

ініцыятыву ў розыгрышы працоўніцы, паралізуочы яе атаку матутынім падрэзкамі і блытаючы іх тым, што мячы вяртаюцца з розным вірчэннем, пры першай жа магчымасці беларускі хутка і дакладна атакуеца па месцы. Такая гульня, з дзуйтім розыгрышамі, калі на першы плян выхо-

дзяць на адпрацаваны да аўтаматызму дзясяткі калі стала, сэнс якіх як мага хутчэй перайсці ў атаку і першым ходам згульшы на перамогу, але гульня ў першасным значэнні, калі кожны розыгрыш цягнецца звычайна не адзін дзясятак хадоў, калі ініцыятыва неаднаразова пераходзіць з рук у руки і калі сама валодаеньне ініцыятывой не азначае роўна нічога. Калі ані

дзяць не адпрацаваны да аўтаматызму дзясяткі калі стала, сэнс якіх як мага хутчэй перайсці ў атаку і першым ходам згульшы на перамогу, але гульня ў першасным значэнні, калі кожны розыгрыш цягнецца звычайна не адзін дзясятак хадоў, калі ініцыятыва неаднаразова пераходзіць з рук у руки і калі сама валодаеньне ініцыятывой не азначае роўна нічога. Калі ані

Чацверты гол Кутузава

У 35-м туры італьянскай сэрыі «A» форвард «Сампдорыі» і нацыянальной футбольнай зборнай Віталій Кутузав спрычыніўся да разгрому «Лечі» (3:0). Беларускі легіянэр правёў другі мяч у гульні, і цяпер на раҳуны Кутузава чатыры мячы ў гэтым сэзоне. За трэці туры да фінішу «Сампдорыя» дзеліць чацвертае-пятае

месца з «Удинезэ». Каманды адстаюць ад «Інтар», што ідзе трэцім, на шэсць пунктава.

Послех Хэнлана

Нацыянальны зборнай Беларусі не ўдалося прафіцца ў чвэрцьфінале чэмпіянату свету па хакеі. У вырэпталым матчы ў пандзелак беларусы саступілі зборнай Швайцарыі з лікам 0:2. Нягледзячы на гэта,

выступ у Аўстрыі пададзеных Глэна Хэнлане можна прызнаць паспяховым. Яны ня толькі захавалі месца ў эліце, але і трапілі ў дзясятку мацнейшых. Дарочы, таксама можна лічыць удалым і выступ усіх постсавецкіх камандоў. З 12 зборных, што прадаўжылі барацьбу з мэдалём, пяць належалі да былога СССР: Украіна, Расея, Латвія, Казахстан, Беларусь.

Съцісла

выйгравалі — у зборнай Італіі (1:0). У паўфінал з нашай групы трапілі зборныя Італіі і Турцыі.

Літоўскі фінал

Самым камштоўным гульдом маскоўскага баскетбольнага «Фіналу чатырох» Эўрапейскага ULEB стаў абаронцам тэль-авіўскага «Макабі» літвеў Шарунас Ясікявічус. У паўфінале ізраільскі клуб перамог грэцкі

«Панатінікас» (91:82), а ў фінале — баскці «Гаў» (90:78). Ясікявічус набраў у фінале 22 пункты.

Самага каптоўнага гульца вызначалі галасаваннем журнaliсту падчас фіналу. Адзначылі таксама, што адным з найлепшых у складзе «Гаўтраса» быў іншы літоўскі легіянэр — Арвідас Маціускас, які зрабіў найблізкі ўнісак у перамогу ў паўфінале над маскоўскім ЦСКА.

шарафовы глядач, ані адмыслу ў ча на можа з пэўнасцю сказаць, чыёй перамогай скончыцца той ці іншы розыгрыш. Гэты гульней беларускі спартouціў ўзрасілі шматлікую аўдыторыю аматараў настольнага тэнісу, якай назірала за спаборніцтвам у Шанхай.

Адыхад ад клясычнага абарончага стылю, калі ў задачу тэнісісткі ўваходзіць толькі начынья памылкі з боку працоўніцы, дазволіў нашым тэнісісткам стаць аўтаркамі прыкметнай сэнсацыі. На вялікі жаль, прыгожыя блокі яшчэ не прынеслі дажджу. Цудоўна разумею, што мы столькі разоў чулі пра важнасць ўзделу, а не перамогі, што ўжо немагчыма паверцыць туое, што толькі праз паразу і наўдачаў уласна і палигае шлях да перамогі. Але ў спорце іншак не бывае.

Папялушка беларускага спорту

Пісаць пра перамогі лёгка і праста. Прыводзіш вінікі і даеаш на свой густ неабходную колькасць клінікаў, ну і картачку пераможцы апублікаваць не зашкодзіць. Аднак нават тое, што Уладзімер Самсонав стаў сёлета ў трэці раз чэмпіёнам Эўропы ў настольным тэнісе ў асабістым разрадзе (а калі ўлічыць яго перамогі ў парных і камадных спаборніцтвах, то гэты зацьлікі пераможцы апублікаваць не зашкодзіць. Аднак нават тое, што Уладзімер Самсонав стаў сёлета ў трэці раз чэмпіёнам Эўропы ў настольным тэнісе ў асабістым разрадзе (а калі ўлічыць яго перамогі ў парных і камадных спаборніцтвах, то гэты зацьлікі пераможцы апублікаваць не зашкодзіць.

Такія «дробязі» бягучага спартовага жыцця, як срэбны мэдаль, заваяваны ў парных разрадзе Вікторыя Паўловіч разам з аўтрыйкам Чзанам Вісінам, і «срэбра» ў парных спаборніцтвах Уладзімера Самсонава разам з грэкам Калінікам Крэнгам мала хто палічыў вакжай інфармацыйнай нагодай.

Пытаныне: «а чаму?», тут асаблютна будзе дарэчы. Ці шмат відаў спорту злікіх тыўкяў культивуюцца ў нашай краіне, рэтулярна прыносяць краіне мэдалі з эўрапейскіх спаборніцтваў? Калі ў краіне існуе культ бяглёну, то ўзынкае пытаныне: а колкі ж людзей з ліку адзінага гульняра бегала па лесе на лыжах з дробнайлібернай стрэльбай за сыпнай і як часта яны падобным чынам бавіцца з лыжамі з эўрапейскіх спаборніцтваў? Калі ў краіне існуе культ бяглёну, то ўзынкае пытаныне: а колкі ж людзей з ліку адзінага гульняра бегала па лесе на лыжах з дробнайлібернай стрэльбай за сыпнай і як часта яны падобным чынам бавіцца з лыжамі з эўрапейскіх спаборніцтваў?

ІНФАРМАТАР

Сталічныя басэйны

«Алімп»
вул. Я.Коласа, 2
231-07-11, 239-18-01

Алімпійскі спартовы комплекс
вул. Каліноўская, 111
264-94-55; 264-00-06

«Арлянія»
вул. Каходзкая, 74
233-65-71

Басэйн
вул. Кабушкіна, 86A
214-13-99

Басэйн
вул. Філімонава, 55/2
264-55-52

Басэйн БДУР
вул. П.Броўкі, 10
232-49-61

Басэйн БНТУ
вул. Б.Хмяльніцкага, 9
296-65-74

Басэйн гімназіі №14
вул. Вясняцова, 10
245-04-51

Басэйн ПК чыгуначнікаў
вул. Чкалава, 7
225-51-78

Басэйн Прафесійна-тэхнічнага каледжу
вул. Вайшапасава, 23
296-35-25

Басэйн СДЮШАР па сучасным пяцібор'і
вул. Сталетава, 1
235-26-52

Басэйн СШ №137
вул. Каліноўская, 50/2
264-21-30

Басэйн СШ №201
вул. Кундаўшчына, 20a
258-85-04

Басэйн «Блакіты»
вул. Казлова, 17a
239-08-47, 239-09-32

«Бурштын»
вул. Л.Чайкінай, 12
217-93-00

«Сонечныя здайчыкі»
вул. П.Панчанкі, 30
213-98-96

Спартовы клуб Узброеных сіл
вул. Ільвонаараамейская, 3
227-77-14

Спартовы комплекс
пр. газеты «Ізвестія», 6a
207-92-98

«Дэльфін»
вул. Чарнігавская, 46
277-40-26

«Кропелька» (басэйн СШ №1)
вул. Чкалава, 3a
224-88-34

«Нэліпун»
вул. Любімава, 29
272-44-50

Палац воднага спорту

вул. Сурганава, 2a
280-27-05

Палац воднага спорту для дзяцей і юнацтва
вул. Нікіфорава, 49
260-32-07

«Серафінка»
пр. Ракасоўская, 44
247-11-55, 248-70-57

«Хвалья»
вул. Фабрычная, 18,
227-85-59

Хто на Харкаў?

Беларускія гульцы надечы вярнуліся з Харкаў, дзе ў сёмы раз пад дахам Нацыянальнай юрыдычнай акадэміі імя Яраслава Мудрага ладзіўся Кубак рэктара. Гэтае спаборніцтва, што звязана прысягвае моцных маладзёжан — расейцаў, украінцаў і беларусаў — чаргавае пашверджанне таго, што з шахматамі ва Украіне звольшага ўсё ў парадку. Нездарма лягася украінцы здавалі «золата» на Алімпіядзе, а ў рэйтынг-спісе ФІДЭ іх краіна па сукупнасці выніку займае другое месца (пасля Расеі). Беларусь жа ў tym спісе вылецела з другога дзясяткі.

Праўда, і ў нашай памранчавай суседстві здравоцца недарчнасць. Так, ледзь не ў апошні момант з траўні на верасень быў перанесены буйны міжнародны турнір у Кіеве. Арганізатары «плагатмачылі»: у траўні пройдзе «Эўрабачанье», на хочам накладаць. Нібыті сирод музыкаў да іхніх фанатаў браuke шахматыстай, і наадварот...

У селенім Кубку рэктарапа бралі ўдзел Іна Раманава, Віктар Купрэйчык, Юры Ціханаў. Гросмайстарка Іна фаніга згуляла ў жаночай лізе — сирод дванаццаці ўдзельніц заняла 3-е месца з 7 баламі, зачытавшыся за стадаляравы прыз.

Што да мужчынаў, то сп. Віктар, найстарэйшы ўдзельнік турніру, аказаўся толькі сёмым, затое сп. Юры — чацвертым. Напорыстасць менчука зь Нямігі дала плюэн: пяць перамог, трыв паразы, трыв накладаць. Нібыті сирод музыкаў да іхніх фанатаў браuke шахматыстай, і наадварот...

Паглядзіце партыю віцэ-чэмпіёна Беларусі, дзе чорныя аказаліся разбітымі ў дзвінцаў хаду. Гросмайстры — таксама людзі.

Ю. Ціханаў, мм, Беларусь (2466) — А. Зубар'яў, мм, Украіна (2514)

1. d4 g6 2. Kf3 Cg7 3. g3 c5 4. c3 Kf6?! 5. d5 a5? 6. Kd3 Kd7 7. Fd4! O-O 8. Cg2. Кампенсацыі за пешку няма, а адыграць яе цяжка — на ...Kh5 матчыні 9. Fc4 Ff7 10. Ce3. І чорныя дўяжаць свою авантuru, аддаючы другога латніка: 8...b6 9. cb7 10. O-O Ke4 11. Fd3 Kac5 12. Kd2 d5 13. Ke4 Ke4 14. Td1 Ff8 15. Ce4 Cd7 16. Ca5 Ce17. Cg5 Ce2 18. Ff7! Ахвяра яксыці за пешку — адна з любімых фішак Ю. Ціханаўа. Ён фарсіруе переход у безнадзеі для суперніка эндшпілю: 18...Cd7 19. Ff8 Tf8 20. Td1 h6 21. Ce3 a4 22. b7. Чорныя здзяліся: пасыля 22...Tab3 23. Td7 Ce5 24. Kc4 пешка в каштавала б ім занадта дорага.

BP

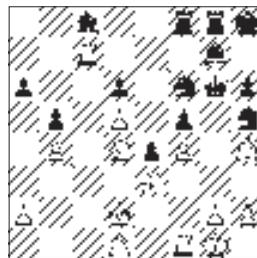
ПАРТЫЯ З ГРОСМАЙСТРАМ

Чытачы й гросмайстар разъмняліся: 17...Cg4! 18. Fb3! f3. Незадўажана партыя перацякла ў мітельштіл, прычым у пазыцыі чорных намецілася слабіна: пешка f7. Наагул, фігуранапешачны кулак белых выглядае даволі ўнушальнай, чаго на скажаш пра рассстаноўку чорных фігур. Пра атаку марыць не выпадае, аднак, здаецца, рэзэрвы абаронцы на вычарпанія. Вашых хадоў чакаем да панядзелка, 19:00.

E-mail: nn@promedia.by («Kaica»), он-лайн: bychess.narod.ru.

3. Лыбін — чытачы «НН». Ход чорных.

I. Раманава, мг, Беларусь (2242) — Н. Баднарук, мф, Расея (2198). Харкаў, 2005. Ход белых. Знайдзіце слабое звініно ў «грознай» пабудове чорных.

ВАРТА БАЧЫЦЬ

Пятніца, 13 траўня

АНТ, 21.05

«Невыносная жорсткасць».

ЗША, 2003, реж. Этан Коэн, Джэзел Коэн.

Рамантычная камэдый.

Паспяховы адвакат, які займаецца скаваньнем шлюбоў, звязваеца зь пекнай жанчынай, прафесія якой — шлюбная аферыстка. «Бітва полаў» пачынаецца...

Іранічныя браты Коены вырашылі пазыўкасцявацца зь велікімі вецкімі камэдый: сэнтыментальнае штасціце, на радасць масаваму гледачу, перамагло. Гэта не адмінне атрутна-трапных дэталей карціны (чаго варты адзін астматык-тык-кликер), але арт-хаус на «Невыносной жорсткасці» здымаете каляплюш перад замілаваньнем і жаочнымі слизамі.

У ролі адваката — белазубы Двордзі Клуні, а драпежную заснубу грае Кэтрын Зета-Джонс.

«Лад», 22.20

«Знойдзены час».

Францыя—Італія—Партугалія, 1999, реж. Раулю Руйс.

Драма паводле раману М. Пруста.

Экранізацыя славутага твору, зробленая сусветным клясыкам чыліцам Раулем Руисам («Гісторыя злачынства», «Калёкбіюм сабак»). У ролі Адоты — Катрін Дэнёў, Джильберту іграе Эмануэль Бэрар, Джон Малкавіч — баро-

на Шарлюса.

Карціна намінавалася на галоўную ўзнагароду Канскага кінафестывалю, Эмануэль Бэрар атрымала прэмію Кабурскага МКФ як наилепшая актрыса, узнагародай бўй прывечаная актрыса, узнагародай бўй прывечаная актрыса, узнагародай Арановіч.

Тэлеканал «Лад» звычайна агучвае французскія фільмы на беларускую мову.

АНТ, 23.30

«Калякс назаўжды».

Італія—Францыя—Гішпанія, 2002, реж. Франка Дээфірэлі.

Драма.

Марыя Калякс — легенда опэры і кіно. Дээфірэлі быў сябрам опэрнай сцягавачкі, яны разам ставілі «Госку» ў «Ковент Гардзене».

Карціна «Калякс назаўжды» — дадзенне памяці актрысе й апавядавае пра апошніяе ўні. Да герайні, якая страдаціла свайго канічнага голаса, зъяўляецца прадкус (Джэрэмі Айранс) зь незвычайнай праўніцай — зыяніць фільм-оптру зъе ўздзелам.

Ролю Калякс выконвае Фані Ардан. Карціна выклікала супрэцічныя водгукі — ад захапленні да абүрэння.

Субота, 14 траўня

СТВ, 23.30

«Вясна, лета, восень, зіма... і зноў вясна».

Паўднёвая Карэя—Нямеччына, 2003, реж. Кім Кі Дук.

Паўтычнай драмы-прыавесць. Вясной стары манах у храме ля

возера раскажа хлопчыку пра баўбаскі і веру, летам паснаццаўгідавы юнак спазнае каканыне ў пакіненай настаўніці, увесені трыціцігадовы вучань верніца, а зімой саракагадовы мужчына будзе чакаць вясны, калі пачненча новыя цыклі і аднаўленчыя жыцці...

Фільм — паэтычная і тонкая карціна пытнага эндшпілю — на лініі фатографіі, якія здадзяліся для суперніка эндшпілю: 18...Cd7 19. Ff8 Tf8 20. Td1 h6 21. Ce3 a4 22. b7. Чорныя здзяліся: пасыля 22...Tab3 23. Td7 Ce5 24. Kc4 пешка в каштавала б ім занадта дорага.

Нядзеля, 15 траўня

СТВ, 2.55

«Каралеўства крывых лютэрак».

Расея, 1963, реж. Аляксандар Роў.

Казка.

Дзяўчынка Оля трапляе за лісостру — у краіну, дзе кіруе тыран Іагунап, міністры Абаж і Нушпрак. Геранія — разам са сваім двайніком-адносістраўнікам — мусіць вызваліць хлопчыка Гурда.

Густоўная рэжысура, яркая касыюмна, бліскучыя акторы (Лідзія Віцінская, Георгі Мілэр) і пекная гісторыя для дзяцей, якую не сапсявалі наставы для савецкага кіно класавыя канфлікты.

СТВ, 22.10

«Памерці за...».

ЗША, 1995, реж. Гас Ван Сэнт.

Геранія карціны Сьюзан (Ніколь Кідман) пойдзе на ўсё, каб стаць зоркаю на тэлевізіі. Але ёй перашкаджае муж (Мэт Дылан), які разыўчвае на простае сяменай пчасы. Геранія спакушила дурковата школьніка, каб той забыў яе мужа...

Іранічнай атрутнай драмы Гас Ван Сэнта («Джэр», «Мі асабістыя пітат Айдах»). Але іронія, асаблівія ў фінале, на кожнаму гладачу спадабаецца; а прыхільнікі «чыстага кіно» будуть не здаволеныя зразумела расказанай гісторыяй.

Андрэй Расінскі

дзе варта быць

ВЫСТАВЫ

Лесдрэўтэх

3 17 да 20 траўня ў выстаўным павільёне НВЦ «Белэспа» на Я.Купала, 27 пройдзе VI Спэцыялізаваная выстава «Лесдрэўтэх».

Milex

3 17 да 20 траўня ў выстаўным павільёне НВЦ «Белэспа» на Машэрава, 14 пройдзе III Міжнародная выставка ўзбраення і ваенай тэхнікі «Milex-2005».

І+І=І

У Музей сучаснага выяўленчага мастацтва (малая зала; пр.Ф.Скарны, 47) да 25 траўня працуе выстава Антаніны Слабодчыкавай і Міхаіла Гуляна «І+І=І». Квіткі: 2 000.

ІМПРЭЗЫ

Адлюстраванье першатвору

16 траўня а 19-й у Доме літарата адбудзеца прэзэнтацый новай кнігі пісьменніка Пятра Басючанкі «Адлюстраванье першатвору». Чакаючыя выступы герояў літаратурнай крытыкі аўтара — пісменнікаў У.Арлова, З.Вішнева, А.Глебуса, Д.Дранко-Майскага, Л.Рублеўскай, В.Трачанска, А.Федэрнікі, В.Шніпа, музичных гуртоў «Брама», «Джамбіум», «Жаба ў калайні».

Мірзаян

16 траўня ў актавай залі філфаку БДУ (К.Маркса, 31) адбудзеца наўкуковы самінар «Пазэзія, аўтарская песня і рагейская нацыянальная дзяя». Сэмінар правядзе Аляксандар Мірзаян. Пачатак а 18-й. Квіткі: ад 3 000.

17 траўня тамсама пройдзе канцэрт Аляксандра Мірзаяна. Пачатак а 19-й. Квіткі: ад 8 000.

Монтэ-Касіна

17 траўня а 18-й гадзіне ў пітэрнічнай майстэрні (буль.Суха, 25) адбудзеца прэзэнтацый фільму «Забытыя героі Монтэ-Касіна».

Напалеон Орда

19 траўня а 18-й гадзіне тамсама — вечарына «Напалеон Орда. Мастак, музыка, эмагар». Выступоўчы: Леанід Акаловіч, Ігар Гатальскі, Анатоль Валахановіч.

Streetracing

21 траўня ў Салігорску пройдзе фестываль «Streetracing» з правядзеннем замэдзі на 1/4 мілі, выстаўкамі аўтатэхнікі і конкурсамі.

ТЭАТРЫ

Опера

14 (сб) — «Мадам Батэрфляй».

15 (нда) — «Свільскі цырульнік».

19 (чы) — «Кармэн».

20 (пт) — «Набука».

21 (сб) — «Яланта».

Тэатар беларускай драматургіі

12 (чы) — «Нязваны госьць».

13 (пт) — «Адаль».

14 (сб) — «Валянціна».

15 (нда) — «Чорны квадрат».

17 (аут) — «Понці Пілат».

20 (пт) — «Містэр Розыгрыш».

21 (сб) — «Чорны квадрат».

22 (нда) — «Адаль».

Тэатар-студыя кінаактора

12 (чы) — «Міленкі ты мой».

Музычны тэатар

12 (чы) — «Юнона і Аўсіо».

Моладзевы тэатар эстрады

12 (чы) — «Эстрадны как-тэйль».

Тэатар імя Горкага

12 (чы) — «Анджеља і іншыя».

Новы драматычны тэатар

12 (чы) — «Чай з вэрблодам».

Тэатар імя Янкі Купала

12 (чы) — «Паўлінка».

Моладзевы тэатар

12 (чы) — «Вясельню быць, ці З хлусні мыты не бяруць».

К3 «Менск»

16 (пн) — «Цудоўны мужчына».

ФІЛЯРМОНІЯ

Вялікая зала

12 (чы), 18.00 — дэяржаўны кампры аркестр РБ, хор «Пунсовыя ветразі».

14 (сб), 19.00 — фэстываль паміці Эдзі Рэзіна «Залатая труба».

15 (нда), 16.00 — юныя музыкі ў канцэрце «Мой маленькі джаз».

15 (нда), 19.00 — фэстываль паміці Эдзі Рэзіна «Залатая труба».

13 (пт), 19.00 — канцэрт камэрнай музыкі.

14 (сб), 19.00 — арганная музыка.

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЬЦЁ

Bronx (288-10-61, GSM «Velcom»: 103 i 105)

12 (чы), 22.00 — «Cigar Deluxe Party №2»: джаз, Іскі Абляян.

13 (пт), 22.00 — жывая музыка: «Крама» / dj Laurel.

Белая вежка (284-69-22, 239-16-00)

14 (сб), 23.00 — жывая музыка: «Acoustic Band» / dj Mihel, dj Alex.

15 (нда), 23.00 — жывая музыка: «Acoustic Band» / «Gold Party»: dj Alex, dj Antonov, гітры 1960—1990-х.

Графік (8-029-758-40-54)

12 (чы), 20.00 — канцэрт Ка-стэйшн Вайцяшонак.

19 (чы), 20.00 — канцэрт Ціма-фея Скаранкі.

КІНО Ў МЕНСКУ

«Аўрора» (253-33-60)

«Царства небеснае» (прем'ера, 2с): 13 (пт) 15.00, 17.50, 20.40; 14, 15 (сб, нда) 12.00 (ін), 15.00, 17.50, 20.40.

«Бой за ценем»: 13 (пт) 18.30, 20.50; 14, 15 (сб, нда) 13.30, 16.00, 18.30, 20.50.

«Берасьце» (272-87-91)

«Уцекні»***: 13 (пт) 18.50 (ін), 21.00; 14, 15 (сб, нда) 14.00 (ін), 16.30, 18.50, 21.00.

«Ужніні 44-га» (да 60-годзьдзя Вялікай Перамогі): 13 (пт) 17.00; 14, 15 (сб, нда) 17.10.

«Летуцьнікі»***: 13—15 (пт—нда) 21.00.

«Выбух на досьвітку» (да 60-годзьдзя Вялікай Перамогі): 13 (пт) 17.00; 14, 15 (сб, нда) 15.10, 19.00.

«Дзяржба» (240-90-13)

«Сахара» (2c): 14 (сб) 18.40.

«Ад 180 і вышай» (2c): 13 (пт) 13.30, 19.00 (сансы з сюрпризам ад «Fruiting»); 14, 15 (сб, нда) 11.00 (ін), 16.00.

«Званак-2»***: 13 (пт) 21.00; 14, 15 (сб, нда) 13.00, 21.00.

«Чырвонае неба. Чорны снег» (да 60-годзьдзя Вялікай Перамогі): 13 (пт) 11.00; 14, 15 (сб, нда) 13.30.

«Цэнтралны» (200-34-16)

«Ад 180 і вышай» (2c): 13 (пт) 13.30, 19.00 (сансы з сюрпризам ад «Fruiting»); 14, 15 (сб, нда) 11.00 (ін), 16.00.

«Дзэзі шпіенаў-3D: гульня скончана»: 14, 15 (сб, нда) 14.00.

«Перамога»

«Шчакунок»: 14 (сб) 12.00; 15 (нда) 13.00.

«Піаніст-3000»: 13 (пт) 12.00;

14, 15 (сб, нда) 10.00, 13.30.

«Зачараваная Эла»: 13 (пт) 14.00; 14, 15 (сб, нда) 11.40.

КІНО ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Тэатар юнага гладача

12 (чы) — «Тарас на Парнасе».

14 (сб) — «Неймаверныя прыгоды Мішукі і яго сібру» у краіні Казак».

15 (нда) — «Гісторыя каханьяла Паласаткага Ката і саньнікты»

Ластайкі».

15 (нда) — «Маленькі лорд Файтнлерой» (эксперыментальная сцэна).

17 (аут) — «Рыцар Ордэна Соціса».

18 (ср) — «Натуры злой належны плён».

Тэатар беларускай драматургії

15 (нда) — «Містэр Розыгрыш».

21 (сб) — «Чорны квадрат».

22 (нда) — «Адаль».

Тэатар-студыя кінаактора

12 (чы) — «Міленкі ты мой».

Музычны тэатар

12 (чы) — «Юнона і Аўсіо».

Моладзевы тэатар эстрады

12 (чы) — «Эстрадны как-тэйль».

«Месяцавая Літва» (фестываль

КІНО ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

«Аўрора»

«Шалёныя скакі»: 13 (пт)

14, 15 (сб, нда) 11.30.

«Берасыце»

«Супэрсямейка»: 13 (пт)

15 (нда) 21.00.

«Дружба»

«Алёша Паповіч і Тугарын Зымей»: 13 (пт) 11.00, 13.00;

14 (сб) 13.00.

«Піаніст»

«Андрэй»: 14 (сб) 11.00.

«Маска»

«Сем'янін» («Выходы — усё сям'ей!»): 15 (нда) 12.00.

«Мір»

«Шалёныя скакі»: 13 (пт)

15 (нда) 15.00, 15 (сб, нда) 13.00, 15.00.

«Дзэзі шпіенаў-3D: гульня скончана»: 14, 15 (сб, нда) 13.00.

«Піаніст-3000»: 13 (пт) 12.00;

14, 15 (сб, нда) 10.00, 13.30.

«Зачараваная Эла»: 13 (пт)

14.00; 14, 15 (сб, нда) 11.40.

КІНО НА DVD

MASTER RECORDS

«Ля мора»

Біяграфічная драма, ЗША—

Лікрайкія, рэж. Кевін Спэйсі.

У роліях: Кевін Спэйсі, Кейт Басурт.

Кевін Спэйсі апавядае пра

музыканта, барабаніста, дын

тэхнічнага сцяла, які

адбываўся на чыншыце

з сям'ёй.

Сям'яна Спэйсі з'яўляецца

малодшым сінім членам

сем'і.

Сем'яна Спэйсі з'яўляецца

малодшым сін

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Хачу быць Падполяем!

Тапанімічныя забабоны ўладаў — не суб'ектыўныя капрызы, як съцвярджае апазыцыя, а заранак культурнай рэвалюцыі. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Калдырна, што і казаць, адзягавала наша грамадзкасць на зымену называць цэнтральнім праспектам стаўцы. Дружна на съпісалі наваты на эгаэнтрызм кіраўніка дзяржавы, быткам бы яму не даспадобы сэздзіць па праспэкце імя Машэра.

Я разумею нашых інтэлектуалаў. Па-куль яшчэ цяжка без эмацыйнага ступару асэнсаваць згаданыя реформы. Феномену вандруючых называў вуліц гісторыя яшчэ не ведала. Калі такая ратацца будзе працягвацца і далей, то да 2045 году праспект Скарны пераедзе на Вэлісыпэдны завулак.

Між тым, сэнс тапанімічнай реформы куды больш маштабны. Дэ-факта гаворка ідзе пра новы падыход да партызанскай спадчыны. Цяпер яна, відавочна, тракту-

еша ўжко не як эпізод (нават супергера-чынны эпізод) гісторыі, а, выкарыстоўваючы тэрміналёгію Яспэрса, як нацыянальныя «весевы час». Час, калі ў беларускую пра-будзілася нейкая калектыўная рэакцыя на знадворныя геапалітычныя раздражнілікі.

Натуральная, узынкае крамольная думка: калі партызанскае рух быў самай маштабнай праіснаваніяй беларускай справы, то чаму б яго ініцыятувы не адаптаваць да сучасніці? Чаму, напрыклад, не замяніць адміністрацыйную партызанскае вартаўкальлю? Наверсе павінен знаходзіцца камандзір брыгады, які без усялякіх падзеяў паўнамоцтваў аддае загады. За выкананыне якіх, па законах вайсковага часу — чыгай, залатога веку беларускай гісторыі, — «піф-паф». Справайды, вельмі эффектыўныя гра-

мадзкі мэханізм, зь якім можна лёгка вырашыць праблему падзвеснія ВУП.

І натуральная, можна і трэба паставіць пытаныне пра ролю вэрбальнай формулы і лінгвістычнай адзінкі ў процесе виртаньня да партызанскіх выткоткі нацыі.

Гэта заўважыў яшчэ Канфуцый, які на пытаныне кіраўніка царства Вэй, што б ён зрабіў, прыйшоўшы да ўлады, у першую частку, адказаў: «Абавязкова выпрыгнуць імёны... калі імёны на вытрапленыя, то мова не ідэальная; калі мова не ідэальная, то ў спраўах няма поспеху; калі у спраўах няма поспеху, то рутуал не карыстаецца аўтарытэтам — у такім разе пакаранні не дасягаюць мэты». Як вынік — рэзультат: «Народ збіты з толку і на ведае, што рабіць».

Іншымі словамі, мова (і перш за ўсё, на-звы) — стратэгія адміністрацыйнага кіра-вання, мэта якога — канструкцыя этычных паводзін.

Праблема палягае ў тым, што прысут-

насьць новай тапанімікі вельмі фрагмэнтарна і, калі не перанесці новыя павесы ў штодзённае жыццё, эксперымент можа накрыцца бумбайліцкім тазікам.

Таму фіналам сучаснай кампаніі за правільнія назвы павінна быць нешта падобнае да реформы імёнаў у Турэцкай Рэспубліцы. Каб давесці сувесці хара-ктар дзяржавы, прэзыдэнт Мустафа Кемаль загадаў усім туркам выбраць новыя імёны, якія не нагадвалі б пра асманскасе мінулае. Натуральная, падчас гэтага ша-пачнага разбору Кемаль адхіліў сабе са-мую «пятку», выбраўшы імя Ататюрк, што ў перакладзе азначае «башкы ўсіх турак».

Чым мы, беларусы, горшы — няхай кожны выбера сябе новае імя, звязанае з часамі ВАВ. Напрыклад, я б без балды з задавальненнем узяў сабе імя Падполя, а калі б бы кабетай — Вялікая Зямля. Ну а Яму сам баг загадаў перахрысціца ў «Башкы ўсіх партызан» (БУП).

Запрашаем у падарожжа

22 траўня

Менск—Смургоні—Залесьсе—Солы—Жупраны—Гальшаны—Баруны—Крэва—Менск.

Кошт: 20 тысяч рублёў

T.: 279-05-85, 232-54-58, 622-57-20
(Зымяцер), 364-12-38, 776-24-35
(Павал)

КОШТЫ

На платнічнай прыватнай абвесткі (для прыватных асбояў) на стар. 24

Рэкламны расцэнкі:

— да 20 слоў (тэксты модуль) — 4100 руб.

За кожную наступную 20 слоў (тексты модуль) — 4000 руб. Аформленная абвестка з улкам кошту аргінан-макету за 1 кв. см. — 60 руб.

Абвесткі пададзеныя в характеристы і ад грамадzkіх арганіза-цый аглонаўца паводле рэкламных расцэнк для ка-мэйнных обектаў.

Каб замовіць платнічу прыватную абвестку, траба перака-зашыць грошы праз пошту на разліковыя рахункі: УНП 101115521. Рэдакцыйныя газеты «Наша Ніва», вул. Калектарная, 11. Р/р 3015212000012 з МДГ ААТ «Белінвестбанк», код 764.

На зваротны баку бланку паштовага пераказу ў скрыні «Для пісцімовых паведамленняў» запісваецца дакладна й чытальна текст абвесткі, телефон для связи і абавязкова дадаецца сказ: «Эт рэкламная паслугі».

Даведкі праз т. (017) 284-73-29

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўны рэдактар «Наша Ніва»:

З. Вольскі (1906). А. Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915). А.Луцкевич,

У.Знамяроўскі (1920). С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская

галоўны рэдактар Андрэй Дзінько

фотарэдактар Арцём Ляві

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

тэхнічны рэдактар Андрэй Чык

мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі

выдавец і заснавальнік Фонд выдання газеты

«Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@romedia.by

On-line: www.nn.bn

на НАША НІВА. Спасылка на «Наша Ніва» абавязковая. 12 палос

форматам А2, 6 друк. арк. Друканы РУП «Выдавецтва «Беларускі

Дом друк.»: Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Радзікі не насе адказ-

насныя за змест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасвед-

чаныя за гэтае разгорнутыя абвесткі. Выпусканыя з 14 ліпеня 2002 г., выдадзеніе Міністэрствам інформацыі Распілбіт Бела-

русы. Выдадзеныя адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, д. 2а. Р/р

3015212000012 з МДГ ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3431. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны друк 20.00.11.05.2005.

Замова 2711.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

ФАЛЬШ, ЦЫНІЗМ і АФІЦЫЁЗ. Святкаванье Дня Перамогі. Старонкі 4, 5.

ПРЫВАТНЯЯ АБВЕСТКІ

КАСТЬНЫ

Сумесны праект «НН» і «Навікі» забя-
щчае кастынг на галоўныя ролі ў фатакаміксе.
Патрэбныя хлопцы і дзяўчыны 18—24 гады.
Кантакт: greens@tut.by.

КАНТАКТЫ

Дзеля аўяднаныя маладых перспэктыў-
ных беларускамоўных перакладнікаў, пад-
рымкіх пісьмавіца заканчэннія ВНУ ініцыяваны
ствараныне Этуртавання маладых перак-
ладнікаў.

29 траўня ў Менску мае адбыцца ўстаноўчы

ход арганізацыі. Арганізаторам выступіла
установа «Цэнтар моладзевай інфармацыі і

дакументаў». Да ёй зделаў запрашоцца
студэнты старшых курсаў лінгвістичных/
філялічных факультэтаў ВНУ (4—5 курс), а

таксама маладыя спісывалісты.

Запіску на ўдзел можна сцыгніць тут: <http://adukacyja.info/download/application.doc>.

Запоўненыя заяўкі дасылайце на адрас: cyclid@uro26.by

ВІТАННІ

Шаноўная спадарыя Марыя Сафрон! З
Днём народдзенія! Здароўя, аптымізм,

шчасця проста жыць на зямлі! Выпускнік

1954 году, Пінск

Вінчунем Віктара Шляхціца з Днём наро-

дайнія. Віцебскі «Малады фронт»

КНІГІ

Буду ўдзельнічыту, хто прададзе 4-ты том

«Энцыклапедыя гісторыі Беларусі». Т.: 288-

14-52, 328-56-78. Аляксей

Дападамы! знайсце патрэбную кнігу. Т.: 753-91-96

Прададам кнігі: «Творы» Гётэ, «Творы» К. Ка-

ліноўскага, «Змагарыя дарогі» К.Акулы,

«Ад родных ніў» Л. Геніуш, Прага, 1942 г.,

факс. выд., «Армія Краёва на Беларусі».

Я. Сямашка ды інш., багаты выбар кніг па

гісторыі, архітэктуры, пазі, мастацве, ар-

хеалёгіі. Т.: 8-029-753-70-05

Прададам кнігі: энцыклапедыю «Археалёгія і

numizmatyka Belarусi», «Tytunoksi ordzien-

A. Krauzieviča, «Karotkaja gistorija Belarусi»

B. Lascotuskaga, факс. выд. 1910 г. «Beloruss-

skoe narodnoe zodchestvo» ды інш. Т.: 753-

70-05

ПРАЦА

Якасна выканану пісмовыя працы па белару-

скай гісторыі, літаратуры і мове.

Звяртацца загадаў пасля 17-й Т.: 235-18-72.

СПАЧАҮВАННЕ

Жонцы! Гідакамі з прычыны сымрэць муха,

таты, журналісты і гісторыка Янчэна Гарэл-

іка. Супрацоўнікі «Наша Ніва»

Прыватную абвестку ў «НН» (ня больш за 15 слоў) можна падаць звычайнім лістом (а/с 537, 220050, Менск),
а таксама электроннай поштай на адрас nn@romedia.by або разъмасціць на форуме сайту www.nn.bn. Дык

скарыстайцца!